ONALE
VITT. EMANUELE
2
1
22/1
771

DE FEBRIBVS COMMENTARIVS

EX LIBRIS ALIQVOT HIPPOcratis & Galeni, parte plurima ſelectus, à Iacobo Syluio rei Medicæ apud Parrhiſios interprete regio.

Indice copioſiſſimo nuperrime adiecto.

Cui adiunximus Camilli Thomai medici Rauennatis Commentariolum.

De febrium humoralium, Hecticarum, & quarundam Peſtilentialium Dignotione, ac Curatione.

QVI BIBERIT EX HAC AQVA NON SITIET ... NVM.

Venetiis, apud Andream Arriuabenum ad ſignum Putei. M D L VI.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA
BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

CAROLO LOTHARINGO Cardinali Iacobus Syluius. S.

Regia progenies Lotharingæ ampliſſima gentis,
Ex atauis Siculæ regibus orta domus:
Naſcenti Pandωra dedit bona cuncta: καὶ αὐτὴ
Αἱ γὸς ἀμαλθέας πᾶν κέρας ἐξέχεεν.
Naſcenti, radio Titan affulſit amico:
Ingenii & uiuos contulit igniculos.
Et Muſæ faciles, & Maia Atlandide natus
Mercurius, ſacra concinuêre lyra.
Tam bene dotato natura & munere diuum
Additus humana cultus ab arte fuit:
Diſciplina grauis: ſophiæ pars omnis: utrunque
Ius: & adorandi pagina ſacra Dei.
Cunctarum cumulo rerum & uirtute, Gradiuis
Franciſco, Henrico regibus uſque places.
Henrico Regum ſummo tu fidus Achates:
Tu bonus es Conſus: tu manus, ac oculus.
Tu noſtras muſis auges patronus Athenas.
Muſarum & myſtis ocia digna facis.
Ergo agite, ô ſocij, meritis pro talibus, hymnos
Pſallite: odoratis ſpargite aromatibus.
Vos quoque, quos noſter labor hic quandoque iuuabit
Siue febrim fugitis, ſiue febrim abijcitis,
His pro muneribus ſumma incrementa rogate
Gallorum ſummo pontificum domino.

Vale.

EPISTOLA

Ad Candidum lectorem.

VNIVERSAM febriū naturā cognoſcere, non medico ſoli ſed reliquis quoque hominibus utile admodum eſt ac etiam neceſſarium: illi, ut certa methodo curet: his, ut præcaueant, & febrem curāti medico morem gerāt. Quòd febris ipſa morbus ſit & frequentisſimus, et ſæpe acutisſimus, uel acutis prope omnibus morbis connexus, à qua maximum uitæ periculum non raro impendet. Adde quòd reliquorū morborū plurimi unicā tantū actionē lædunt: animalem ſcilicet, aut uitalē, aut naturalē: febris uerò omnis actiones has oēs lædit: hoc eſt debilitat, uel deprauat, uel abolet: quaſdam tamen magis, quaſdā minus. Quin & bellua iſta tam furioſa febris, actiones iſtas lædit: nō ſua ſolū uiolentia & ferocitate ac malignitate, ſed etiam ſuorum ſymptomatum tam multitudine, quàm magnitudine. De quibus tum leuibus, tum grauibus & uehementibus ac uitæ periculum intentantibus, poſtea fuſius acturi ſumus. Quapropter opinor, febrem ceu morborum omnium maligniſsimam & ſæuiſsimam luem, ne noceret, Romani coluiſſe dicuntur. Hūc porrò commentarium ex duobus rei Medicæ clariſsimis luminibus. Hippocrate & Galeno eius interprete abſolutiſsimo excerpere ma=

lui,quàm ex Græcis alijs aut Arabibus,aut horum ſe- ctatoribus, quòd in his quicquid eſt lectione aut imi- tatione dignum,ex Hippocratis Galeniq; fontibus pu riſsimis exhauſtum eſt. Adeò ingenioſa & ſtudioſa et dijs accepta fuit ueneranda illa antiquitas. Pauca quæ dam tamen non ignaua omnino poſteritas rudis qui- dem,ſed exemplorum fide plena,aut clariora reddidit aut uſu experientiaq; frequenti certiora. Quæ unuſ- quiſque etiam mediocriter inſtitutus,his uelut funda- mentis adiungere poterit,hoc eſt,Hippocratis,Gale- niq; placitis. Quæ in febribus deſcribere et tibi,lector candide,ſequenda proponere nũc malui:ut pauca hæc ac certa & methodo tradita fidelius memoria comple ctare,& illos tanquam parentes omnium nobis bono rerũ auctores,ubiq; ac ſemper uenereris. Quibus de medio ſublatus,Medicina ſit uelut chaos antiquum,& certe hominum carnificina,& id omne,quod in ſtupi

procœmio lib.29.

dos ſuæ ætatis Medicos iuſtiſsimè Plinius inclamat. Cæterum excerpſimus præcipuè cõmentarium hunc ex Hippocratis diæta acutorum,aphoriſmis,progno-

Initio cõ. 1. et 2. in 6 epi de. et lib. 3. diſpnœa.

ſticis,porrheticis : etiamſi hæc ubique Hippocratica non ſunt,uti nec epidemia (nam horum primus et ter tius maximè Hippocratica ſunt. Secundus,quartus,ſe xtus,à Theſſalo ipſius filio ſcripti ſunt:quintus & ſe ptimus ſpurij ſunt) Ex his tamen et ſcriptis à Galeno in eos commentarijs,quæ hanc ad rem pertinere ma- gis uidebantur,tranſcripſimus. Addidimus uerò febri lis naturæ partem maximam,ex Galeni libris duobus

de

de differentiis febrium. In quibus etiam cauſas & ſigna & interdum curationem attingit. Plenius autem hæc præſtat libro priore ad Glauconem, et libro ſecũdo Criſeon, & libris methodi, octauo, nono, decimo, undecimo, duodecimo. Non pauca etiam eodem pertinentia, ex Galeni libris de temporibus morborum uniuerſalibus & particularibus, de typo, de cauſis procatarcticis. Ex quibus omnibus uniuerſam febrium naturam, hoc eſt, eſſentiã, differentias, cauſas, ſigna & ſymptomata, & curationem non modò febrium omnium communem, ſed ſingularum quoque propriam cognoſces, paruo admodùm temporis diſpendio. Vale lector candide, & his maiorum donis fruere non ingratus, quæ eſt hodie turba omnino maxima.

Candidus imperti meliora, uel utere noſtris.

AVGVSTINO GADALDI-
no Mutinenſi philoſopho, ac medico
clariſsimo Lazarus Ferrus
Venetus, Med. S. D.

Hominem cæteris animalibus, Auguſtine clariſsime, anima ipſa maxime praeſtare, atq; ea ſola (ſiqua ſit illi cum immortalibus ſimilitudo) Deo ſimilem eſſe, omnis Philoſophorum ſchola, qui ad hæc uſque tempora floruerunt, confeſſa eſt, licet non omnes æque de eius immortalitate iudicarint. Iidem etiam ipſi Phyloſophi illum inter homines Deo ſimillimum eſſe ſemper exiſtimauerunt, qui iuuandis cæteris hominibus, absq; ulla temporis intermiſsione, omni corporis & animi facultate ualidius incubuiſſet. Ex quo Medicos iſtos antiquos, quales poſt Apollinem & Æſculapium extiterunt Hippocrates & Galenus quoſuis homines uel etiam Principes, ac eoſdem optimos ſuperaſſe colligere par eſt: quippe qui multitudinem poſterorum, & iam tum præſentium innumerabilem non modo docte, & laborioſe, ſed & in perpetuũ adiuuarint. Quo fit ut Ego ſingulo temporis momento Iacobum Syluium libri huius auctorem grauiſsimum magna etiam cum ueneratione admirer, ac plæriſq; hominum licet, quantumuis nobiles ſint ante ponendum cẽſeã. Quandoquidẽ eo genere ſtudii incenſus ſit, quo nõ tantum huius tempeſtatis hominibus uiuens prodeſt, ſed & omnibus, quos in futurum habitura eſt totius mundi fabrica poſt limites uitæ ſuæ profuturus eſt: dum uidelicet abdita medicinæ ſecreta ſub-
tilius

tillius indagatur, atque eadē ex Hippocrate & Galē no, deprompta ſtudio medicinæ incumbentibus exponit. Quem uirum cum iam pridē ueneratus ſim, ſola & admirabili eiuſdem uirtute, quæ in ſingulis illius monumentis refulget, allectus; animo poſtmodum & cogitatione ſæpius illud aſſequi contendebam; quonam ſcilicet pacto animum meum atque in tantum uirum obſeruantiam declarare poſſem. Cum tu, Auguſtine doctisſime, ut es mei ſtudioſisſimus, eaq; uirtute uigens, ut dignus ſis, qui nedum a me (qui te ſemper obſeruaui) ſed & ab omnibus ameris, opportunitatem obtuliſti, qua mihi liceat explere deſiderium meum: adhortaris enim me ad onus hoc ſuſcipiendum, ut ſtudeam pro uiribus per indicem oſtendere quàm largas fruges reportaturi ſint omnes, qui legendo, hunc Syluii commentariū de febribus tāquam agrum fertilem colent, quique illis totis uiribus inſudabunt. Quod quidem ſi per me ita mediocriter præſtitum fuerit, ut eſt libentiſſime ſuſceptum, non dubitauerim ego & ab hoc præſtantisſimo auctore animum meum potius amplecti quam officium accuſari, & tibi ſatiſfactū iri. Qui dum cupis, quæ tua eſt humanitas & probitas, omnibus prodeſſe, inceſſantem petitionem ac ſupplicationem probi uiri Andreæ Arriuabeni bibliopolæ, qui librū ex omni parte frugiferum edere ſtudebat, fruſtrari non paſſus es. Quare ſubito me ad id perficiendum quod ille expoſtulabat elegiſti ut tantum honoris mihi condonares quantum me nullis in te meritis comparaſſe ſciebam: Dii faxint (opto) ut tibi & omnibus in hoc per me ſatisfactum ſit, ut inde mihi aggrediendi, perficiendiq; maiora ſpes data ſit. Vale, & ſi quid in me eſt id omne tibi deditum deuotumq; intellige.

INDEX NOTABILIVM, QVAE in hoc libro continentur.

AEgro nihil poteſt grauius contingere, quàm error medici in cognoſcendis typis, & per conſequens febrium ſpeciebus 40.a
Aegrum cũ medico aduerſari morbo oportet 25.a
Aerem cauſis naturalibus a Galeno annumerari 22.b
Aer prohibens & non prohibens uacuationem quis ſit 61.a
Aer putridus & peſtilens inſpiratus frequentiſſime excitat febrem peſtilentem 37.a
Affectus ſiquis in ægro diaria laborãte remeat quomodo cognoſcatur 32.b
Affectus nullus tolli poteſt eius cauſa in mente 23.a
Alteratio caloris poſt paſtum in hectica talis eſt, qualis in calce irrigata aliquo humore 55.a
Alteratio ſola quid agat &, eius ſpecies 3.a
Ἀναδιπλώσεις ſeu Ἐπαναλήψεις qd ꝓprie ſũt 30.a
Animal coctis non crudis habile eſt nutriri 59.b
Animalia ſanguinea exangibus ſunt calidiora 7.a
Aqua cruda & ſola epota quid efficiat 50.b
Aquæ frigidæ potio cauſos ſalubres tantum ſanat 51.b
Aquoſorum ex ſubſtantia nihil in ſanguinis ſubſtantiam uertitur 60.a
Artem medicam tria perficiunt ex Hippocrate, Morbus, Æger, & Medicus 25.a
Arteriarum motus corpus difflat 34.a
Atrorum euacuatio non raro ſalubris, atræ bilis uero ſemper perniciofa 17.b
Augentia fluxionem ad uentriculum quæ ſint 57.a

Augmen-

Augmentum uniuerſale, ac etiam declinationem, anticipatio & tardatio declarant, non tamen omnis, ſed talis 28.a
Abſceſſu rariſſime ſoluitur cauſus uerus, nothus autem in terdum 51.a
Abſinthium ponticum uentriculum a bile offenſum firmat 44.b
Acceſsionem ſyncopalem quæ maxime prohibeant 59.a
Acceſsiones cur citius aut tardius ceſſent 29.a
Acceſsiones multæ unde fit quod eadem hora repetant 29.b
Acceſsionis tempora quatuor ſunt, & declaratur hoc exemplo 26.a
Acceſsio ſeu paroxiſmus quid dicitur eſſe 25.b
Acceſsiones ſine ordine repetunt ob humoris multitudinem uel prauam uictus rationem 30.a
Acceſsionum quartanarum longitudo & breuitas unde fiat 46.a
Acceſsio ueræ quartanæ æqualis eſt acceſsioni tertianæ, interdum tamen longior & cur 46.b
Acetum in quibuſdam ſitim tollit 61.b

BAlneæ cui lipothimiæ ſalubris ſit, & cui in ſalubris 57.a
Balneum in tertiana quando conueniat 44.a
Bilis aliquãdo ꝓdeſt ita ſtomacho ut ĩteſtinis 40.b
Bilis atra ab atro ſanguine, atque ab iis, quæ proprie μέλαινα uocantur, differt 17.b
Bilis atra cauſtica eſt 18.b
Bilis atra exquiſita quomodo fiat 17.a
Bilis atra ex uſtione bilis uitellinæ & eius differentiæ 18.a
Bilis atra ex bile flaua eſt prior alia 17.b

Bilis differentiæ unde & quo ordine fiant 15.a
Bilis differentiarum acerrima, media, & moderatiſſima quæ ſit 15.b
Bilis flaua quandiu animal a natura regitur naturalis & utilis eſt 15.b
Bilis nomine ſine alia adiectione pallida intelligitur, rarius flaua 15.a
Bilis rubra cur ſic dicta & quomodo gignatur 15.b
Buboni, ulceris curationem, deinde ipſiuſmet, poſtremo febris adhibendam 33.a

Calculi quomodo ex humore crudo gignantur 12.a.
Calor ad generandos humores uarios uario modo ſe habet 7.b
Calor Animalium temperatus, eſt cauſa generandi ſanguinis 7.b
Calorem febrium eſſe diuerſum a natiuo genere, non ſola intenſione, ſupple tu ex dictis, ſed & forma & operatione 2.a
Calor extremus, qui eſt cauſa efficiens patefactionis, quis eſſe dicatur 33.b
Caloris febrilis copia in effluuii per cutim copia poſita eſt 37.b
Calor febrilis in ſpiritibus promptiſſime, in ſolidis ægerrime, in humoribus medio quodam modo accenditur 4.a
Calor imbecillis uentriculi, inteſtinorum, uenarumque meſeraicarum ad pituitæ generationem faciunt 12.b
Calor in animante duplex eſt alter natiuus, alter præter naturam 1.a
Calor liquando humores, frigus uero comprimendo coryzam excitant 32.a

Calor natiuus duplex,alter fixus,&alter fluens,qua liſque uterq; ſit 2.b
Calor noſter ubi naturalem ſeruat temperiem plus ſanguinis,quam aliorũ humorũ facit 8.a
Caloris qualitas febris ſpeciem & eius humores indicat 37.b
Calor quamuis magnus nĩ offendit, actionem q; & lædit, non eſt febris 2.a
Calor ſi humori ſit mediocris coctionem eius facit & conſeruationem 33.b
Caloris tam naturalis quàm ignei operationes 1.b
Carnem plurimorum animalium pro generatione ſanguinis commendat, & magis ſi bene nutriſint 9.b
Caro Suum adoleſcentum & bene nutritorum elixa ſi bene coquatur in ſtomacho facit ad generationem Sanguinis 9.b
Catarrhi tempora per ſua ſigna docet 27.b
Cauſa calida quomodo ex pituita flatum generat 13.b
Cauſa doloris cognita modum curationis oſtendit 58.a
Cauſæ bilis abundantis 16.a
Cauſæ febrium,atque aliorum morborum calidorum effectrices,ſunt quinque 5.a
Cauſæ ex quibus generatur & multiplicatur pituita 12.b
Cauſæ externæ & internæ in catalogum ſignorum febrium reponendæ ſunt,etiam ante ipſum calorem 21.b
Cauſæ flatus 14.a
Cauſæ febris quotidianæ 38.a
Cauſæ febris tertianæ 41.b
Cauſa ob quam acceſſiones & conſtitutiones obſeruan-

uandæ 25.b
Cauſorum uehementium quid proprium maxime ſit 50.a
Cauſus hybernus ab Hippocrate deſcriptus refertur ad quotidianam continuam 36.b
Cauſus non uerus quid & eiuſdem ſymptomata & ſigna 31.b
Cauſus ſeu ardens febris bilioſarum omnium ſæuiſsima eſt 45.b
Cauſus ſeu febris ardens quid ſit,eiuſque cauſæ & differentiæ 49.a
Cerebrum refrigeratum non poteſt alimentum cõuincere,quo ſit ut pituitam generet,quaſi dicat non per ſe 12.a
Chamæmeli uires mirabiles in febribus 25.b
Chylus temperatus unde fiat 9.a
Cibus omnis ſuccum craſſum & lentum gignens ſi bene coquatur bonum & diuturnum ſanguinem generat 10.a
Circuitiones propter errata multum anticipant,uel quaſdam alias a prioribus diuerſas gignunt,a quibus acceſsionum ordo corrumpitur 30.a
Coctio humorum obſcura principium,manifeſta augmentum,perfecta ſtatum determinat 27.a
Coctionis primæ errorem ſecunda, ſecundæ tertia non corrigit 12.b
Color oculorum & linguæ ſemper humor partium ſignificant, non ſemper autem totius,cutis autem totius 10.b
Conſtitutio morbi quid dicatur eſſe 26.b
Coniecturalia quæ ſint collige 22.a
Continua bilioſa duplex eſt 48.a
Continua febris exquiſita nulla ſuapte ratione cum horrore aut rigore exacerbatur 30.a

Con

Continuæ febres ſemper habẽt ſtatum,pro integritate autem inclinationem quandam & caloris febrilis,ac eius ſymptomatum remisſionem 26.b
Continuarũ febriũ primæ differentię tres ſunt 48.b
Continuæ febres quomodo differunt ab intermittentibus ſibi cognatis 48.b
Continua febris eas patitur alterationes quas etiam intermittens 48.b
Contraria,licet per ipſa morbus & eius cauſa ſint abigenda,tamen non ſunt ſemper eadem utriq; contraria 23.a
Conuulſio epileptica ex bile mordente os ſtomachi 16.b
Corpora apta & non apta ad ſuſcipiendum febrem peſtilentem quæ ſint 52.a
Corpora denſa,a cauſis internis ſunt magis obnoxia putredini quàm rara 37.a
Corpora diuerſa quo modo ſe habeant ad euacuationem 60.b
Corpora non putreſcentia quæ ſint 34.a
Corpora prompte putreſcentia quæ ſint 33.b
Corpus plethoricũ,excremẽtoſũ,putredini obnoxiũ per balneũ in febrẽ putridã prompte tranſit 32.b
Curatio cauſi ueri 50.b
Curatio continuarum febrium 49.a
Curatio febris hecticæ difficilis eſt & quibus præſtetur 55.a
Curatio febrium omnium diariarum tum communis,quàm ſingularum cauſarum propria quibus perficiatur 32.b
Curatio omnis bene conſtituta per indicationes procedit 22.a
Curatio quartanæ quibus perficiatur 47.a

Curatio quottidianæ 41.a
Curatio Tertianæ 44.a
Cutis,& ſubditæ illi partes qua de cauſa frigeat 2.b
Cutis in ſudore immodico refrigeranda eſt aere uel natura uel arte frigefacto 57.a

Deiectiones,nigrę a medicis dictę quę ſint 17.a
Deiectiones nigræ quando fiant 17.a
Delicatis & non delicatis non eſt eadem ratio uictus iniungenda 44.a
Delirium unde fiat 49.b
Denſitas cutis ſępe diarias in putridas tranfert 29.a
Diaria ex aliqua trium cauſarum laborantes, ſunt præ cæteris ſepiſsime lauandi 32.b
Diaria ex bubone,eſt eius ſymptoma 31.a
Diaria excitata externæ cauſæ fere ſemper deſierunt 32.b
Diaria interdum eſt ſymptoma affectuum capitis 32.a
Diaria quo tempore tranſeat in hecticam 37.b
Diaria ſeu ἐφημέρα cur ſic dicta 30.b
Differentia bilis triplex,quæ generatur in uenis, ex occaſione & in uentriculo generatur 15.b
Differentiæ quæ ſumuntur a materia caloris præter naturam ſunt eiuſdem caloris maxime propriæ differentiæ 4.a
Differentiæ febris principales tres a quarum ſingula propria ſumitur indicatio 22.b
Differentiæ febrium primæ ſumuntur a tribus 3.a
Differentiæ febris hecticæ quot ſint 53.a
Differentiæ febris Tertianæ & ardentis 42.a.35.b
Differentia inter ὑδραγωγὰ & φλεγμαγωγὰ 11.b
Differentia pituitę ex ſapore ſumpta triplex eſt 11.a
Diligenter inſpicere oportet & cauſas febrium & ſympto-

ſymptomata 40.b
Dolor capitis per eſſentiã quo modo curandus 58.a
Dolori aliquãdo primo occurrendum eſt 57.b
Doloris uarietas diuerſa ſignificat 58.a

Effectrices cauſæ in quo corporis affectu febrem promptius generent licet minus periculoſam 20.b
Effluuium ſi retineatur,& difflatio prohibeatur, febres propte generat,aut diarias,aut putridas 5.a
Elucidatio diuiſionem febris,quas ponit Hippocrates,per exempla 3.b
Epiala febris excitatur ab humore uitreo 11.a
Epiala febris rariſsima eſt, & admodum diuturna ac ſoluta contumax 41.b
Epilepſia fit a pituita & a melancholia 45.b
Ephemeræ febris cauſæ omnes illæ ſunt quæ aliis ſunt communes,præter putredinem 30.a
Erraticæ febres oriuntur ex diuerſis ſuccis 46.b
Euacuatio quid agat & quot mediis fiat 3.a
Exiens quid e corpore noſtro,ſi fermentationem in terra excitet præter naturam eſt 18.a
Exceſſus omnis per exceſſum contrarium & æqualem ſanatur 23.a
Excremẽta cur in parte aliqua tandẽ putreſiãt 28.b
Excrementa dum putrent,quod tranſpirat ex eis a calido febrili attenuatum eſt 28.b
Excrementa denotãtia ſanguinem qualia ſint 10.b
Excrementa duo ex uino & ſanguine conſimilia ſeparari 15.b
Excremẽtum a capite nõ bene dicitur pituita 12.a
Excrementum tertiæ coctionis duplex eſt 5.a
Exercitatio generans pituitam qualis ſit 13.a

Facul-

Facultates tres imbecillas eſſe ex quibus cognoſcatur 58.b
Febres ardentes raro ex retentione bilioſorum excrementorum gignuntur 35.b
Febres cum ſymptomatibus iunctæ non æque ſimplicem, ut carentes his poſtulant curationẽ 56.a
Febres colliquantes ſunt calidisſimæ 53.b
Febres diurnæ & nocturnæ ab Hippocrate dictæ ad quotidianam reducuntur 41.b
Febres pituitoſę magis ſoluuntur abſcesſibus quàm aliqua inſigni excretione 52.a
Febres quædam putredinem adiunctam habentes hecticæ uocantur 54.a
Febres intermittentes & continuas fieri ſæpe ex obſtructis poris & uaſorum oſculis 35.b
Febrientes a dulci pituita in accesſionis initio non horrent ſed ſolum frigent 11.b
Febrientes a ſalſa pituita in principio accesſionis horrent 11.b
Febricitantes ex copia ſucci crudi paulatim uacuandi 59.b
Febri, quæ partim eſt genita, & partim in gignendo, quo modo curam exhibebis 41.a.23.a
Febris a crudi ſucci copia qualis eſſe ſoleat 59.b
Febris epialæ & Leipiriæ cauſæ ſigna & differentiæ 41.a
Febris hoc eſt Latini huius nominis, ac Græci ethymologia 1.a
Febris modo a ſpiritu naturali, modo a uitali, modo ab animali incipit, & mox in alios inuadit 6.a
Febris quæ habet alui profluuium aliam euacuationem non admittit 60.b
Febris quæ cum ſymptomatibus eſt, alia eſt, a febre, quæ eſt ſymptoma 37.a

Febris,quæ ſymptoma eſt,diuiſio 37.b
Febris ſynochus,hectica, & diaria unicam habent acceſsionem 29.a
Febris,ſymptoma & morbus,ob quid,eſſe poteſt 4.a
Febris ex ipſius ſpecie & forma cognoſcenda potius eſt,quam ex circuitionis proportione 22.a
Febris ex bubone ſine ulcere ſuſpecta eſt ac mala non tamen ſemper 31.a
Febris hecticæ & ſynochi ſimilitudo 37.a
Febris illis corporibus eſt minus periculoſa, quæ per ipſam minus a natura recedunt 20.b
Febris in generatione ablata cauſa ceſſat 41.a.36a
Febris in picrocholis ex meatuum ſtipatione fiens raro diaria ſæpe autem putrida eſt 33.a
Febris omnis in utroque calido innato conſiſtit 3.a
Febris omnis minuitur proportione ſuccorum per cutim tranſpiratum 29.a
Febris peſtilens ex bubone peſsima 31.a
Febres putridæ unde fiant continuæ & intermittentes 34.a
Febris quæ a ſola cauſa interna pendet, quæ dicatur eſſe 37.b
Febres quartanæ continuæ raræ ſunt, & hæ ſicut aliæ continuæ uſque ad criſim nullam habent moleſtiarum intermisſionem 46.b
Febris,quę phlegmonarũ,præſertim internarũ ſymptoma eſt,tempora cum phlegmone temporibus concurrunt 37.a
Febris ſeptimana longa eſt,nonana longior ſed neutra lethalis 47.a
Febriũ accenſarum ex phegmone diuerſitas 48.a
Febriũ putridarũ duæ ſunt primę differentiæ 34.b
Febrium putridarum,quæ morbi ſunt diuiſio 36.b
Flatus a calore imbecillo geniti ad pituitam reducuntur 13.b

Flatus ad ſpirituoſam ſubſtantiã reduci poteſt 6.a
Fluxionibus reuulſiones in contrarium remedio ſunt 56.b
Fœtus trahit portionem optimam ſanguinis, deteriorem & fœculentum in chorio & uaſis ad uterum pertinentibus deponit 19.a
Frigida aqua quando audacter danda ſit 49.a
Frigidum cauſat dolorẽ diuellendo cõtinuam 11.a

GAlenus non ſcripſit a qua fiant materia Lepyria & Typhodes 41.b
Generantia febrem putridam plura ſunt 34.a
Generantia ſanguinem plura eſſe 9.a
Generationi diuerſorum humorum diuerſa conducunt 7.b
Grauitas, & mordacitas & pulſatio, & tenſio quid atteſtentur 58.a
HÆmitritæus ex tertiana intermittente & quotidiana continua conſtat 48.b
Hæmorragia narium maximè propria eſt ardentium febrium 51.a
Hecticæ febris cauſæ 53.b
Hectica febris cur ſic dicta 53.a
Hectica febris quid ſit 52.b
Hectica febris quo mõ differat ab aliis febribus 52.b
Hectica poſt paſtum aliquantulũ exacerbatur 52.b
Hectica ſuccedens Diaphragmati inflammato prius interimere ſolet quàm ſit perfecta 54.a
Hora diei in qua ſolet inuadere quotidiana, & tertiana 39.b
Horror ſine febre in quibuſnam excitetur & a qua cauſa 11.a
Humido radicali conſumpto continuitas partium perit 2.b
Humor craſſus oronis quodam modo melancholicus

licus eſt 45.b.19.a
Humores dicuntur eſſe tales poteſtate 7.b
Humores licet tantum quatuor ſint plures tamen & uarias efficiunt febres 4.b
Humore malo ex toto euacuatio plures moriuntur 57.a
Humoris melancholici cauſæ 18.a
Humor melancholicus paulatim ſuccenditur, ut lapis, poſt acceſsionem uero nil relinquit fumoſum 45.a
Humorum mutatione circuitionis, & acceſsionum ordo mutatur 30.a
Humor nullus talis permanere in corpore poteſt qualis erat in initio 21.a
Humoris melancholici & atræ bilis ſigna plurima 19.b
Humores uel in toto uel in parte cumulentur, non excitant febrem niſi putreſcant 21.a
Humorum quantitas, qualitas, motus, ægri uires & diſpoſitio præſens acceſsiones & circuituum uniuerſum uel augent uel diminuunt 43.a
Hydrelæon tepidum aluum mouet 57.a

I

IChor ad pituitam poteſt reduci, & a quibus generetur & quibus ſignis cognoſcatur 13.b
Icterus quibuſdam cauſo prius laborantibus, ſuperuenit 51.b
Inæqualitas in una pulſatione quomodo fiat declarat 37.b
Inæqualitas pulſus tertiana inuadente magna ex parte non accidit nec eam comitatur & ideo dicitur æqualis eſſe 43.a
Inæqualitas pulſus quæ putridis febribus communis eſt in quartana maxime apparet tanquam illius ſit proprius 46.a

Indicatio a uiribus in diariis locum rarò habeat, a cauſa nunquam; ab utriſque in putridis, in hectica uero tantum a uiribus 23.b
Indicatio duplex generalis & ſpecialis 22.b
Indicationibus conſentientibus, modis omnibus refrigeranda & humectanda febris eſt 23.a
Indicationes ſymptomatum & morborũ ſolę obſeruãdę nõ ſunt ſed & cauſa a qua ſingula fiũt 56.a
Indicationis potentioris maior eſt habenda ratio, non neglecta tamen altera 23.a
Indicatio in febre putrida ob quam cauſam non ſit ſimplex 3.a
Indicationum in pugna quo pacto earum numerũ & magnitudinem expendere debemus 23.b
Indicatio quid & unde ſumatur 22.a
Indicatio ſumitur etiam a ſymptomate ſed non quatenus ſymptoma eſt 22.b
Inedia quibus aduerſaria & quibus ſalutaris ſit 24.a
Intemperaturæ contrariis tolluntur remediis 58.b
Intermiſſio febris quotidianæ cur ſit ualdè impura 39.a
Intermiſſio quartanæ pura eſt, & cur 45.b
Intermiſſio ſeu intervallum ſeu infebricitatio ſequitur declinationem 26.a
Intermiſſio tertianæ cur ſit purior quam quotidianæ 43.b
Iuuentus eſt biliosiſsma omnium ætatum 16.a
LAborantes quartana tutius eſt euacuare per deiectiones & cur 35.a
Lac cur febricitantibus neget Hippocrates. 8.a
Lac optimum ſi bene coquatur quid efficiat 9.b
Lædentia, uires gubernãtes corpus, quæ ſint 55.a
Lien reliquias humoris melancholici ad uentriculum expellit una cum aliis excrementis euacuandas 17.a

Limum,

Limum ſanguinis,hoc eſt,humorem melancholicum trahit ad ſe lien expurgans hepar 17.a
Læſio accepta per uſum calidorũ & iuuamentũ a cõtrariis tẽperatis ſigna sũt abũdãtis sãguinis 50.a
Laſſitudo oſtẽdẽs multitudinẽ ſanguinis q̃ ſit 10.b
Leipiria eſt febris pernicioſiſſima & ſola inter alias omnes q̃ perurat interiora,cute refrigerata 41.b
Lingua rubra ſanguinem,alba pituitam,uiridis bilem,nigra melancholiam oſtendit 10.b
Lipothymia morbos quoſdam præcedit 56.b
Lipothymiæ curatio multiplex penes multiplicitatem cauſarum 56.b
Lipothymiam quæ excitent 55.b
Loca quædã cõtinuã pituitoſam febrẽ gignũt 38.b
Loci facientes cauſam quinam ſint 49.b
Locus tam intermittentibus quam continuis poteſt eſſe diuerſus 36.b
Longitudo acceſſionum unde fiat inæqualis 29.b
MAleolentia naribus apponenda in affectibus uteri 57.b
Magnitudo cauſæ putredinis facit ad acceſſionis anticipationem 29.b
Magnitudo morbi,& mos unde noſcatur 28.a
Medicamenta purgantia acria ſunt & calida 51.a
Medicamenta quædam ponit,quæ humores proprios trahunt ſubſtãtiæ totius ſimilitudine 16.b
Medicus daturus uinũ quæ debeat obſeruare 33.a
Medicus duo obſeruare debet difficilia 25.a
Medicus ex ſignis prædicere debet ægro cauſam febris diariæ et non eſpectare aut rogare ipſam ab ægro & aſſidentibus 32.b
Melancholia hypochondriaca a' pituita fit 45.b
Mel ſolam & per ſe facile' in bilem uertitur 50.b
Mœror & timor mõ cauſę,mõ ſigni rationẽ hẽt 45.b
Morbi dum coſiſtunt omnia,tam febris,quam ſua

ſymptomata ſunt ualidiora 14.a
Morbi lethales tpa oīa uniuerſalia nō pcurrūt 27.a
Morbis bilioſis ſtatim uictus tenuis eſt ſaluber & cur 24.b
Morbis pituitoſis & melancholicis conuenit uictus initio plenior in ſtatu & ante ſtatū tenuior 24.b
Morbis ſalubribus omnibus cōmune eſt hóc, quod cocto morbo acceſſiones miteſcat 40.a
Morborū naturā per ſigna cognoſces primo quidē ſimpliciū, poſtmodū etiam compoſitorum 21.b
Morborum omnium conſtitutionem oſtendent, ipſæ morborū ſpecies & anni tempora 28.b
Morbus an ſit exitialis uel ſaluber oportet cognoſcere 22.a
Morbus, cauſa morbi, & ſymptoma, indicant ſui ablationem per contraria 22.b
Morbus denotās abūdantiā ſanguinis quis ſit 10.b
Mores bilioſi hominis 17.a
Mores melancholici 10.a
Mores hominis ſanguinei 10.b
Mulſa cruda & cocta fit & quibus differant 50.b
Mulſa ſola epota in acutis morbis ſatis nutrit ſine ſucco ptyſſanæ 50.b
Mulſa ſumenda eſt ab illis quibus non bileſcit 49.a
Multitudo cruditatis uacuanda in ipſa ualde ſoluat aluum 56.b
NArcoticis paucis & inueteratis quando utitur Galenus 58.a
Natura caloris externi in putredine eſt totius corporis putrētis ſubſtātiam ad corruptelā mutare 5.a
Natura continuarum febrium 48.a
Natura cū ſuis uti poteſt facultatibus qd agat 21.a
Natura cur pituitę receptaculū non cōdiderit 11.b
Natura febris & eſſentia quæ ſit 1.a
Naturam in.15.apho.& calidum innatum in.14.

primi

primi libri idem ſignificare dicit 2.b
Natura ſicca, calido & frigido tẽperata in longaine dia gracileſcit magis quam frigida ſicca, ſed uictu idoneo facilius reficitur 24.a
Natura ſicca, calida & acris, cibo, mitior & minus mordax redditur 33.b

OBſeruanda ſunt, quę ſecundum propriam ſubſtantiam morbo accidunt & ex his ea quæ ſæpius accidunt 21.b
Ocium & ſecuritas animum ad ignauiam, ſtoliditatem & ſtultitiam præparat 5.b
Odoribus reficere quoſdam oportet 57.b
Ophtalmiæ tempora ſuis ſignis explicantur 27.b
Ophtalmicus affect⁹ & dolor quo mõ curãdus 58.a
Ordo ſeruãdus in curatione repletionis capitis 58.a
Os ſtomachi ſyncopem excitat quæ ſtomachica dicitur 59.a
Os uentriculi ſi ſit oppreſſum multa pituita quo modo auxiliandum ſit 57.a
Ouorum uitella in febribus magis commendat quã albumina 44.a
Oximel utero & aliis partibus neruoſis nocet 57.b
Oxycratum ſitim quandam tollit 61.b
PAnis qualis debeat eſſe ꝓ generãdo sãguine 9.b
Papillæ mamillarum tanto ſunt frigidiores hepate quanto lac frigidius eſt ſanguine 9.b
Partes ad quas & per quas fluxio fit roborandæ ſunt 57.a
Partes corporis omnes ſimilares ſunt exceptis ſpiritibus humoribus & excrementis 6.b
Partes corporis ſingulæ quando æqualia & ſimilia excrementa colligant & aliis per uias communes certis periodis tranſmittant 29.b
Partes corporis quę ſunt materia caloris tribus nomini-

minibus appellantur, continentia, contenta & impetentia 4.a
Partes ſanguineæ & rubræ primo & per ſe nutriuntur ex ſanguine, ſpermaticæ uero nutriuntur & ipſæ ex ſanguine ſed non primo 7.a
Partes ſimilares quæ ſint & quæ non ſint ſecundum Ariſtotelem & Galenum 6.b
Partes ſolidæ omnes accenſę, licet plures ſint & diuerſæ inter ſe, tamen ex eis omnibus unica eſt febris hectica diuiſibilis ſolum ratione maioris & minoris 4.b
Πεπασμὸς καὶ πέψις quomodo diſtinguātur 1.b.2.a
Pus quo modo differat a ſucco crudo 12.a
Peſtilens febris maligniorem putredinem ſequitur quam aliæ 36.b
Peſtilens febris quid & eiuſdem cauſæ 52.a
Phlebotomie cur interdicat Galenus his, quibus in uentre & primis uenis recens cruditas eſt 36.a
Phlegmones tēpora qbus ſignis cognoſcatur 27.b
Phlegmone uiſceris qbus in ſanabile ſit & cur 59.b
Phlegmone ſi ſit in uiſcere augetur per ſomnum in accesſionis initio 25.a
Phrenitis unde fiat 49.b
Picrocholi coctionem habent imbecillam 33.a
Picrocholi quibus morbis ſint obnoxii 22.b
Pituita a capite in uenerem defluens facit dyſenteriam 12.a
Pituitæ quod dulce eſt id ſalutare eſt animanti, & naturale ob id'que uacuandum non eſt 11.b
Pituita inſipida cur dicta ſit aqua 11.b
Pituita in uentriculo aſſata calida ſit & ſubamara ut bilis 40.a
Pituita licet ſit ſuccus crudus ac frigidus non tamen eſt craſſus 12.a
Pituitam in bilem utrumque uerti cur non ſit miran-

randum 40.b
Pituitam quam Praxagoras appellauit uitream appellandam eſſe potius albumineam inquit & qua de cauſa 11.a
Pituita naturalis qualis ſit ex Galeno 11.b
Pituita ſalſa ea eſt quæ putruit, acida autem cruda omnino reſpectu ſecundæ concoctionis 11.b
Pituita ſeu humor omnis frigidus humidus dicitur phlegma contra rationem ætymologiæ 11.a
Plenitudo difflationem impediens duplex 34.a
Pleuriticis rubrum ſpuentibus calor, ſiue febris qualis ſit 48.a
Practicos ſolos ſequi non eſt tutum 61.b
Præparatio corporis afficiendi & putrefaciendi generationis morborum eſt maxima pars 8.b.52.a
Principium hecticæ quo modo dignoſcatur 55.a
Prorogantia febres quæ ſint 29.a
Ptyſſanæ cremor ſumendus ab iis, quibus non aceſcit 49.a
Pulſuum differentia & conuenientia in febribus intermittentibus 38.b
Pulſus debilis & durus in hectica unde fiat 54.b
Pulſus ſignificãs abũdantiã ſanguinis quis ſit 10.b
Pulſus tarditas in initio tertianæ ad ſtatum naturalem propè accedit 43.a
Putredo magna eam febrem efficit continuam quę alioqui eſſet intermittens 35.a
Putredo omnis ex materia humida fit, & ab efficiẽte calore externo & præter naturam, augeturque immobilitate 34.a
Putredinis ſignum in pulſu in ſtatu minuitur 43.b
Putredo quãdoque accidit ob flatus in aliqua parte calida concluſos & non difflatos 6.b
Putreſcit in corpore noſtro quod prauum eſt, quia natura id expellere omni ex parte nõ potuit 21.a

Πυ'ρκοὺ πυρετὸς apud Hippocraté qd ſignificet 1.a
QVantitas morbi nequit exquiſite ſcribi ſed exercitatione cognoſcitur 22.a
Quãdo pulſus ſint animi affectuũ debile ſignũ 32.b
Quando ſtudendum eſt urinis & ſudoribus prouocandis 36.a
Quartanam a tertiana primo die diſtinguere qui nequit medici nomen non meretur 46.b
Quartana continua admodum rara eſt 26.a
Quartana initio leniter tractanda eſt 47.a
Quartana longisſima eſt ſed tamen facillima & ſecurisſima 46.b
Quartana pura & impura quæ ſit 45.b
Quartana raro per ſe initio præhendit 38.a.46.a
Quartana ſi per uomitum nigrorum ſoluatur, in illis hoc fit,in quibus a ſitu lienis ad ſtomachum uas amplum eſt 35.a
Quartanæ cum tertiana disſimilitudo 46.a
Quartanæ febres fiũt etiã a pituita cũ flatibus 45.b
Quartanæ febris cauſæ 45.a
Quartanæ lasſitudinem quo modo ſoluuntur 47.b
Quartana per ſe & quãtũm in ſe eſt ſine periculo eſt & magnos morbos ſanat 46.a
Quartana febris pesſima 47.a
Quies per accidens efficit febrem 5.a
Quotidiana nihil habet cum tertiana commune, ſed ad quartanam propius accedit 39.b
Quotidianã a duplici tertiana,prætermisſis aliis,cõparatione ſola facillime ſeparabis 39.b
RAtio uictus a quibus perficiatur 24.b
Ratio uictus a quibus ſumatur 24.a
Recidiuas acceſſiones accelerant & augent ea, quæ in acceſſionibus reliquuntur 39.a
Refrigerantia per ſe &per accidens quædã eſſe 23.b
Refrigeratio & humectatio,exhibenda tartianæ febri

bri,quomodo fiat 44.a
Regimine uict' ita parco uti debes a pricipio morbi,ut in ſtatu parciore uti poſsit,hoc collige 47.a
Reliquiæ ex excrementis pro parte tranſpiratis uel paucæ uel nullæ ſuperſunt pro qualitatis excrementorum ratione 28.b
Remedia quæ licet exhibere in ſtatu & poſt ſtatum morbi ſi exhibeantur in principio multipliciter augeat morbum 47.b
Remedium quando ſenſim & quando confertim præſtandum 29.a
Remediũ ſemper eſt adhibẽdũ cõtrariũ cauſę 33.a
Repletio ex calidis & ſiccis poteſt eſſe cauſa quotidianæ 38.a
Rigor ardenti febri ſuperueniens die ſexto ratione uirium iudicandus 42.a
Rigor febrem ardentem non ſoluit per ſe 42.a
Rigor ſine febre poteſt eſſe a pituita 41.a
Roborandi uentriculum poſt uomitũ modus 57.a
Robur uirium ægri ponderare oportet 22.a
SAnguinis abundantia in quartana quid admittat & contra 47.a
Sanguis aut eſt humor ſyncerus aut commiſtus aliis humoribus 7.a
Sanguis bonus in medio eſt ſuccorum non concoctorum & biliosorum 9.a
Sanguinis miſsio in tertiana notha iudicio medici committitur 45.a
Sanguinis miſtionem limitantia quæ ſint 45.a
Sãguis & cũ ipſo utraq; bilis ĩ hepate generãtur 11.b
Solus extra corpus ſeu locum proprium concreſcit in grumos 8.b
Sanguis in cõtinuis febribus mittẽdus quãtũ morbi magnitudo,uiresq; & ętas ęgri ferre poſſunt 49.a
Sanguis in uenis exiſtens temperatior eſt eo,qui eſt

in arteriis 8.b
Scopi in exhibitione uini ſeruandi 60.a
Sera humorum ſunt maxime uaria,uti etiam lactis ſerum 13.b
Serũ corrupti ſanguinis aut praui alicuius humoris ſi contineatur in uaſis qui defficiat mali 13.b
Signa abũdãtis pituitę a diuerſis fõtibus ſũpta 14.a
Signa ſingularum diariæ cauſarum propria 31.b
Signa bilis abundantis a diuerſis fontibus 16.a
Signa coctionis in uenis ex urina,in ſtomacho ex de iectione,in reſpiratoriis inſtrumentis ex ſputo ſu muntur 27.a
Signa omnia cauſi ueri 50.a
Signa febrium ab actione læſa,ab excretis,& a ſym ptomatibus 21.b
Sina febrium diariarum communia 31.a
Signa febriũ omnium maxima & maxime ꝓpria ſũ mũtur ab ipſa caloris proprietate,quæ reliquorũ proprie ſignum cauſa eſt 21.a
Signa febriũ putridarũ cõmunia differẽtia tñ 37.a
Signa febris quotidianæ intermittentis 38.b
Signa & ſymptomata quartanæ puræ 45.b
Signa flatus 15.a
Signa hecticarum febrium omnia 54.a
Signa ſalutis aut mortis demonſtratiua & progno ſtica 22.a
Signa ſanguinis abundantis plurima ponit 10.a
Sitis animalis & naruralis loci 61.b
Sitis quid & ipſius curationis uarietas penes diuer ſas eius cauſas 61.b
Solutio cuiuſque morbi aut a natura, aut a medico hoc collige 51.a
Solutio febrium per uomitum aliquando 35.a
Somnus in febribus quanti ſit momenti 25.a
Somnus quo tempore febrientibus utilis ſit 25.a

Sorbi-

Sorbitio, quæ inſpirando ſit multum flatus iuribus miſcet 14.a
Spiritus animalis affectiones, communes eſſe & uitali & naturali ſpiritui collige 5.b
Spiritus auimalis nō nutritur ex ſolo aere inſpirato, ſed etiam ex uitali ſpiritū, nec ſimiliter uitalis ex ſolo aere ſed & ex naturali 6.a
Spiritus cito euacuatur, cuius eſſentia a quibus diſſipetur docet 29.a
Spiritus eſt in cauſa quod ſanguis ſit calidus 7.b
Spiritus etiam ſi ſint tres, tñ ex omnibus illis accenſis unica tātū eſt diaria, diuiſibilis ſolū modo penes diuerſitatē cauſarum externarum 4.b
Status eſt a nobis præcognoſcendus & quare 28.b
Succi crudi licet ſint de genere pituitæ tñ ea minus humidi ſunt & plerunque carent lentore 12.a
Succi crudi ſi neque obſtruāt, neq; grauent ſolā poſſunt facere lypothymiā non autē ſincopen 59.b
Succi diuerſarum formarum fiunt in generatione ſanguinis ſcilicet & dum ſanguis perficitur & poſt ipſum perfectum 9.a
Succus melancholicus naturalis eſt & moderatus dum animal a natura regitur 15.b
Sudor ſuccorum in toto corpore nota eſt 10.b
Subſtantia tenuis facilius alteratur quam craſſa 4.a
Subſtantia triplex corporis noſtri a calore natiuo diſſipata per cutis poros diffluit 5.a
Symbolum habentibus mutua tranſmutatio eſt propenſior 20.b
Symptomata febrium grauia curam cauſis ipſarū debita aliquando interrumpunt 60.b
Symptomatum genera quot ſint 55.a
Symptomatum leuiorum enumeratio 61.a
Syncope quid & eius differentiæ 55.b
Syncope ſuccedit morbis longis corpore per atropheam

pheam extenuato 59.a
Synochi forma, Differentiæ, cauſæ, ſymptomata & ſigna 47.b
Synochus non putris refertur ad diariam, 37.a

TEmperamentum & cætera huiuſmodi per ſimilia conſeruari deſiderant Aer uero ſi ſit diſſimilis morbo conſeruari, ſi ſimilis alterari in contrarium poſtulat 22.b
Temperata abſolute complexio in utraque primarum qualitatum oppoſitione omnibus intemperaturis potentisſime reſiſtit 20.b
Temperaturæ ſeu potius intemperaturæ corporum quo ordine ſe ſequantur ad febres ſuſcipiendas 20.b
Tempora continuarum proportione reſpondent temporibus intermittentium, ualde tamē obſcuriora ſunt 26.a
Tempora intemperaturarum omnium ſignis cuique propriis ſunt diſtinguenda 27.b
Tempora quatuor accesſionis febrium intermittentium calore & pulſibus maxime diſtinguenda ſunt 26.a
Tempora quatuor conſtitutionis ſignis cruditatis & coctionis maxime diſtinguuntur 26.b
Tempora uniuerſalia non ſolum in diuerſis morbis æqualia non ſunt, nec certo dierum numero compræhenſa, ſed nec in eodem morbo 38.a
Tempus ſtatus quomodo aliquando cognoſcatur & cur aliquando non cognoſcatur 28.b
Tertiana an exquiſita an non exquiſita an extenſa ſit accesſionibus & circuitibus compræhendere licet 42.b
Tertianæ febres ſunt omnium intermittentium acutisſimæ & breuisſimæ ſed & mitisſimę & magis
gis

gis carentes periculo 43.b
Tertianæ nothæ ſolutio ex quibus oſtendatur 44.b
Tertianæ nothæ curatio 45.a
Tertiana notha longa eſt,atque ita,ut aliquandó ab autumno ad uer durauerit non ſine ægri pe riculo 44.a
Tertianæ nothæ cauſæ ſymptomata,& ſigna 44.b
Tertianas raras eſſe illæſo hepate & folliculo fellis 35.a
Tutius calfacimus & humectamus quam refrigeremus & ſiccemus,& rationem aſſignat 23.b

V

Vacuandum aliquando minus eſt ut quid ſymptomati condonemus 60.b
Vacuationem minuentia & prohibentia & poſtulantia quæ ſint 60.b
Vapores humorum ad ſpirituoſam ſubſtantiam reduci poteſt 6.a
Venæ corporis noſtri uehementes ſiccatæ malos humores ſic interius ex membris carnoſis trahunt,ut nos exterius alimentis melioribus deſtituti deteriora ſumimus 49.a
Victus eo modo,quo diminutus eſt uſque ad ſtatū, augendus eſt poſt ipſum 49.a
Victus ex præcognitione diuerſi ſtatus ordinandus diuerſimode 49.a
Victus omnis in quartana uentrem ſine flatibus molliat 47.a
Victus prauus ſanis morborum cauſa eſt,neutris recidiuæ ægris uero acceſſionum inordinationis 30.a
Victus ratio qualis exhibenda ſit febrientibus ephemera 32.b
Vina diuerſa in diuerſa ſyncope danda dicit 60.a

Vinum

Vinum concedi poteſt in tertiana ubi morbus coqui cæpit 44.a
Vinum generans multum ſanguinem quale eſſe debeat 19.a
Vinum in quibus affectibus noxam afferat 56.b
Vinum in quibuſdam fluxionibus quale debeat eſſe 57.a
Vinum omni ſyncope dandum quale eſt 59.b
Vires in cibandi modo attendendæ ſunt 59.b
Vires quantas ab initio accepimus per morbum uictu idoneo ſeruare non licet, ſatisque eſt ſi multum debilitari non ſinamus 25.b
Virium ſubſtantia præcipue conſiſtit in ſolidorum ſubſtantia 59 a
Vlceris tempora ſuis declarat ſignis 27.b
Vlcus manifeſtum capitis, bubonem in collo, manuum, in axilla, pedum in inguine excitat 31.a
Vomitu alicuius portionis bilis non debemus ſeduci ut credamus pituitoſā febrē eſſe bilioſam 40.a
Vomitus confert capiti dolenti ex conſenſu oris ſtomachi 58.a
Vomitus in febre quotidiana excitandus eſt & quādo & quibus 41.a
Vretica in tertiana notha non debent eſſe nimis calida & ſicca 45.a
Vrina denotat numerū circuituum ipſius tertianę 43.a
Vrinæ diuerſitatē diuersū eſſe ſignū declarat 27.a
Vrinæ uariæ melancholicis ſunt 19.b
Vrinam tingere eſt naturæ facillimum 27.a
Vrinam ſuccorum tantum in uaſis abundantium nota eſt 10.b
Vſus frequens medicamentorum quorundam generat pituitam 13.a

FINIS

DE FEBRIBVS

COMMENTARIVS, EX LIBRIS aliquot Hippocratis & Galeni, parte plurima ſelectus, a Iacobo Syluio rei Medicæ apud Parrhiſios interprete regio.

De Febrium eſſentia.

FEBRIS eſt totius animalis calor immodicus lib.1.de differ.morbo. Febris eſt calor præter naturam totum corpus occupans. ibid. Febris eſt quoties calor præter naturam, in corde extiterit. libr.1. de diffe.feb.cap.3. Febris eſt calor adeò auctus, ut corpus totum uexet & actionem lædat. libr.1.& 2. Meth. Febris eſt cum adeò immodicè auctus eſt calor, ut & hominem offendat: & actionem lædat, lib.8.metho.initio. Febris eſt intemperies calida in totum corpus diffuſa.lib,9.meth. Febris eſt calor natiuus uerſus in igneũ.Gal.aph,16.lib.1 A quo calore igneo, πυρετὸς Grecis dicitur, ut latinis a feruore febris. Quin πῦρ, id eſt ignem, nunc febrem, nunc febrem uehementisſimam & ardentisſimam Hippocrates aliquoties appellat. Ex quibus locis & pleriſq; aliis apertè conſtat, febris eſſentiam eſſe in genere caloris præter naturam. Duplicem autem eſſe calorem in animantis corpore nouit Hipp. Vnum quidẽ natiuum in ſanguine & ſanguineis uiſceribus eſſentiã ſortitum: alterum verò acrem, mordacem, igneum: in quo etiam eſt febris. De illo enim ſcripſit: qui creſcunt, plurimum habent calidi innati: & uentres hye

Lib.2. epi. Gal. initio feb.

Gal com.4. in.6. epide. apho 14. & 15.lib.1.

me & uere natura calidiſsimi. De hoc autem, uetres calidi, frigidæ carnes, & graciles & uenis conſpicuis & iracundiores. Ille autem alimenta probe coquit in uentre & uenis, & partibus ſingulis: hic aſcititius ſeu nō naturalis ſeu præter naturam, corrumpit in qualitatem, frigida quidem alimenta, acidam: calida uero, nidorulentam: & trāſpirationem efficit calidam & mordentem: quæ cute aſtricta, ſtatim febrem efficiat: cum ille trāſpirationem efficiat ſuauem & morſus expertem: & denſata cute nō febrem, ſed tantum plethoram faciat. De utroque, Galenus. Quicquid in rebus ſubſiſtit, augetur, roboratur, ſanum eſt: dum proprio & natiuo calore regitur. Quem in animalium corde ſeruat reſpiratio, & per cutim tranſpiratio. Alter alienus ac præter naturam in corporibus excitatus, primum quidem ſuccos ob humiditatem putrefacit, & corrumpit: tandem uero & adipem & carnem. Et commenta. in lib. 6. epid. Calor natiuus (ad quem potiſsimū corporis functiones refert Hippocrates) incenſus priores functiones non poteſt perficere, neque nos alere (quod illi maxime proprium erat) immo ignis modo corrumpit, tabefacit & colliquat. Alibi quoque ſtatuit Hippocrates caloris in nobis genus duplex: unum familiare & natiuum: alterum alienum & præter naturam. Et Galenus calorē febrilem ob ſuccos putreſcentes accenſum in febre acuta, primo die euaporaſſe ſcribit: relictum uero natiuum ſolum, ita imbecillum ut iam extingueretur: priuſquam calor febrilis rurſus accenderetur. Ob id ſecundo die extrema refrigerata & magis manus & & caput: & ægrum mutum, βραχύπνουν ſeu breuiſpirium euaſiſſe, affirmat Hippocrates. Quapropter πέψιν, & πτασμὸν ſeparauerunt Hippocrates & Galenus: ut ſit illa, eius quod coquitur deductio quædam

Lib. 6. epi. et com 4. in eundem.

Ibi. & li. 1. de. 1. cap. 4. & comm. aph. 14. 1. li. meth. 11

Gal. com. 4. in 6. epi.

Lib. 3. epi. & com. 3. in eād. Gal.

Li. 1. epi. et comm. 2. in eund.

in coquentis ſubſtantiam: & in ſanis illa fiat, dum quod coquitur coquenti familiarem habuerit naturam:& ſubſtantiæ quæ coquitur uel totius uel maximæ eius partis mutatio & alteratio efficiatur: & ſit paucisſimum quod ſemicoctũ manet. πεπασμὸς autem morbi eſt & eorum quæ præter naturam ſunt ueluti coctio quædam & maturatio, in qua quod aſſimilatur paucum eſt: quod autem ſemicoctum & ſuperfluum, multum. Quanquàm alibi πεπασμȣ̃ significatum latius extendit Galenus: dum omnem deductionem in mediocrem temperiem πεπασμὸν appellat: & alibi, omnem morborum πέψιν, in ſuccorum alteratione conſiſtere ſcribit. Ex quibus apparet febriũ calorem a natiuo genere diuerſum eſſe, præcipuè in putridis: non ſola intenſione. Quanquam uideri cuipiam ſola intenſione diuerſus posſit: ſaltem in diaria & hectica: uel ex Gal. febrem definiente caloris natiui conuerſionem in igneum. Et lib. meth. octauo. cũ adeo immodicè auctus eſt calor, ut & hominem offendat & actionẽ lædat. Si neutrum horum efficiat quantumuis homo ſit nunc, quàm ante calidior, nõdum tamen febris eſt. Sed hæc diſputanda Arabicæ familiæ ſectatoribus huiuſmodi problematum ſtudioſis relinquamus: quibus eſt plus ocii, & ingenium argutis quæſtionibus expendendis exercitatius. Iuſtius inquiras an calor natiuus uitæ animalium auctor, & animæ cuiuſque inſtrumentum ad omnes ſuas actiones obeundas, principalisſimum, in temperamento conſiſtit: aut ſit quidpiam diuinius ſupra elementarem naturam, in ſpiritibus ceu ſubiecto, fomento, & uehiculo, conſiſtens. Præſtiterit autem explicare calidum innatum, aphor. 14. lib. 1. & naturam, id eſt, calidum innatum, apho. ſequente, non qualitatem ſolam, hoc eſt calorem

Com. 5. in 6. epid.

Com. 2. in lib. 1. epid.

apho. 16. l.

rem ſeu caliditatem,ſignificare:ſed ſubſtantiam calidam:ut Gal.iti eum apho.ſcribit:& comment.4.in 6.Epid.immo aëream,& aqueam,& bene temperatam.Comment.in Apho.14.1.Alibi autem ſcribit, calidum innatum eſſe ſubſtantiam facultatis uitalis:alibi,calidum innatum,aut animam eſſe,aut primum & principaliſſimum animæ inſtrumẽtum:alibi,calidum inſitum eſſe operum naturæ efficaciſſimum,ex Hippocrate.Eſt autem calor natiuus in animali duplex:fluens unus,alter fixus: Fluens a corde per arterias cum ſpiritu & ſanguine,ſuis uehiculis & pabulis continenter,in partes ſingulas differtur, ut partium ſingularum calorẽ natiuum fixum foueat atq; recreet.Idem in mœrore,metu,uerecundiæ initio,frigore,acceſſionum initio,in ſomno intro cum ſpiritu & ſanguine recipitur.Ob id, per eos affectus, cutis & ſubditæ illi partes frigent & pallent.Contra in gaudio, uerecundia iam uigente, ſtatu acceſſionum,uigilia,ad cutim & uicinas illi partes largior diſtribuitur cum ſpiritu & ſanguine:a quibus illæ partes calent, tument,nitent,rubent.Calor nãque in cute humoribus ſubiacentibus ſimilis apparet:niſi humores a dictis paulo ante affectibus intro ceſſerint. Fixus uero in partibus ſingulis calor,earũ uelut forma quædam & anima, illis uitale principium & robur impertitur.Reſidet autem maxime in ipſarum partium ſingularum ſpirituoſa ſubſtantia, & humido ſubſtantifico,quod pingue,craſſum,lentum,multum,imputribile eſſe oportet, ad uitam diuturniorem:ut recte Ariſtoteli uiſum eſt.Hoc uero humidũ radicale ſeu primigenium,glutinis modo,ſubſtãtiæ terreæ,partes coagulat & continet.Hoc autẽ abſumpto a calore uel natiuo,ut in ſenibus:uel febrili,ut in hectica maraſmode:uel externo,ut igni,ſole, cauſticis

Com.3.in.6 epid. Com.5. in 6.epid. Lib.8.pla. Hippoc. & Plat.

Gal.li.2. et 4.ſan. tuendæ.

Lib.de.lõg. & breui.uitæ.

cis medicamentis,continuitas partium perit, & res ipſa in cinerem aut puluerem redit. In hoc utroque calido febris omnis eſſe uidetur:& hic uterque calor natiuus in igneum uerſus febrim facere: præſertim diariam,& hecticam quarum ſanatio eſt ſola alteratio,& caloris ex igneo in moderatum reductio, cum in putrida,calor febrilis genere diuerſus a natiuo uideatur:ut paulo ante oſtendi ex Galeno.Ob id, febrium ex humorum putredine accenſarum indicatio non amplius ſimplex eſt,alteratio ſcilicet:ſed cõpoſita,alteratio & uacuatio.Illa quæ putredinem finiat manente adhuc ſubſtantia:& hæc alterationis ſpecies,concoctio eſt:interdum autem ſola refrigeratio & caloris febrilis extractio intelligitur, ut libr.4. rat.uictus acutorum docet Galenus,in cauſi curatione per potum frigidæ. Euacuatio autem, totam e corpore ſubſtantiam putrentem educit:per phlebotomen,purgationem,clyſteres, vretica, hydrotica, & ſimilia. Ca.89. art. medicæ.

De Febrium differentiis, cap. 2

FEbrium differentiæ principes ſumuntur primo a caloris qualitate,ſeu intenſione & remisſione, ſeu ratione maioris & minoris: ut mordax, acuta: qualis eſt bilioſa. Vel mitis & ſimplex: qualis diaria: ut magna,in qua plurimus eſt calor, aut acerrimus: uel parua,in qua paucus eſt calor aut remiſſus. Secundo a materia,in qua eſt febris accẽſa: ut diaria,in ſpiritu:putrida ĩ humore putrẽte:hectica,in ſolida parte accenſa. Tertio a modo motus caloris. Quas triplices febris differentias a diuidendæ rei ſubſtantia, ſeu febrili calore ſumptas & accidente propinquo & proprio recte Hippocrates expreſſit libro ſexto Epidemion,

a qualitate caloris; a materia; a motu caloris;

mion,his ferè uerbis.Febres quædã ſunt manu mordaces, & medici tactum calore acri uulnerantes:ut bilioſæ. Aliæ uerò mites & minus moleſtæ : ut diariæ.Quædam non mordaces,ſed increſcentes:ut pituitoſæ,lib.ſecundi feb.cap.9. Aliæ acutæ & celeres, ſed ab ipſa manu deuictæ, ut bilioſæ, quæ occurſu primo medici manũ mordent:ſed poſt ab ipſius manu uictus tandem calor miteſcit. Paulus libro ſecundo cap.15.&.18.Gal.lib.1.ad Glauconem.Quædam ſtatim & ſubitò & ſemper ardẽtes,ut cauſus æſtiuus. Aliæ ſemper debiles,ac lentæ,ut epialæ.Quædam tactu ſiccæ,cum lingua principio aduſta,Hippoc.lib.3. Epidemion,ut bilioſæ,quartanæ. Aliæ ad manũ humidæ pituitoſæ,ſynochi.Quædam πεμφυγώδεις, id eſt bullantes & inflatæ:ut ſynochus uterq;,uel ſubulæ modo tactum medici ferientes : ut bilioſæ. Aliæ aſpectu graues,& terribiles,ut peſtilens,hectica maraſmodes.Quædam ſalſæ guſtu ægri:ut quæ a pituita ſalſa.Aliæ alio ſapore humoris febrem committentis præditæ. Quædam rubræ,ut ſynochus uterque. Aliæ flauæ:ut bilioſæ. Aliæ liuidæ ut melancholicæ & a pituita cruda. Aliæ candidæ ut pituitoſæ. Et hæ ab humoris febrẽm committentis colore, & ſapore, & qualitate tactili,ut ſiccę humidæ,ab accidente propinquo ipſi materiæ, in qua accenſa conſiſtit febris, ſumuntur. Ab accidente autem remoto,intermittẽs, continua,& utraque quotidiana,tertiana,quartana, ſic ſemitertiana,quintana,ſextana, ſeptimana,octauana,nonana,erratica,periodica, nocturna,diurna. Hipp. in Epidemiorum. lib.1. Aliæ febrium differentiæ a ſolutione facili & ſcheticæ:difficili,& hecticæ dicuntur. Aliæ a cauſa præſente uel deſita ſumũtur.initio libri octaui methodi. A quarum ſingulis indicationes curatorię ſumuntur:ut in curatione au

dies. Item febris quædam, morbus eſt inter quam & cauſam nihil intercedit. Alia eſt ſymptoma, cuius cauſa eſt morbus aliquis: ut phlegmone interna, qualis in phrenitide, lethargo, cynanche, pleuritide. Febres autem ſine ſymptomatibus, aut cum ſymptomatibus tam grauibus, ut febre neglecta, medici ſolicitudinem ad ſe trahant, non ſunt febrium differentiæ: ſed morbi cum ſymptomatibus cōplicati: ut morbi morbis, ſymptomata ſymptomatibus cōmiſceantur. Ex his omnibus febrium differentiis, eas maxime amplexantur poſt Galenum medici & exercent: quæ ſumuntur a materia, in qua calor ille præter naturam conſiſtit, quia maximè propriæ caloris præter naturam differentiæ ſunt, ſiue corpus ipſum cordis præhenderit: ſiue humores in ipſius uentriculis conditos: ſiue aerea cordis ſubſtantia ſola admodū incaluerit: humida uerò ac ſolida corpora adhuc quidem incaleſcant, nōdum tamen incaluerint. Has tres uiui corporis partes uocauit Hippocrates ſolidas quidē, continentia: humores uerò, contenta: ſpiritus denique, impetum facientia. Febris igitur omnis in aliquo horum trium accenſo conſiſtit: & alias ex alio incipit: & ab uno profecta, ſæpe alia duo ſimul afficit. Sed cum ſubſtantia ſpirituoſa ſit tenuiſſima: ſolida, craſſiſſima: humores, mediæ inter hæc conſiſtētiæ: cumq; tenuis ſubſtantia facilius alteretur quàm craſſa, hinc fit, ut febrilis calor in ſpiritibus accendatur promptiſſimè, faciens diariam. In ſolidis partibus ægerrimè, faciēs hecticā. Humoribus medio quodam modo, faciens putridā. Adhæc a diaria in putridam prōptior eſt tranſitus, quàm in hecticā. Humores quoque per febrim calefacti, ſpiritum promptius calefaciunt, quam ſpiritus ipſe humores. Et ſolidæ partes accenſæ, & ſpiritus & humores promptius calfaciunt,

Lib. 1. ad Glauc.

Lib. meth. 12. initio.

faciunt,quàm ab his calefiant. Cũ igitur febris alias ex horum trium alio incipiat,ſæpe in eo non perma net: ſed alia ſimiliter afficit, & febres alias facit:ut poſt audies.Cũ uerò ſpiritus primi incaluerunt dia-riam excitantes,ſi humores quoque calefecerint,ita ut putreant, priori natura febris & nomine relicto putridam efficiunt:ueluti hecticam,ſi ſolida corpora calefecerint.Si quoque humores primi incaluerunt, quanquam promptè ſpiritus ipſos calefaciant,tamẽ putrida uocatur,non etiam diaria, uti cum partes ſolidæ incaluerunt primæ,etiam ſi ſpiritus,& humo res ſimul prõptè calefecerint,tamen hectica dicitur, non etiam diaria,nec putrida:niſi humores ad continendum febris calorem & putrendum habiles,etiã febrem putridam excitent cum hectica cõiunctam: quæ Galeno aliquoties uiſa eſt:ac nobis:ut in Ioanne Maio Chirurgo Noſocomij Parrhiſiorum publici optimo & exercitatisſimo, & haud ita pridem in Maria Ioannis Barthomarii uiri illuſtrisſimi & integerrimi filia,uita dignisſima.in quas febres ex diutino,& crebro,& ualenti mœrore & motu inciderat; & in aliis non paucis putridam hecticæ implexam obſeruauimus.Sed cum ſpiritus omnis animalis ſcilicet,in cerebro:uitalis,in corde:& naturalis (ſi quis eſt) in hepate ſimul accendatur,uti & partes ſolidæ omnes,non tamen humores ſimul omnes. Diaria unica eſt,ſolum differentiis a cauſa externa ſumptis diuidua:& hectica unica eſt,maioris & minoris ratione tãtum uaria.Putrida uero in humoribus uariis, ſanguine,pituita,bile flaua,humore melãcholico putrentibus uaria:ut interim omittã uarias ſingulorũ humorũ differentias,& uarios putredinis locos ac fomites:a quibus etiã uariæ febrium putridarum differentiæ naſcuntur: ut in putridis febribus dicemus.

Lib.metho. 10.

De

De febrium cauſis: primum effectricibus deinde materialibus.

FEbrium, atque adeò morborum aliorum calidorum, effectrices cauſæ ſunt quinque. Prima eſt, motus uehemẽs tum corporis: ut labor, exercitatio, frictio, & motus quiuis alius partium corporis, uel actiuus & uoluntarius & a nobis, uel paſſiuus ſeu ab alio mouente externo: tum animi: ut cogitatio uehemens, cura, ira, mœror, & ſimiles animi affectus, dũ uehemẽtes ſunt, aut diuturni, aut crebri. Quies quoque tum corporis, tum animi immodica, febres etiã per accidens excitat, ut omiſſa exercitationis conſuetudo: quia excrementa uacuari exercendo ſolita retinet: & calorem natiuum exercitatione augeri ſolitum, languere finit: & partes ſolidas motu roborari conſuetas, uelut effœminatas & imbecilles ad actiones ſuas relinquit. Animum quoque ſecuritas & ociũ ad ignauiam, ſtoliditatem, & ſtultitiam præparat. Secunda autem eſt putrefactio, ſeu a calore externo & alieno in humore non difflato corruptela. Caloris enim externi in putredine, natura eſt: totius corporis putrentis ſubſtantiam ad corruptelam mutare. Hęc autem cauſa putridarum propria eſt, in hisq; de ea re fuſius dicetur, diariæ & hecticæ non conuenit. Tertia eſt ſuppreſsio calidi effluuii. Per cutis poros noſtra triplex ſubſtantia a calore natiuo diſsipata diffluit: ad cuius repletionem & inſtaurationẽ neceſſaria eſt nutritio ſeu uacuati repletio. Ad hæc tertiæ coctionis, quæ in ſingulis corporis partibus nutriendis obitur, excrementum duplex: tenuius ſcilicet & humidius, ἰχώρ ſeu ſanies dictus: & craſsius ac terrenum magis, ſordes in ulceribus uocatum & πῦο ſeu pus dum per cutis poros continenter tranſpirat, ſana

Libr. 1. febrium. ca. 4. Lib. de cauſis morborũ. 2.

li. meth. 11.

lib. 3. meth. & lib. 1. ſanit. tuendæ.

ſana facit corpora omnia,ſed ea iuuat magis,quibus quod tranſpirare ſolet,acre,mordax,fumoſum,fuliginoſum eſt: minus uero, a quibus ex ſanguine bono,uaporoſum,halituoſum,blandum,lene tranſpirat. Hoc igitur effluuiū,præſertim acre, ſi retinetur, quia calidum eſt,conculcatum,& difflari ob denſatā cutim prohibitum, febres prompte excitat aut diarias aut putridas:ut poſt dicemus in diaria a denſata cute. Quarta,contactus caliditatis alterius:ut ignis, cauſticorum medicamētorum,ſolis,corporis feb: ientis,uel etiam ſine febre admodum calidi:quale eſt pi crocholorum,& melāchòlia,humore,ac morbo,agitatorum. Quinta,eſt permiſtio calidæ ſubſtantiæ:ut alimentorum ſalſorum, aut cum dulcedine amarorum,acrium, aut medicamentorum calidorum:qualia ſunt aromata,medicamenta purgantia,deleteria plurima,& alia uel ſalſa,uel amara,uel acria. Subſtantia quoque calida permiſta temperatæ magis alteri ſubſtantiæ, eam alterando immutat, & febres excitat:ut oſtendunt febres,ſymptomata,phlegmonarū internarum omnium:& etiam externarum,quando magnæ ſunt aut prope maxima uaſa:præſertim dū pus in eis conficitur. De his quinque cauſis febriū genitricibus nos plenius egimus commentario noſtro in librum Galeni de febribus. Ad cauſas febrium materiales,ſeu in quibus ſubiectis calor febrilis accenditur,ſpiritus ſcilicet,humores, ac ſolida corpora,trāſire tempeſtiuum eſt. Spiritus,ſeu ſpirituoſa & aerea ſubſtantia,triplex nobis ſtatuitur: animalis,in cerebri uentribus quatuor præcipue: ſed & in tota cerebri ſubſtantia:& per uigilias, etiam in dorſali medulla & neruis,puritate,copia,ſplendore,tenuitate & horum contrariis diuerſa & ob id magis & minus inflāmari apta. Quæ affectiones etiam uitali ſpiritui in

cordis ventribus præcipue,& arteriarum capacitati bus contento,ſed etiam in ipſos cordis & arteriarũ corpore,ſunt communes.Cum etiam ipſum animalem ſpiritum vitalis ipſe,per arterias carotidas in plexum retiformem elatus, ibique coctior,& purior,& ſplendidior,& tenuior affectus,nutriat nõ ſolus aer inſpirãdo per nares in cerebrum attractus. Qui etiã uitalem nutrit,uentilat,refrigerat,& temperat, qua ſui portione maiore inſpiratus in pulmonis aſperas arterias & carnem trahitur:ibique elaboratus per arterias venoſas in ſiniſtrum cordis ventriculum: magis ſpirituoſum,corde dilatato rapitur,& una cũ ſanguinis vapore fit familiare calidi innati alimentum. Sic & naturalis (ſi quis eſt) ſanguinis, ſed adhuc crasſioris,ſeu vapor quidam eſt in hepatis carne, & venis omnibus multus,propinquum ſpiritus vitalis alimentum. Vt ſit,quomodo facultas naturalis in hepate,ſita,omnium prima & reliquarum baſis, animalis in cerebro omnium poſtrema tempore, & natura,ſed dignitate prima:vitalis in corde ambarum media ſitu,tempore, dignitate:ſic & ſpiritus ipſe (in cuius,& partis ſolidæ,& humorum temperamento eſt facultatis eſſentia)animalis,vitalis, naturalis eſt varius:febrisq́ incipit alias a naturali magis, ut ab inedia,ſatietate,ebrietate:alias a vitali,ut in ira, furore,mœrore:alias ab animali,ut in uigilia,cura, cogitatione:ſed mox in ſpiritus alios inuadit.Id mihi uerius ex dictis apparet quam in ſpiritu ſolo vitali, & eo fluẽte,febrẽ collocare. Ad ſpirituoſam ſubſtantiã, flatus:humorũ quoque veluti vapor quidã, ſed fere impurior,crasſior,turbidior reduci poteſt: ſiue is eſt a materia quauis calfacta genitus in nobis,ſiue ab externo flatu,aut alimẽto flatulento excitatus: & aut quietus,aut motus per cauitates tum ſenſui mani-

feſtas

feſtas, vt cerebri ventres,& cordis,& pulmonum, vẽtriculi, inteſtinorum, veſicæ, vteri, venarum, arteriarum capacitates: tum ſenſui occultas, vt quæ ſunt in ſpatiis inanibus inter partes ſimilares,& neruorũ ſpiraculis. A quo motu fiunt in quibuſdam murmurilla, ſtrepitus, ructus, crepitus, efflatus: ſedis, vteri, ueſicæ, cordis & partium aliarum quarundam palpitationes. Porrò his flatibus non difflatis, ſed diu in parte calidâ concluſis, uti interdum & ſpiritibus per febres quaſdam peſtilentes, quandoque putredo aduenit: quàm graueolentia declarat. Corpora autem ſolida & partes corporis omnes, ſimilares ſunt: exceptis ſpiritibus,& humoribus: &, ſi vis, excrementis, (quæ tria etiam Ariſtoteles partibus ſimilaribus accenſet.) Hæ uerò ſunt Galeno oſſa, cartilagines, ligamenta, uilli corporis cordis: neruorum, in muſculis: uentriculo: ueſica: utero: uenis: arteriis: & aliis quibuſdam. Caro ipſos uillos ambiens & muniens: in corde, muſculis: & ſua quædam caro neruoſis partibus dictis. Caro item uiſcerum; cerebri, cordis, pulmonum, hepatis, lienis, renum: adeps quoque, & mẽbranarum genus plurimum: & glandulæ, vaſorum diuiſionem explentes, quibus & alias actionis alicuius opifices addere potes: in faucibus, ad aſperæ arteriæ initium: in mammis, in pancrea, in teſtibus. Venas quoque,& arterias, atque etiam muſculos partes re vera compoſitas, Galenus interdum ſimplicibus adnumerat: quod minimum ſint compoſitæ, & ſimplicibus propinquæ: præſertim venæ & arteriæ. De his omnibus abundè ſcripſimus primò noſtro de re anatomica commentario. His etiam putredo interdum accidit per phlegmonas, & quoſdam tumores alios, per gangrænas, ſphacelos, abſceſſus, vlcera propè infinita: per ſumma quædam frigo-

Lib. 3. hiſt. ani. cap. 1.

ra,

ra,extincto illarum calore natiuo partes ipſas viuificante & conſeruante.

De humoribus quatuor ſanguine,pituita, bile tum flaua, tum atra reliqua febrium materia ſubiecta, iam nobis plenius dicendum eſt: vt clarius febrium differentiæ cognoſcantur:& ipſæ febres cauſam adhuc præſentem habentes certius & tutius curentur.

De ſanguine.

SAnguis interdum ſyncerus,& ſolus,ab aliiſq; humoribus ſecretus,(id quod in animalis ſanguine præditi corpore etiam ægrotante raro cernitur) intelligitur:aliquando & quidem frequentius cæteros humores ſecum complexus:qualis fere ſecta, tum vena,tum arteria vel aliter aperta excernitur. Et dicimus partes corporis omnes ex eo ſanguine & conflari & nutriri,ſanguineas,ſcilicet & rubras, nullius interuentu:ſed primo & per ſe: ſpermaticas vero & albas,intercedente ſemine:cui ut lacti origo eſt omnino ex ſanguine a partibus ſpermaticis & mammarum glandibus alterato & dealbato. Sic & Gale.cō. ſecūdo in lib.6.epi.ſanguinem inquit bifariam dicimus:interdum ſyncerum & a ſero, pituita,bile utraq; ſecretum:interdum permixtum aliis humoribus: vt cum dicimus vacuatum eſſe ſanguinem, nunc ſeroſum,nunc pituitoſum,nuncublioſum, nunc melancholicum.In hoc ſanguine ineſt pituita dulcis & ſemicocta, quæ temporis proceſſu per coctionem in ſanguinem tranſit.Ineſt & bilis pallidæ aut flauæ, ſed naturalis & benignæ portio, ac etiam humoris melancholici:vt conſtet partibus omnibus temperamento maxime variis & quantitate. Sanguinis enim portio plurima,deinde pituitæ & ſucci melancholici,

Gal.lib. de natura hominis.

Gal. li. uſus partium & 2. facul. nat.

cholici, bilis paucisſima. Ex hoc alimenti promptuario, ſanguine ſcilicet, alimentum familiare, hoc eſt, quibuſdam ſanguineum magis, aliis pituitoſius, aliis bilioſius, aliis melancholicum & terreum magis trahitur. Cũ autem ſanguinis generandi cauſa ſit animalium calor temperatus & idẽ modicè humidus, ſanguis calidus & humidus poteſtate ſuccus dicitur vt flaua bilis calida ſicca, quãtũuis ſit aſpectu humida. Hippocrati autem ſanguis calidus natura nõ eſt: cum in mortuo animali calorem non retineat etiã ſi humores alij temperamentum retineant: pituita, ſcilicet frigidum humidum. bilis vtraque calidum ſiccum: humor melancholicus frigidum ſiccum ut videri posſit in viuo animali miſtum aliquid eſſe ſanguini cuius occaſione calidus ſit. Eſt autem id ſpiritus triplex: naturalis, vitalis, animalis ſanguini miſtus, & in eo ſpiritu ceu vehiculo & pabulo calor. Quapropter ſanguinem, ſpiritum, calorem natiuum hunc ſimul moueri ſcribit Galenus nunc foris, intro, ut initio accesſionum, verecundię, per ſomnum, metum, mœrorem, nunc intus, foras in augmento & ſtatu accesſionum verecundiæ uigilia, gaudio, æſtu, balneo, laconico & id genus aliis. Vnde fit, vt animalia ſanguinata exanguibus ſint calidiora & partes corporis noſtri quantò plus habent ſanguinis, tantò plus habent & caloris. Sanguis fit a calore moderato vẽtriculi & hepatis. Pituita, & humor melancholicus, ab imbecillo. Bilis flaua & atra ab immodico, ſic certè habet humorũ generatio: quoad ad cauſã affectricẽ attinet, ut oſtẽdunt animaliũ tẽperamẽta, ętates, vitę cõditiones, aer per anni partes, regiones, cœli ſtatũ. Tamẽ ad horũ quoque humorũ generationẽ, magnï eſt momẽti partiũ in qbus hi gigni incipiũt & perficiuntur, ab excremẽtis

Fimeli. de corde.

Gal. lib. 2. de facul. nat.

tis puritas & corruptela ſæpe multiplex, in horũ vel horũ humorũ generationẽ propẽſior. Ad hæc alimẽti natura ſanguini, vel alteri homori gignẽdo opportunior. De quo poſtea. Hinc dulcia à tẽperato calore in ſanguinẽ bonũ & multũ abeũt: eadẽ & his magis, ſalſa, amara, acria, in picrocholis propte in bilẽ vertuntur à calore intẽſo: vt à calore vel ſuo, vel alieno, vel citò amareſcit: tardius uinum, & lac, & caſeus, & alia plurima. Eadẽ dulcia in uentriculo frigido & hepate in pituitam aut crudiorem ſanguinem abeunt. Quin & ipſius alimẽti quantitas ad huius vel huius humoris generationem non leniter cõfert: ut vinũ, quãuis poteſtate calidũ & ſiccũ, tamen, ſi largius ſumatur, pituitam & affectus frigidos, epilepſiam, apoplexiam, paralyſin gignit. Naturarum quoque proprietas quædam eſt, quæ ſola experientia cognoſcitur, humoribus quibuſdã gignẽdis aptior: uti & partium cachexia. Adde his quoſdam aſpectu & habitu planè pituitoſo, bilem tamen largã genuiſſe: ut teſtatur Galenus. Quanquam ergo hic calor multũ poteſt in humorũ generationẽ, tamen in eo nõ ſunt omnia, ſed alimenti natura etiam obſeruãda. Quod autem multũ posſit, indicio eſt bilis multæ generatio, in calida & bilioſa natura, ex dulcibus omnibus, nõ tantũ perfectè dulcibus: ut melle, ſaccharo, glycyrrhiza: ſed ẽt parũ dulcibus, ut lacte: quod ob id febricitantibus uehemẽter negat Hippocrates: imuio & ex minimũ dulcibus, ac certè inſipidis: vt aqua quæ prompte in bilem verti, Hippoc. idem auctor: dum ſcribit in bilioſo natura homine bilioſam eſſe, & amareſcere, & ſitim excitare. Cum ſcilicet eius calor, per febrem aliquam uehementem & ardentem, omnino igneus euaſit. Non enim ſemper in bilem uertitur aqua, in uentriculo calidorũ. Quod etiã indicat Hipp. dum calidæ

li. 4. ſimp. cap. 17.

Gal. lib. 3. temperamẽtorum.

Lib. artis medicæ ca. 74.

Libr. 4. de rat. uic. acutorum in aqua.

calidæ naturæ,refrigerationem conſulit, per aquæ potionem,& quietem,& alia ſimiliter refrigerantia & humectantia:tum per ſe & primo,vt aquam:tum per accidẽs,vt quietem.Quomodo enim ignis æque propinqua ligna ex æquo calefacit:ſed rara, tenuia, aerea,incendit citius,quàm craſſa,denſa,frigida, humida:vt ligna uiridia, albumen, ſalamandram. Et ſol omnes ſibi expoſitos ex æquo calefacit:non omnibus tamen febres diarias,putridas,hecticas, coryzam,catarrhum,cephalalgiam excitat:ſed affici paratis,quę cauſa magni eſt momenti Galeno ad morborum generationem. Sanguis autem optimus ac pulcherrimus multum rubet, præſertim in venis. Nam ab arteriis fluens,flauior eſt, vti & calidior:cũ in venis ſit temperatior. Dulcis præterea eſt, quia fit a calore temperato:& craſſi ac tenuis eſt medius. Sanguis tam venarum,quàm arteriarum,extra vaſa effuſus aut foras,aut in aliquam corporis capacitatem,vt aſperas arterias,thoracem,ventriculum,inteſtina,vterum,veſicam:ſubito propter fibras concreſcit in grumos:cum nullus ex ceteris humoribus extra corpus concreſcat.Eſt autem ſanguis interdũ flauior, & bilioſior:interdum ater magis,& melancholicus:interdum aquoſa & tenui humiditate miſtus,quæ in ſuperiorem vaſis regionem ſecreta,concreſcente effuſo ſanguine,effertur.

lib.6. epi.

Lib.1. feb. cap.6

Gal.lib. de atrabile.

Eſt cum pituitoſus humor ei miſcetur. Fit quoque & ſanguis craſſor & nigrior,pici liquidæ ſimilis. Alius quoque humor ſanguini craſſo & nigro ſimilis:qui vomitu,& deiectione reiicitur:neque vnquã concreſcit: quantumuis diu in aere verſetur: quem vomentes,acidum & acerbum ſentiunt. Interdum tamen inſipidum.De quo fuſius in atra bile.Sanguis autem ſalſus,vt pituita ſalſa,uel amarus, vel alio ſapore:

Lib.4. ſanit. tuendæ.

pore quam dulci præditus,uitioſus,ac morbidus eſt. Sanguis ergo bonus,in medio eſt ſuccorum crudorum ſeu a natura non percoctorum,& bilioſorum.Il li autem ex ſanguine nondum perfecto fiunt: hi ex ſanguine ſupra iuſtũ modũ percocto:ratione maioris & minoris in vtroque ſpectata. Nam priuſquam ad exactum ſanguinem, nutrimentum perueniat: alii ſunt ſucci ueluti ſemicocti:alii prorſus incocti & crudi:alii paulum abſunt a ſanguinis forma: alii ſan guificationis velut pars vltima ſunt. Et qui exceſſu caloris proueniũt ex ſanguine ſucci,alii paulum alii plus,alii plurimum a ſanguine ad bilem flauam receſſerunt.

Sanguinis largioris cauſæ.

CAlor noſter, ubi naturalem ſeruat temperiem, plus ſanguinis quam aliorum humorum facit. In igneum uerſus,flauam bilem:imbecillior, pituitam facit.Calor temperatus uentriculi, & inteſtinorum,& venarum [illegible]ſaraicarum, chylum temperatum proximam ſa[illegible]uinis temperati materiam, hepati temperato ſuppeditat ex alimentis mediis & temperatis,uel natura (qualia ſunt admodum pauca) vel arte noſtra & miſtione varia contrariorum. Temperatura corporis totius,aut ſaltem hepatis, & cordis, inculpata & media: uel calida temperate & humida,ad coquendum aptisſima,adoleſcentia ſan guinis boni plurimum fœcunda.lib.1.prog.37.& li. 3.prog.14.& aphor.27.& 30.lib.3. Vernum tempus,Hippocrati lib.de nat. hominis & aph.20.3 Victus ratio temperata,Galeno ſcripta: li bris primis ſanitatis tuendæ:& calida modice, & hu mida plenior,euchyma,polyhæma:in ſumendis, vt

Gal. cõ.3. lib.3 .epid. & lib.2 .fa cul.nat.

Gal. lib.3. aliment.

cibo,potu:i faciẽdis, ut cõditione vitę libera: hilari, parũ anxia,cũ exercitatione tẽpeſtiua & moderata, & sõno mediocri,aut paulo' lõgiore:in educẽdis, va cuatione sãguinis ſpõtina, vel medica, intermiſſa.

Lib.3.ali-mẽt.& ap.4. lib. 5. Gal. com. in aph.40. lib.5. Li. 5.ſimp. cap.21.

Lac optimũ,ſi bene coquatur nutrit abunde' & ſuccos bonos gignit:quanq̃ id tẽperatũ nõ eſt,ẽt ab ani mali temperato.Nam in glandulis mammarum na tura exanguibus,ob id frigidioribus,veluti, recruda tur:& fit medium inter pituitam & ſanguinem,ex quo procreatum eſt:ſanguini tamen qua'm pituitæ propinquius,ſed tanto' ſanguine frigidius: quanto' glandulæ illæ hepate ſunt frigidiores.

Panis ſilignites,& proximus illi ſemidalites bene' fer mentatus,modice' ſalſus,probe' piſtus,coctus medio criter in clibano.

Suum ætate florentium,aut etiam adoleſcentum ex ercitatorum,& pabulis idoneis nutritorum caro eli-xa optime',& in ventriculo percocta. Huic propinquus ſanguis ſuum eorundem,& hepar præcipue' ſi catum,nutrito ſcilicet porco ficubus.His accenſe veruecum ætate florentium, pabulo' ſicco nutritorũ carnem:& uitulorum,& capreolorum, & adoleſcentium cuniculorum,lepuſculorum,ceruorum & aliorum eius generis nondum per ætatem ſiccatorum immodice'.

Volatiliũ ĩ aere puro & libero exercitatorũ, & bene educatorum caro:ut gallinæ,gallinaceorum,phaſia norum,perdicum, attagenum, id eſt, francolinorum adoleſcentum, columbarum, turdorum, turturum, merularum, paſſerum,& auicularum ſylueſtrium, & campeſtrium:ut alaudarum, coturnicum, Piſces ſaxatiles,& gobio litora arenoſa & ſaxa incolens:aſellus, mugil, mullus, lupus,ſi pelagii tantum ſunt, aut circa litora arenoſa viuunt.

Alio-

Aliorum quoque animalium, tota ſubſtantia per experientiam cognita, nobis familiarium carnes molles, ſimul & friabiles, ſeu lentoris expertes.
Vinum rubrum, ſubcraſſum, multo ſanguini gignendo eſt aptisſimum: cum minima egeat mutatione, ut ſanguis fiat: maiore tamen quàm igneum & medium calore & conſiſtentia.
Quin & cibus omnis ſuccum craſſum & lentum gignens, bonum quoque & diuturnum ſanguinem generat: ſi probè in ventriculo & hepate coquatur. Si uerò non rectè coquatur, obſtruit, & putreſcit, ſic ſuilla plurimum & diu nutrit. Sanguinis largioris ſigna, præter dictas nuper cauſas. Sanguinis dulcis prompta reiectio per deiectiones, hæmorrhoidas, menſes, vrinas, ſputa, nares: & facilitas tolerandi etiam multam hæmorrhagiam.
Tenſio uaſorum omnium plenorum etiam in oculis manifeſta: præcipuè calfacto corpore maximè. Calor cutis totius blandus, mitis, halituoſus: uenæ autem prominentes & liuidæ, ſanguinis craſſi & pici liquidæ ſimilis, in ſuppresſis menſibus, copiam indicant, Galen. commentar. 3. in 6. epidem. Quibus item exercitatis aut aliter calfactis uires ſunt mediocres, & ſanguis bonus, corpus rubeſcit: quibus uerò imbecillæ, & ſanguis uitioſus, palleſcit corpus aut liueſcit. Gal. comment. 3. in. 6. epid. Pruritus, quo loco eſt aliquādo ſecta uena. Carnoſū corpus ſine multo adipe: lib. 2. temperamētorū. Multi tamē ſummè graciles multū habent ſanguinem. Gal. cōment. 3. in 6. epid. & aph. 44. lib. 2. Graciles, in uenis, & arteriis multum habent ſanguinem. & ſpiritum, & calorem natiuum, ſed ob carnis pænuriam cauſis externis expoſiti, calfaciētibus, refrigerantibus quaſſantibus minus uitales quam benè carnoſi. Color faciei

ſus, cupediuorus, libidinoſus.

De Pituita. cap. 6

Φλέγμα, contra etymologię rationem, eſt pituita ſeu omnis humor in nobis frigidus humidus. Eius differentiæ ſunt tres, a ſapore eã expuentibus percepto appellatæ: dulcis (quę minimum frigida eſt: ut ſaporis dulcis natura oſtendit) acida, ſalſa. Sub acida autem comprehenditur humor crudus ſeu pituita, Praxagoræ vitrea ob id dicta, quod vitro fuſo ſit calore & conſiſtentia ſimilis. Nobis autem rectius albuminea vocatur: quod albumen res ſit omnibus nota & eius conſiſtentiam, calorem, facultatem retineat: hæc pituitę ſpecies, cum vitrum fuſum paucius videre contingat, & mox a frigido coaguletur: & dum eſt fuſum, ſit cauſticum. Humor vero hic crudus omnino frigidisſimus eſt, & craſſus: & mora in nobis lõga, lentus: graueolenſque euadit: tunc puri tam ſimilis vt ægre in purulentis auribus & deiectionibus & vrinis a vero pure ſeparari posſit: ob id etiam tunc puris appellatione veniat. Hic humor colicum dolorem Galeno excitauit, terebello perforanti, aut palo impacto ſimilem (frigidum enim continuum ſoluit diuellendo) aut nephritico: quia e regione renum vexabat colum: ſed vi olei rutacei clyſtere iniecti excretus, adhuc frigidus ſentiebatur. Hic humor per partes ſentientes motus, tantũ horrorem ſine febre excitat in mulieribus ſępe uictu inordinato vtentibus, & in viris crapuloſis & ebrioſis. Si vero moueatur & moderate putreat, epialam febrẽ excitat: in qua, ſingulis corporis partibus, toto morbo, & horrent, ab eius portione nondum putrente: & calent, a putrente. Sin magis putreſcat,

Lib. 2. feb. cap. 6. φλέγω uro φλέγμα Vſtio.

Lib. 4. rat. vic. acut. lib. 4. ſimp. medic. cap. 10.

Li. loc. aff. 2. cap. 1. Li. 4. ſimp. cap. 1.

Lib. 2. feb. cap. 6. De his poſtea in febribus pituitoſis.

initio horrent:deinde,uicto per calorem frigore,febricitant:ſicut in augmento,multo magis in ſtatu, ceſſet omne horroris & frigoris ueſtigium. A dulci autem pituita febricitantes, acceſſionis initio tantum frigent. A ſalſa vero per putredinem, aut ſalſæ & ſeroſæ humiditatis,lotium & ſudorem facientis, miſtionem genita febricitãtes initio acceſſionis horrent. Pituita uero inſipida quibuſdam dicta,aliis aqua,quod aquæ calore,odore,ſapore, conſiſtentia uiribus ſit ſimilis, eã'que vacuantia cathartica,Dioſcoridi & Galeno ὑδραγωγὰ vocantur:ut pituitã purgantia,φλεγμαγωγά.Sed tamẽ pituitam naturalem, qualitatis ſeu ſaporis & odoris & coloris expertem, ut aquam ſcribit Galenus:& utramque dulcem ſæpe appellat:quod tempore dulcem qualitatem aſſumit. Dicitur eidem etiam alba vt aqua,pura, argentea.Illa foras effuſa nõ cõcreſcit:& naturali qualitate mutata,tum ſalſa,tum acida redditur.Pituitæ enim quod dulce eſt,id ſalutare eſt animanti, & naturale,& quantum eius in uenis fertur, cum ſit animalibus ex uſu,id nulla vacuatione eget. Quæ uero in uentriculo & inteſtinis creatur pituita, commodiſſime & celerrime a bile in ecphyſin effuſa,uacuatur.Salſa uero pituita cõputruit,acida autẽ omnino cruda eſt:crudita te,quç fit in coctione, nõ prima in uẽtriculo,ſed ſecũda quç in uenis:ſine qua coctione,ne ſuccus qdẽ eſſet.Pituitoſus ergo humor in uẽtriculi coctione,quæ prima ſtatuitur, ex cibis aut multis, aut pituitoſis genitus,ſuccus nondũ eſt:qui tamen coctione ſecunda in hepate & uenis eſt dulcis genitus in ſanguinẽ tandẽ mutatur. In quo hepate etiam bilis utraque cũ ſanguine generatur:ob id natura nullum pituitæ receptaculum,ad ſanguinis purgationem condidit:ut ſeroſo excremento,& bilioſo, ueſi-

Initio II. de de atra bile.

Lib. 2. facul. nat.

Lib. 1. aliment.

Lib. 2. facul. nat.

ueſicas:melancholico,lienem,quia frigida & humida,& uelut ex dimidio coctum alimentũ, deſiderat non vacuari:ſed in corpore manẽs alterari. Quin & cerebrum natura aptum eſt ad generanda pituitoſa excrementa.Refrigeratum enim non poteſt alimentum conuincere,ob id pituitam generat.Pituita autem a frigiditate pauca quidẽ,dulcis & inſipida:forti autem,acida.Salſa autem fit a caliditate caput replente. Pituita autem a capite in uentrem defluẽs facit dyſenteriam.Hæc Galenus.Excremẽtum autem quod a cerebro deſtillat, fortaſſe nec pituitam quis recte' appellet:ſed mucum & coryzan. Quin & ſuccos crudos,a pituita uitrea:& vtrunque,a pituita publice' uocata ſeparat Gal.Nam crudi ſucci, quãq̃ de genere ſint pituitę tamẽ ea minus sũt humidi:& plerunque carent lentore:qui ſi adeſt,ſuccus eſt uitreus Praxagorę dictus:inſigniter frigidus,ſed minus craſſus,q̃ crudus per eminentiã dictus:qui colorẽ in cute nunc plumbeũ,nũc liuidum,nũc ex albo & liuido miſtum exhibet.Succus ergo crudus proprie' dictus, eſt frigidus & craſſus.Pituita aũt ſuccus quanq̃ crudus eſt ac frigidus nõ tamen craſſus:quia humiditatẽ multã habet,& ſpiritũ flatulentũ. Succus quoque crudus proprie' dictus,talis eſt,quale quod in urinis ſubſidet puri ſimile aliquãdo ſed pus graueolẽs eſt, ac lẽtũ.Succus uero' crudus craſſitie & colore tantũ, puri ſimilis:neq; graueolẽs,neque lẽtus.Alibi lẽtorẽ ei Galenus tribuit.Succus crudus omnino craſſus eſt non tamen perpetuo' glutinoſus.Humor itẽ crudus cum lentorem accepit in meatibus per renes anguſtis,quod craſſiſſimum eſt & maxime' lentum, ibi diutius moratus,calculos gignit. Ergo & lentorem tandem accipit: & ex putredine, graueolentiam, quando a pure ægre',ut ante dixi, ſecerni poteſt.

Gal. apho. 12.lib.3.

Lib. 2.fa. cul. natur. ad finem.

Lib. 4.ſa. nit. tuendæ.

Lib. 1.alim. ment.

Lib. 6.ſa. nit tuendæ.

Lib. 1.alim. ment. in pæ ne cloto.

Pituitæ largioris cauſæ.

CAlor imbecillus ventriculi,inteſtinorum, uenarum meſaraicarum,chylum incoctum aut ſemi coctum,hepati & cordi præſertim frigido,ſuppeditans:& alimentis frigidis humidis vel natura,uel præparatione,uel alia ratione. Nam primæ coctionis errorem,ſecunda:ſecundæ,tertia non correxerit. Temperatura frigida humida:uel natiua,cum vaſis exilibus:vel acquiſititia,infantia & pueritia, ex uictu immoderato & motibus inordinatis,ſenectus frigida & excrementis humida.

Hybernum tempus,& aer quiuis frigidus humidus, Hippocrates libro de natura hominis:et lib.3.aph.& aer nebuloſus et caliginoſus,in pituitoſa natura.Idē quoque ſpiritum noſtrum innatum nebulæ & caligini ſimilem efficit:vnde Auſtri caliginoſi dicũtur.

Gal.cō. 1. in.li. 1.epi.

Sanguinis immodica vacuatio,uel,medica, vel violenta,uel ſpontina:cui ſuccedit hydrops vti & ſanguinis ſuppreſsioni intēpeſtiuæ.Hipp.6.lib.aph.12.

Vitæ conditio ſedentaria,ſomnus longus,balneum, præſertim a cibo. Vtrunque & motus vehemens tum animi,tum corporis.

Victus ratio frigida humida, uel etiam temperata, ſed plenisſima etiā e vino generoſo,ſed largisſimo, pituitam & morbos frigidos,paralyſin,apoplexiam, epilepſiam excitant vt dixi.Gal.libr.3.temp.Alimenta autem pituitoſa magis,hæc ferē ſunt.Panis ſiligni tes & ſemidalites, parum & fermentatus & piſtus,nō ſalſus,male in clibano & uentriculo coctus,ſanguinem craſſum & lentum & euaporatu difficilem, ut ſuilla in athletis & aliis valde exercitatis & robuſtis generat:in nobis vero nō ita robuſtis,nec adeo exercitatis,humorem crudum; craſsitie quidem &

colore

colore puri ſimilem:ſed nec lentum nec graueolentem niſi hora in nobis longiore lentus & graueolens ex putredine (ut paulo ante dixi) euadat. Talis humor uterque, in urinis ſanorum & ægrorum ſæpe ſubſidet. Talem quoque magis gignunt panes azymi, & opus piſtorium, & triticum in aqua elixum & alica ſeu ptiſſana triticea ſine aceto, ſale, porro cocto, anetho elixa. Vuæ etiam non ſatis maturæ, nec bene in ventriculo coctæ, in hepar, in venas diſtributæ ſuccum crudum gignunt: qui nõ facile in probũ ſanguinem mutatur. Sic rapa uſu largo, & male in uentriculo cocta, bulbi, tuber, fungi, maluæ, partes animalium neruoſæ: vt pedes, roſtra, aures, ventriculus, inteſtina, limaces, glandulæ duræ non coctæ: mollia: ut ſepiæ, polypi. Cetacea: vt thunni, delphini, balenæ, cruſtatorum, & teſtatorum caro. Fructus frigidi humidi: vt mora, ceraſa, perſica, pruna, poma, atriplex, blitum, portulaca, lactuca, cucurbita, cucumer, phaſeoli, niſi prima ſumpta ſtatim per aluum deſcendant, & excernantur. Porcellorum & agnorũ caro, glandulæ humidiores, cerebrum, dorſalis & oſſalis medulla, pinguedo, pulmo, ouorum albumen. Lac omne, præſertim animalium frigidorum humidorum. Piſcium magna natio, præſertim non ſatis exercitatorum, nec puris alimentis, nec euchymis vtentium, in aqua vitioſa degentium: ut anguilla, cyprinus. Vinum nouum, pomatium, piratium, aqua, cereuiſia, aquoſior & crudior. Neglecta conſuetudo pituitam purgandi, per phlegmagωga, digerentia, hydrotica, vretica, motum, laconicum, balneũ. Vſus quoque frequens medicamentorum opium, uel meconium recens habentium, vel alia narcotica. Exercitatio aut nulla, aut mox a paſtu, prҫſertim pleniore. Somnus diuturnus, præſertim mox a paſtu lar

giore

giore. Balneum aquæ dulcis frequens, diuturnum, mox a paſtu, aut etiam inter paſcendum: quæ conſuetudo hic eſt mulieribus quotidiana.
Ad pituitam reduci poteſt ἰχώρ ſeu ſeroſum & aquoſum excrementum, quod per urinas, ſudores, vacuari debet, & miſſo ſanguini ſupernatat: quod multum excitant in nobis, ſequentia. Fructus frigidi humidi, olera hortenſia frigida humida, aquoſa, quam plurima, aqua, uinum album, tenue, & cauſæ propè eædem quæ pituitam pepererunt. Signa autem huius, ſunt: corporis tumor œdematodes: ſeri multa vacuatio per ſaliuam, vomitum, ſedem, urinas, aliquando & ſudores.
Gal. cõ. 2. in libr. 6. epid. Tamen vt lactis ſerum eſt maxime' varium: ſic ſanguinis, & aliorum humorum ſera, inter ſe differunt pro humorum natura. Nam atræ bilis ſerum moleſtiſſimum eſt: minus moleſtum, flauæ: mitius, pituitæ: mitisſimum, ſanguinis. Si uerò ſerum corrupti ſanguinis, aut praui alicuius humoris, in uaſis ſanguineis contineatur: deſipientias, phrenitidem, manias excitabit: ut pituitæ ſerum, timiditatem, quia pigrum eſt & frigidum, non mordicans, neque malignum: niſi per corruptionem acre & ſalſum fiat. Tūc enim etiam vigilias, & turbationem, & animæ motionem timoris plenam facit. Ad pituitam quoque, flatus a calore imbecillo gigni ſoliti, reducendi: quod ab ea calefacta, & in uaporem mutata, fieri ſolent in uentriculo frigido humido, ex alimentis frigidis humidis, & flatulentis ob id appellatis, quo'd intra ſe ſubſtantiā habeant flatibus gignendis expoſitam, & ſæpe vix expugnabilem. Quanquam & cauſa calida ex pituitoſa materia etiam flatus ſæpe excitat: ut in doloris colici curatione docet Galenus lib. methodi 12. Vbi humor frigidus, craſſus, lentus, colicum do-
lorem

lorem creat:ualenter calefacientia ſumpta : iniecta, admota, humorem liquant, & in flatum mutant: niſi prius tenuentur, incidantur, coquantur.

Flatus largioris cauſæ, præter cauſas pituitæ iam dictas.

TRiticum in aqua elixum: hordeum, niſi longa coctione, quantum tumere natum eſt, intumuerit. Faba quantumuis cocta: niſi addita cæpa, hyſſopus, ſatureia, & alia acria, flatulentam ſubſtantiam tenuarint, & diſſiparint. Piſa minus quàm fabæ: cicer æque vt fabæ. Ficus, quàm uuæ, minus diuturnos flatus excitant: & minus, quàm cæteri fructus autumnales: & quàm omnes horæi ſeu fugaces. Caſtanea, rapa, præſertim cruda: bulbi, paſtinaca, & alia quæ ſemen augent ac promouent. Hipp. lib. de dięta acutorum. Gal. lib. 5. ſimp. cap. 23.

Sorbitio, quæ inſpirando fit, multum quoque flatuum iuribus miſcet.

Pituitæ largioris ſigna, ultra dictas modò cauſas.

PItuitæ uel inſipidæ, uel dulcis, uel acidæ, uel ſalſæ, prompta & multa & innoxia vacuatio, per aures, oculos, nares, palati foramina, ſputum, uomitū, deiectiones, flores albos mulieribus & uiris communes: ſed illis, per uterum & ueſicam: his per ueſicam, per ſudores acidos, uel aliam ſaporis qualitatem redolentes : utriſque, habitudo etiam corporis obeſior.

Corpus graue, facies tumida, lingua alba, mollis.

Corpus totū albicãs, molle, tactu frigidū, ſitu obſitū.

Color

Lib. 4. ſanit. tuendæ.

Color autem plūbeus, liuidus, ex albo liuidus, crudū ſuccum pituitæ ſpeciem, ſignificat.

Saliua dulcis, inſipida, acida, ſalſa, multa in ore, mucus multus per nares, palatum: ſaliua ſtomachi, cum ſputo multo, aquoſo. Coryza, brachus, catarrhus in pulmones, & corpus reliquum frequens: appetentia deprauata, ut canina, vel acidorum, acrium: ſed coctio tarda, ructus acidi: nauſea ſumpto cibo, & grauitas maior. Deiectio pituitoſa, frigidior humidior: cruda: aquoſa, alba, mucoſa, lenta, Gal. lib. primo, ad Glauconem.

Hipp. lib. de dieta 4. rorum.

urina alba, pallida: nunc craſſa turbida.

Ibidem. Sudor in ſtrigile, linteis, albicans, acidum olens: & in ſabulo, menſes aut ſanguinem alium recipiente, calor albicans.

Gal. lib. ſimp. cap. 2.

Morbi pituitoſi, conſueti: vt œdemata, leucophlegmatia, alphi albi, ophiaſis, alopecia cū cuti albiore, quotidianæ febres.

Tolerandi purgationem per medicamentum phlegmagogum facilitas: præſertim hyeme, & in morbis pituitoſis. Iuuatur calidis ſiccis: læditur frigidis humidis, ſumptis, admotis, factis, educentibus. Somnium frequens aquarum, pluuiæ, niuis. Ariſt. lib. de ſomnio. Hipp. & Gal. lib. de ſomniis. Ad ſomnū profundum propenſio. Pulſus paruus, tardus, rarus, mollis. Senſus hebes, motus tardus. Partium omniū ſegnities, & grauitas.

Mētis pigritia, & torpor, & obliuio prompta. Ad morum autem cultum, pituitæ natura nihil facit. Gal. lib. de nat. humana.

Signa pituitæ acidæ & ſalſæ, linguæ ſunt manifeſta in ſaliua, & ſanguine per dentiſcalpium in os effuſo, Ad hæc ſalſam oſtendunt color, calor, præcedens in ſalſis alimētis victus conſuetior, pruritus, ſcabies. Signa

gna flatuū:ex uictu pręcedéte pituitoſo,& flatulento, & tenſione ſine grauitate, ex ructu, borboriginis, crepitibus, dolore turgido & vago cito naſcente & deſinēte, tumore tractui multū cedēte, tranſparēte, leui. Somnium quoq; de uolatu, aut ſaltu et fluuios ſuſpēſo corpore ſuperāte, hac ætate frequēs eſt. In aliis aūt pituita & flatu carētibus, humorū æqualitate, & euchymiā ſignificat Hippo. lib. de ſomniis ægrorum.

De Bile.

KΟλὴ id eſt bilis, cum abſolutè & ſine alia adiectione dicitur: pallida, rarius flaua, intelligitur. Aliæ autem huius differentiæ, cum caloris aut conſiſtentiæ nomine appellātur χολὴ πυῤῥὰ, χολὴ ξανθὴ, χολὴ ἐρυθρὰ, χολὴ πρασώδης ἢ πρασοειδὴς καὶ χλωρὰ, χολὴ λεκυτώδης, χολὴ ἰώδης, χολὴ ἰσατώδης, χολὴ μέλαινα, χολὴ ὑδατώδης. Gal. com. 5. in lib. 6. epid.

Vitellina fit ex flaua incraſſata, ouorum crudorum uitello, colore & conſiſtentia ſimilis. Pallida, quæ aquoſam accepit ſubſtantiam. Viridis, bile pallida & crocea eſt tincta. Eadem propè ſed plenius & dilucidius, initio, lib. de atra bile. Humor a pituita alius eſt ſemper amarus, vt uomentibus ſentitur, non tamen ſemper flauus, ſed interdum pallidus, & is flauo ſemper tenuior: quòd pallida bilis ex flaua fit, & miſta ſimul humiditate tenui, & aquea ſubſtantia ſeu ſeroſa: ex qua fit urina & ſudor. Contrà uerò ex flaua bile impenſius digeſta & diſcuſſa, fit bilis λεκυθώδης, id eſt uitellina: uitello oui crudi ſimilis craſſa & ſūmè flaua, uomitu ſæpe & deiectione reddi ſolita: humidior autē bilis & minus flaua, quæ propriè maximè ὠχρὰ ſeu pallida uocatur, permiſtū habēs in ſe tota, pituitoſum humorē tenuē, vel aquoſum quoddā excremētū. Hęc aūt ὠχρὰ bilis gignitur in corpore ſecūdum naturā habente: πρασοειδὴς aūt habēte, præter natu- Gal. com. in prog. 3. & lib. 2.

dum naturam habente:πρασοειδὴς autem, habentę præter naturam,& hæc in uentriculo ſępe gignitur, ob ciborum quorundam cruditatem:& olerum , ut betæ,cæpæ,braſſicæ.Aut etiam his non ſumptis,gignitur interdũ a morbo ſeu calore præter naturam in venis,a quibus in uẽtriculũ & ĩteſtina deponitur. Et ea triplex bilis differentia,in uenis generatur. In uentriculo autem,πρασοειδὴς,id eſt porracea, a porri colore appellata:quomodo ἰώδης,id eſt æruginoſa & ἰσατώδης.i.glaſtea,ab æruginis & glaſti colore. Omnium moderatiſſima & minimum calida,amara,mordax,eſt pallida:acerrima verò,calidiſſ.& mordaciſſ.eſt,iſatodis iã atræ bili conſiſtẽtia,colore,uiribus ꝓxima.Quę in medio harũ sũt:quò magis pallidæ,propinquant,minus ſunt uehementes:quò magis ἰσατώδει,eò ſunt ſęuiores & maligniores.

Præter has eſt bilis rubra sãguinis ſerũ ſeu sãguini tenuis ſubſtãtię ꝓpinqua:ſed bilis dicta,ꝙ extra uaſa,ut sãguis ipſe,nõ cõcreſcit.Ea aũt bilis,ĩ nobis ſic

Lib. 2.fa. cul.nat. gignitur.Vti ex uino recẽs expreſſo,ſed feruẽte & alteraſcẽte a ſuo calore,duo excremẽta per mutationẽ illã ſeparãtur:alterũ leuius,& magis aereũ:alterũ grauius & magis terreũ(illud florẽ,hoc fęcẽ vocãt)illi bilẽ flauã:huic,atrã aſſimiles licet.Qui duo ſucci,in nobis,ſanis,aliã q̃ in ægris,habẽt ſpeciẽ.Nã bilis flaua, quãdiu animal a natura regitur,naturalis eſt & utilis.Vſta uerò efficitur uitellina,ſeu ouorũ uitellis,colore,& cõſiſtẽtia ſeu craſſitudine,ſimilis:ſic & ſuccus ater naturalis eſt moderatusq́ꝫ:niſi vſtione aut putreſcẽtia malignior lõgè euadat:quæ iã,nõ ater ſuccus,ſed bilis atra uocatur.De qua ſuo loco. In sãguine.n.generãdo quod abũdè craſsũ & terreũ ex cibo rũ natura in nutrimẽto fertur,nec cõmodè a calore natiuo alteratur,id liẽ ad ſe trahit:quãtũ uerò eius

nutri-

nutrimẽti dulciſſimũ,& callidiſſimũ,aſsũq; ac uſtũ, flaua bilis dicitur:& a folliculo fellis trahitur.Eſt aũ tẽ hoc naturale ſeu ſecundũ naturã tenue,humidũ, fluidũ,nõ flauũ:igneũ,craſsũ, uitellis ouorũ ſimile, ad vltimum ſcilicet iã excoctum & pręter naturam. In utraq; aũt hac bile,multę sũt maioris & minoris rationes.cum quædam, ſanguinis aduſtione parua, fiant:aliæ,maiore:aliæ maxima. Lib. 4.ſanit. tuendæ

Cauſæ bilis largioris

CAlor hepatis & cordis & uenarũ & arteriarũ im modicus:qui chylũ,& partẽ sãguinis tenuiorẽ, in qualitatẽ amarã & acrẽ vertit.Tẽperatura totius, calida ſicca immodice:ut in iuuẽtute omniũ ætatũ biliosiſsima,li.2.feb.ca.1.& in aere calido ſicco:qua lis eſt æſtate ſuã naturã ſeruãte,& op**rę parte canis ortũ ſequẽte,li.1.antidotorũ:& in regione intertropi cos media.Exercitatio celeris,robuſta,uehemẽs mul ta,frequẽs,in æſtu,per inediã aut cũ cibo pauco,cali do ſicco:& cũ medicamẽtis calidis ſiccis.Inedia vni us diei,multo magis bidui,tridui,immo paſtus alicu ius cõſueti omisſio:potus parcior,rarior,calidus, ſic cus.Omiſſa cõſuetudo bilẽ uacuandi,ſpontanea,uel medica præſertim æſtate, & in morbo bilioſo per medicamẽta cholag**ga,ſeu bilem purgantia vomi tu,deiectione,urinis,ſudoribus,aut per balnea aquã rũ dulciũ. Vigilia,cura,ira,furor,cogitatio,mœror, animi impetus alii uehementes, frequentes,longi. Alimentorum partes vſtæ:coquendo,elixando, aſ ſando,frigendo:ut cruſtum panis,placentarum, car nium pars extima,nimis aſſando ſalſa,amara acris: cortex fructuum aſſatorum,oua frixa, lactis portio imæ ſartagini affixa. Salis,& ſalſorum,& amarorũ, & acrium vſus frequens & largus:præſertim primis epulis, & in temperatura calida ſicca, & aere ca-

Ca. 12.li.2. fe.et aphro. prob. 83. lib. 1.

lido ſicco:ut ſalſorũ,tum quadrupedũ,tum piſcium. Vt apii,gingidii,ſii,naſturcii,ſinapi,pulegii,calaminthes,origani,thymi,maioranæ,roriſmarini, hyſopi, ſatureiæ,& aliarũ herbarũ ſimiliter calidarũ:vt aromatũ omniũ:ut cępæ,allii,porri,paſtinacæ,cari, rhaphanidis,& cæterorũ humores craſſos,ſuo calore, te nuãtiũ.Et e fungis,boleti;cholerã.n.morbũ gignũt, vti & pepones:& magna pars eorũ quę flaua ſunt,ueluti alborũ magna portio,pituitã:nigrorũ , melãcholiã gignit,& trahit ſimilitudine totius ſubſtantiæ,in medicamentis catharticis . *Sic rhabarbarum* , aloe, bilem uacuant.Cnicus & elleborus albus, pituitam: elleborus niger , melancholiam trahendo , purgat.

Bilis flauæ largioris ſigna,cum cauſis nuper ſcriptis.

CORpus,tãgentibus,calidũ ſiccũ,mordax,gracile, hirſutũ,lib. I.temperamentorũ.Venæ & arterię amplæ.Color oculorum,faciei,corporis reliqui,pallidus,ruffus,flauus,nigellus. Vacuationes & ſpontinę & medicæ,bilioſæ,ſalubres,& toleratu faciles, ut vomitus bilioſus & amarus:nũc flauus,nũc viridis. Aluus asſidue ſicca:& ſtercus paucũ,ſiccũ acre & uirés ſępe bilioſum,flauũ,pingue torminosũ. Vrinę admodũ flauæ,tenues,cũ paucis cõtẽtis.Et ſi cibo diutius abſtinuerint:igneę,mordaces.Sudor flauus in ſtrigili,linteis,amarus linguæ ęgri,& per ſudoris initium horret,ceu acubus pũgatur.Auriũ excremẽtum flauius,largius . Mucus narium ruffus,flauus, uiridis, paucus . Lippitudo oculorum,ſimilis.Lingua ſicca, aſpera , pallida , ruffa , flaua præſertim mane aut poſt laborem . Os amaricat,ſaliua,ſputum, amara. Morſus aliquis in uentriculo,& magis in eius ore,& inde conuulſio epileptica , ſyncope ſtomachica. *Siti* uehemens & inexpleta , frigidis humidis placanda, quibus calidæ & ſiccæ naturæ delectantur , & iuuantur:

uantur:ut contrariis læduntur. Appetentia cibi deiecta:ut aliis, æſtate, & per febres præſertim acutas: Somnus omnino paucus, leuis uigiliæ prope perpetuæ & inquietudo. Somnium ignis, incendiorum, rixarum, pugnarum. Animo eſt dextero & prudenti. Gal. lib. de natur. humana: niſi ꝙ ſæpius eſt ad omnia præceps, aſtutus, fallax, iracundus, audax, temerarius, gloriæ cupidus, uindictæ appetens, acer ultor iniuriarum, liberalis & ſæpe prodigus, ingenio perſpicaci, ad cogitationes propenſo, celeris incrementi. Pulſus magnus, uehemens, uelox, frequens, durus. Morbi frequens bilioſi: ut herpes, eryſipelas, febris tertiana, & ardens cholera morbus.

De humore melancholico, & melancholia.

Ὑποχωρήματα μέλανα, ſeu deiectiones nigræ, aphor. 21. lib. 4.
medicis ueteribus dicuntur: quæ χολὴ μέλαι- Li. 14. met. Lib. 3. loc.
να ἀκριβῶς non ſunt. Nam illa nihil habent affe. cap. 6.
δριμὺ, neque ὀξῶδες, neque διαβρωτικόν: neq; in terram effuſa ebulliunt, terramq; fermenti & aceti modo attollunt (quod atræ bili, ſeu melancholiæ proprium eſt) ſed ſunt ueluti ſanguinis limus, fæci ulnorum craſſorum ſimilis. Porro hic limus, ſi diutius in corpore retinetur, nec uacuatur per meatum aliquem ſenſibilem aut occultum, tranſmutatur & putreſcit, & a febre inflammante uritur: fitq; bilis atra exquiſita. Quum autem ſanguinis uelut limus eſt, eum humorem melancholicum lien, hepar expurgans: ad ſe trahit: eoq; ad ſui nutritionem alterato, utitur, reliquias ad uentriculum expellens, unà cum aliis excrementis uacuandas. Quod ſi lien, hepar male hoc humore purgarit, hepar grauabit & debilitabit: fientq; tunc deiectiones nigræ quales per

per aluum aliquando excernuntur non paucis hepaticorum, vt docet Gal. lib. 5. loc. aff. cap. 7. Idem clarius & fuſius explicat Gal. initio de atra bile. μέλαινα χολὴ (quam paulo poſt μελαγχολίαν vocat) ſeu atra bilis, ab atro ſanguine diuerſa eſt; quia non concreſcit, vt ſanguis ater; Ab his autẽ quæ propriè μέλανα, ideſt, atra vocantur multũ diuerſa virtute, & qualitatibus ſenſibilibus. Nam atra bilis vomentibus manifeſtè, στρυφνὴ καὶ ὀξεῖα, ideſt acerba, & acida, & acris (vt paulò antè dixi (guſtatu & odoratu ſentitur: & terram fermenti ritu & aceti acerrimi eleuat, ſplendet: ex aduſtione, liquidior. Eadem partes quibus incubat erodẽdo vlcerat: eam, nec muſca, nec mus, nec aliud quoduis animal, deguſtat. Ex humore autem atro, & fæculento ſupramodum exuſto, conflatur præcipuè. Quorum nihil adeſt dictis propriè nigris, ſiue humoribus, ſiue deiectionibus, ſiue ἐδέσμασι & cibis. Atra bilis alia, ex bile flaua vehemẽter vſta naſcitur: tanto priore malignior, quantò ipſa bilis flaua humore melancholico, ſeu ſanguinis fæce eſt malignior. Ob id bilis atræ excretio Galeno ſemper viſa eſt pernicioſa: & Hippocrati, dyſenteriam ab atra bile inceptam lethalem pronuncianti. Atrorum autem vacuatio, non rarò ſalubris. Nam in peſtilẽtia per ſedem die 7. aut 9. aut 11. plurimis ſalubriter ſunt excreta ꝙ conualuerunt: ac etiam quibus humorem hunc melancholicum, natura ad cutim per criſin expulit, exãthemataq́; purpurea excitauit: qualia etiam plurimis ſine febre excitantur; naturam humorem melancholicum ad cutim expellẽte. Sed qui exactam bilem atram ex ſanguine vſto natam deiecerunt, omnes mortui ſunt. Idem repetit Gal. comment. in prog. 29. lib. 3. his verbis: Quartana ex humore melancholico gignitur:

gnitur: cui humori generatio duplex eſt. Vna, ex ſanguine craſsiore, qui in venis proportione reſpondet fæci vini in dolio ſubſidenti. Altera, ex bile flaua vehementer aſſata. Ipſa igitur μέλαινα χολὴ malefica eſt: & erodit partes: in quibus abunde collecta eſt. Altera verò μέλαινα mitior eſt quàm hæc: potisſimum quando in animali non eſt morata cum multo calore præter naturam. Sic & Gal. lib. 2. facul. nat. ſuccus ater vocatur, quãdo naturalis eſt: quando autem ſeipſo longe malignior euaſit, iam bilis atra vocatur. Eadem ὀξεῖαν qualitatẽ habet, & δριμεῖαν modo aceti: & illius more radit & rodit corpus animalis & terram, ſi in eam effundatur: in eaq́ fermentationem & ebullitionem efficit.

Gignitur autem ex ſucco atro naturali, per aduenientem illi putredinem. Naturalis autem ſuccus, infra ſæpe delectus, & ſæpe ſupra fluitans, terram non fermentat. Quod autem fermentationem in terra excitat, præter naturam eſt, in talem vim & ſpeciẽ mutatum ex vſtione, a calore præter naturam: a quo acrimoniam acquiſiuit & uelut cinis quidam eſt redditum: vti fæx vini ante vſtionem, frigida, ſicca: poſt vſtionem, adeo calida eſt, vt carnem vrat, liquet, corrumpat. Fit & ex vitellinæ bilis vſtione. In eaq́ ſunt multæ aliæ differentiæ.

Humoris melancholici & melancholiæ cauſæ.

TEmperatura totius, frigida ſicca: natiua, vel acquiſititia: cum lienis imbecillitate, ex alimentis frigidis ſiccis, & aliis ſumendis, admouendis, faciendis, educendis, humorem melancholicum fæci ſimilem, hoc eſt, craſſum, frigidum ſiccum, gignentibus.

Temperatura uero calida ſicca:uel natiua uel acquiſititia:ex bile flaua, & bilioſis alimentis:& calidis ſiccis,craſsis: & ex ſanguinis parte craſsiore: & ex humore melancholico uſto, atram bilem fæci uſtæ ſimilem, ideſt, calidisſimam ſiccam, & cauſticam,gignit. Et quibus ſanguis multus generatur, his promptè in cacochymiam melãcholicam peruenit. Ætas declinans,iuuentuti ætatum bilioſisſimæ ſuccedẽs, & bilẽ retorridam excipiens. Autumnus,æſtati omnium anni partium calidisſimæ ſiccæ ſuccedens, & uſtam in ea bilem excipiens: & alius quiuis ſtatus autumno ſimilis, ideſt, nocte, manè, ueſpere frigidus ſiccus, meridie calidus ſiccus. Vere autem furores, atræ biles deteguntur aph.20. lib.3. non autem gignitur,uel augetur uere,atra bilis. Exercitatio,qualis quæ bilem gignit: ſed diuturnior, frequentior:& in æſtate uel autumni die medio, & cum multo ſudore,ira,cura,uigilia,metu,mœrore,cogitatione uehementi rerum grauium aut triſtium, uitæ ſorte anxia.

Gal. cõ. 3. in lib. 3. epi.

Febris ardens præcesſit,non commodè refrigerata, humectata. Omiſſa conſuetudo ſpontina,uel medica,humorem melancholicum, uel atram bilem uacuandi per hæmorrhoidas uenas, deiectionem potius quàm uomitum, per menſes, urinas, ſudorem.

Vſus multus, & frequens, alimentorum hos humores craſſos gignentium:qualia ferè ſunt. Gal.in alimentis, & libro de attenuante uictu, & lib.3.loc. affe.cap.6.iſta.

Panis furfuraceus & ater, etiam ex laudatisſimo tritico. Panis item ex typha ſeu ſecali, uitia, lens quouis modo parata.

Zythus, & curmi ex hordeo putrefacto potus Alexandrinorum noſtræ biriæ & cereuiſiæ proximus.

Caro

Caro caprina:hircina magis:bubula,taurina magis: aprugna,ceruina,leporina:maxime autem,aſinina, camelina, canina, uulpina, ſalſa item multo magis quàm recens:lien,ſanguis eorundem animalium,caſeus uetus,cydonia,meſpila, ſorba : nux, præſertim auellana : germina tenera terebinthi,lentiſci,rubi, caniſrubri:muria ; uel oxyhalme condita, braſſicæ corpus,cinara iam durior. Limaces:cruſtatorum, & teſtatorum,& cetaceorum præſertim ſalſorum caro. Vinum craſſum,nigrum: & birra,cereuiſia noſtras:ſed lupulorum ſatiuorum flore foliato,ipſi incocto,innocentior efficitur : ut docte ſcribit Manardus epiſt.2.lib.5.& alibi. Ab his ergo & ſimilibus cauſis,humor uterq; augeſcit: ab euchymis uero,& temperatis,& contrariis,miteſcit & minuitur. A partu quoque ſanguis melancholicus, & is reliquus ex fœtus alimento.Portionem enim ſanguinis optimã trahit fœtus:deteriorem & fœculentam,in chorio & uaſis ad uterum pertinentibus,deponit. Gal.com.32 in lib.3.epi.

An uero pituita,ſiccando & urendo, in melancholiam:ut in calculũ & tophum, tranſire poſſit,a multis dubitatum audio.Mihi tam ſcrupuloſa animaduerſione hoc loco opus non eſt : præſertim cum uideam morbos prope omnes plane melancholicos a ueteribus æſtimatos,quartanam, alphos,elephantiam,ſcirrhos, etiam a pituita in his regionibus frigidis, alimento multo & crudiori aſſuetis generari: ac etiam Galeno confirmari omnem humorẽ craſſum,quodãmodo eſſe melancholicum : & epilepſiã, a pituita craſſa, & melancholico humore naſci.lib. 3.loc. aff.cap.5. & pituitam uel ſubamaram & calidam urendo fieri in melancholia flatulenta, ibidem,cap.6. Initio lib. meth.13.

Humoris melancholici & bilis atræ ſigna cum dictis nuper cauſis.

CОrpus totum emaciatum, venis latis, hirſutum, nigrum, ſæpe ruffum & flauum, calidum ſiccū, atram bilem ſignificat. Tumidum vero, & venis anguſtis, nigrum, depile, frigidum ſiccum, humorem melancholicum. Lienis durities, tumor, dolor grauis, color palpebrarū, præſertim inferioris & totius corporis, fuſcus, viridis: ſanguis, vena ſecta vel aliter diuiſa excretus, niger, craſſus, concretu facilis. Facilitas tolerandi vacuationem per medicamenta hunc vtrunque humorem purgantia: & per hæmorrhoidas, & per venæ ſectionem amplam, ſi ſanguis craſſus excernatur. Morbi melancholici frequentes: vt ſcirrhus niger, alphi nigri, phagedæna, cancer, elephas, pſora, lepra, varices, hemorrhoides, melancholia morbus. Febres inordinatæ, quartanæ, quintanæ, ſextanæ, ſeptimanæ, octauanæ, nonanæ, Hip. & Gal in epidemiis & prorrheticis. Vrina craſſa, nigra, fuſca: Interdum viridis, liuida: interdum rubra, obſcura: interdum alba, tenuis.

Sudor niger in ſtrigili, linteo: paucus, acidus odore & ſapore.

Deiectio nigra, acerba, acida, concreta, obſcura ab humore melancholico: acida & aeris, fluida, ſplendēs ab atra bile: ſputum paucum. Ructus acidus, interdum & acer & mordax cum ardore quodam in ore ventriculi.

Appetentia corrupta, interdum canina, a materia acida os ventriculi imbuente & ſuggente. Hypochondrii ſiniſtri, interdum dextri læſio: in melancholica, & flatulenta paſsione.

Color menſtruorū, in ſabulo vel panno, fuſcus: & aliorum

aliorum humorum, alius: Hipp.lib.de morbis muliebribus.

Dolor grauis capitis, præcipue ſiniſtri: vt ab hepate ægro, dextri. Oculi limpidi, lucentes: aſpectus fixus,& terribilis.

Vigiliæ & inſomnia: aut ſomnus leuis, plenus inſomniis turbulentis,terribilibus, a ſomno expergificantibus.

Somnia terribilia: vt mortis, cadauerum,ſepulchrorum, tormentorum, dæmonum, nigrorum aliorum.

Pulſus varius, pro contraria humoris natura in ſanis & ægris.

Integer,grauis.Galen.lib.de natura humana.

Malignus interdum: vt etiam ſibi mortem conſciſcat: inuidus,fraudulentus, auarus, parcus, ſoluere lentus:taciturnus,lachrymabundus,cogitabundus, ſolitarius,miſanthropos, ideſt, oſor hominum.Immoritur ſtudiis, propoſiti tenax, iratus ægre placatur.Ingenioſus:problemate 1 .ſect.3 0. Ariſt. Aphoriſ. ii. 2.

Timidus & mœſtus,aph.2 3 .lib.6.& 41 .lib.7.

Libidinoſus Gal. commentar.3 .in lib.6.epidemion & Ariſt. problem. 31. ſectionis quartæ: quia flatulentus.

Ex his notis, quæ magis aut humorem melancholicum,aut atram bilem ,aut communiter vtrunque declarant, diſtinguere non erit difficile: ſi dictam vtriuſque humoris naturã memoria tenueris.Quauis,vt humorem melancholicum, ſic atram bilem Galenus frigidam ſæpe appellat:hoc eſt, quæ ab incendio illo bilis, aut ſanguinis, aut humoris melancholici, deferbuit: quomodo glebam fæcis vini vſti,aut calcis, ubi ab igne refrixerit, frigidam actu ſentimus: tamen in his calor quidam cauſticus

eſt ſopitus, qui in actum productus, vrit.
De his humoribus plura & certiora ederemus, ſi Hippocratis librum de humoribus, & Galeni in eũ librum commentarios tres, haberemus integros.
Cauſis febrium tam effectricibus, quam materialibus explicatis, docẽdum eſt in quo corporis affectu, cauſæ effectrices febrem promptius generent: ſed minus periculoſam. Corporis enim afficiendi præparatio, magni eſt momenti ad febrium & morborum aliorum generationem: & in corporibus ſymbolum, ſeu naturarum quendam conſenſum habẽtibus, mutua tranſmutatio eſt propenſior.
Ob id corpora calida ſicca, ad febres, affectus calidos ſiccos, ſunt opportuniſsima: & quæ, ex diaria in acutam prompte abeunt: niſi mature cibentur. Tamẽ illis corporibus febris eſt minus periculoſa: quia per eam minus a natura recedunt quàm frigidi humidi, febre æque vehementi laborantes.
Apho: 34. lib. 2. Ob id recte Hipp. In morbis minus periclitantur quorum naturæ, ætati, habitui, tempori morbus cõgruit: quàm quibus ſecundum nullum eorum conſentit. Intemperies calida humida, poſt dictam, febribus opportuna. Ad alia vero vitia putredinoſa, priore eſt multo vitioſior. Tertia, calida, humido ſicco temperata, quæ diariis, & plurium dierum febribus, etiam opportuna eſt. Quarta, ſicca, calido frigido temperata.
Abſolute autem temperata, in vtraq; primarũ quatuor qualitatum oppoſitione, media inter præcedẽtes & ſequentes. Nam ea omnibus intemperaturis potentiſsime reſiſtit, vt calidæ frigidæ tantum: frigida, calidæ tantum & aliæ ſimiliter. Quinta, frigida humida. Sexta, humida, calido frigido temperata. Septima, frigida, humido ſicco temperata. Octa

ua, frigida ſicca. Pituita item & bilis, tum flaua, tũ atra, quantumuis vel in corpore toto (vt in leucophlegmatia, ictero vtroq;, elephantia) vel in aliqua parte (vt in alphis albis, nigris, œdemate, eryſipelate, herpete, cancro, phagedæna) cumuletur: niſi putreſcat, febrim non excitat. Natura enim ſuis facultatibus vſa, asſimilare partibus nutriendis, quod utile fieri poteſt. expellere autem, quod inutile eſt, ſemper nititur. Quod prauum, totum ſi excernere nequeat, ob ſuæ facultatis expultricis imbecillitatem, vel excrementi copiam, aut craſsitiem, aut lentore, vel ob meatuum conſtipationem, id diutius in corpore immoratũ, putreſcat neceſſe eſt. Nullus enim humor, qualis erat initio, permanere in corpore poteſt: etiam ſi erat vtilis: multò minus, qui adeò prauus eſt, vt a natura coqui ad nutritiouem, nequeat. Quin & vtilis ipſe, niſi coctus apponatur, & asſimiletur ſolidis animalis partibus, corrũpitur & putreſcit. Sic ictericis, & melancholicis, & pituitoſis affectibus, bilis alterutra, & pituita in corpore diutius immorata putret: febremq; putridam excitat. *Sæpe etiã hepatis aut lienis phlegmone uel obſtructio icterũ, febris cauſam excitauit.*

De febrium ſignis generalibus.

FEbrium omniũ ſigna maxima, & maximè propria, ſumuntur ab ipſa caloris proprietate: quę reliquorum propè ſignorum cauſa eſt. Nam quæ à pulſu & vrinis, maxima febrium ſigna Galenus ſumenda ſcribit: ea ſuæ mutationis cauſam, calori acceptam referunt. Quanquam & facultas pulſifica, & naturalis, adhæc organi obedientia, & alimenti natura, eas in pulſu & urina mutationes etiam afferre Initio. lib. 1. ad Glauc.

poſ-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

poſſunt. Sitim vero, tolerandi facilitatem aut difficultatem, inſomniam, & alia non pauca febrium ſymptomata & ſigna, a calore proficiſci certum eſt.

Alia febrium ſigna ab actione omni, id eſt naturali, vitali, animali, læſa ſeu potius ab actionis læſæ differentia, & ab excretis, & a propriis morbi ſymptomatis quæ vna cũ morbo inuadunt (vt febris acuta, dolor lateris pungens, tuſſis, difficultas ſpirandi in pleuritide) & ab his quæ mox apparent (vt ſputo in pleuritide) & a cæteris quæ communiter de ſignis affectuum ſcripſimus lib. de ſignis, hic ſcientes omittimus. At cum febrium cauſæ, tum internæ: vt temperatura, conſuetudo, ætas, habitudo, ſexus: tum externæ: vt vitæ conditio, victus ratio præcedens, & alia ſexcenta, ante ſigna ſcribi debeant & in ſignorum catalogum a Galeno vbique reducantur: nos eas inter prima febrium ſigna, etiam ante calorem, in ſingulis febrium differentiis, cogitatione tãtum repetendas collocamus: quod febribus generandis prætendantur, & ſæpe partim genitis, partim gignẽdis adhuc adſint. Per ſigna igitur omnia aut ſaltem præcipua febrium, vt morborũ aliorum, primo ſimplicium deinde compoſitarum naturam cognoſces. Simplicium quidem, primo die: duplicium, ſaltem ſecũdo: vt triplicium, tertio. Obſerua autem primum, quæ ſecundum propriam ſubſtantiã morbo inſunt: vt febris formam, ex acceſſionis principio, augmẽto, ſtatu, declinatione, intermiſſione, caloris qualitate, pulſu. Deinde ex his quæ ſæpius accidunt: vt acceſſione in dies, vel alternis diebus, vel quarto quoq; die repetente, quæ ſola nonnulli obſeruantes, ſæpe falluntur: vt dum quotidianã, quæ quotidie: tertianam vocant, quæ die tertio repetit, & deſinit. Nam ex hac nota, duas tertianas ita implexas, vt vna ho-

die, præhendat,cras altera,vnam quotidianam putabunt:& duas quintanas ſic miſtas, ut vna hodie, altera perendie præhendat, vnam tertianam. Febris igitur tibi cognoſcenda potius ex ipſius ſpecie & forma,quàm ex circuitione quotidianæ,tertianę, quartanæ,aut acceſsionis proportione. Nec ſolam febris ſpeciem & formam noſcas oportet: ſed etiam ægri virium robur,& morbi magnitudinē ſeu quantitatem: quæ nec ſcribi nec dici exquiſitè poteſt,ſed longam exigit experientiam, & crebram exercitationem circa quantitatis cōiecturam. Morbi autem magnitudo & uiriū robur, duo ſunt verbis breuia: ſed vſu maxima.Cognoſcas item,ſi morbus ſit exitialis,vel ſaluber.Si enim vires adeò validæ,vt morbum ſuperaturæ ſint,euadet æger.Si contrà,morietur. Qualitas autem remediorum, breuibus verbis manifeſtè doceri poteſt:vt in calido morbo,refrigeratio:& in aliis,ſua contrarietas.Sed qualitatis quantitas,ſeu ordo & gradus certus, tum morbi,tum remedii certis limitibus vix circunſcribitur:ſed coniecturalis eſt. Adhæc in omni morbo acuto cùm febre,reſpiratio facilis eſt ſaluberrima:& alia huius generis infinita ſigna ſunt ſalutis aut mortis,non modo demonſtratiua,ſed prognoſtica. Quę ex aphoriſmis,prognoſticis,prorrheticis,coacis,epidemiis,& aliis Hippocratis libris adſcribi poſſunt. Prog. 29. lib.1.

De communi febrium omnium curatione.

MOrborum curatio omnis, methodo & ratione certa, & ordine bono conſtituta, per indicationes procedit.Eſt autem indicatio faciendorum inſinuatio:ſeu reſpectus quidam & circunſtantia,ad rectam curationē neceſſaria. Ea autē ſumitur a rebus natu-

naturalibus:vt temperaméto natiuo & acquiſititio, & temperamenti cauſis:vt conſuetudine,ſeu conſueta victus ratione,quæ téperamentum potenter mutat & efficit:vt ætate,vt ſexu, vt corporis habitudine,vt vitæ conditione,vt aere ſeu anni parte, regione,cœli ſtatu. Aerem enim Galenus cauſis naturalibus accenſet:vt exercitationem,balneum,cibum,potum, non naturalibus quarum facultas naturæ familiaris & ſimilis,& morbo autem contraria,eſt deligenda. Sumitur indicatio curatoria, etiam a rebus præter naturam,cauſa morbi,morbo,interdum & a ſymptomate: non quatenus ſymptoma eſt. (Tunc enim nihil indicat) ſed quatenus habet rationem cauſæ morborum augentis, aut vires debilitantis:a quibus vitalis indicatio potius,quàm curatrix ſumitur. Illa autem priora,in morbis indicant ſui conſeruationem per ſimilia: temperamentum enim vitiatum,per morbos immutare non tentabis. Aer vero, ſi temperiem habet morbo contrariam , ſeruandus eſt:ſi ſimilem,alterandus,& in contrarium mutandus,vt cauſa ſit ſalubris. Hæc vero poſteriora:morbus,cauſa morbi, &, ſi vis ſymptoma , indicant ſui ablationem per contraria. Cum enim differentiarum febris primarum , vna ſit in qua cauſa adhuc adeſt febrim creans,aut febri excitata,iam deſijt:altera,qua febris iam facta,eſt ſchetica ſeu ſolutu facilis:vel hectica ſeu ſolutu difficilis:ab harum differentiarum ſingulis propria ſumitur indicatio. In febribus vero vel affectibus aliis , indicatio quædam eſt ſumma & generaliſsima a morbo ſumpta,ipſius ablationem per contraria præſcribens: ſecunda,ſpecialis,ſeu ab tali morbo: quæ non abſolute ablationē, vt prior:ſed certam quandam ablationem indicat: per frigida ſcilicet, cum febrilis intemperies ſit in calore.

In iſagoge pulſuum.

lib. 11. met.

lib. 8. meth.

lore.Omnis enim exceſſus per contrarium & æquã-lem exceſſum ſanatur. Itaque ſi febris eſt cauſa iam deſita,vt diaria,hectica,ſolum frigidis humidis alteranda & oppugnanda febris eſt:per ſumenda,admouenda,educenda,facienda: quæ calorem redundantem,æquabili exceſſu refrigerando,abigant. At ſi febris adhuc in generatione eſt, cauſa eam accẽdens, prior eſt ſubmouenda: cum nullus affectus tolli poſſit,manente in corpore cauſa, quæ ipſum gignit ac fouet. Sin pars febris iam genita eſt, pars adhuc in gignendo:vtrique conſulendum eſt,prius accendentem cauſam ſubmouendo. Deinde accenſam febrim extinguendo. Scias ergo cauſas febrim accendentes:& in quo corporis affectu,vt quod meatuum conſtipatio febrim excitat in corpore, a quo prius tranſpirabat per cutim effluuium acre, mordax, fumoſum,fuliginoſum:ut in picrocholo homine,ideſt bilioſo:& atra bile vexato. Quanquam verò morbus,& cauſa morbi, hoc habent commune,ꝙ per cõtraria ſint abigenda: tamen nõ ſemper eadem ſunt ipſa contraria:ſed interdum quod morbo ipſi eſt cõtrarium,cauſæ eſt ſimile,& ipſam fouet:atque contra.Tunc autem potentioris indicationis maior eſt habenda ratio:non neglecta tamen altera.Vbi autem indicationes ambæ conſentiunt: & idem vtriꝗ eſt cõtrarium:tunc modis omnibus refrigeranda & humectãda febris: ſi indicatio a rebus naturalibus, eadem cum morbo, & cauſa morbi, poſtulet remedia.Vt ſi febris pituitoſa eſt,aut ab humore melancholico:cauſa vtraque,ſi oppugnanda eſt:prior calida poſtulet & ſicca, in pituitoſa:& humida, in melancholica. At calida ſicca febrim augent. Victus enim frigidus humidus febricitantibus omnibus confert,at is cauſam febris exacerbat Ergo in ap̃h. 16. lib. 1.

ea indicationum pugna, maiorem habe rationem eius, cauſæ ſcilicet aut morbi, a quo maius impendet vitæ periculum. Si verò febris eſt biliosa, victus frigidus humidus,& cauſam,bilem calidum ſiccum humorem, & febrim affectum calidum ſiccum,ſimiliter oppugnat. Ergo modis omnibus refrigera:ſi temperamentum eſt humidum:vt puerorum,& victui humido aſſuetorum. Si verò etiam frigidum: cautius agendum eſt.

lib.7.meth. Nam tutius calfacimus & humectamus, quàm refrigeramus & ſiccamus: ꝙ illæ qualitates ſint vitales magis,(vita enim a calido in humido)hæ verò ſenectutem ac mortem accelerent. Si igitur cauſa febris,febris,temperies,ætas,conſuetudo,aer vnam victus ſpeciem poſtulant:hanc inſtituamus: ſi diuerſam:quæ indicantia valentiora & plura ſunt, præferemus:contraria tamen non negligemus. Sic verò in pugna indicationum,earum numerum & magnitudinem expendemus. A febri ſumpta indicatio, reliquis omnibus contrarium præſcribentibus, numero quidem,inferior eſt: magnitudine autem ſeu poteſtate,ſuperior:pręſertim ſi febris magna eſt, & indicationes contrarias abolet ſic, vt refrigerandum & humectandum ſit. Si verò parua febris eſt: non refrigerandum humectandum abſolutè: neque calfaciendum ſiccandum (ſi id fortè aliæ indicationes contrariæ poſtulant) ſed media victus ratio,(vbi hæc ſunt paria) inſtituenda eſt. Porrò in diariis, vtpote breuisſimis & mitisſimis indicatio a viribus, locum raro habet:nunquam a cauſa:nempe iam deſita:tamen vtraque putridis conuenit:hecticis ea quæ a viribus non quæ a cauſa. Refrigerant & humectant,quædam per ſe:vt fumēda,actu vel poteſtate frigida humida: quædam per accidens,

dens, ideſt per calidæ ſiccæ materiæ vacuationem: vt medicamenta chologoga, tranſpiratio materiæ febrilis libera, per cutis poros a calore, vt ſtragulorum, vel balnei in declinatione, patentes. Ocium quoq; per accidens refrigerat, ſeu per abſtinentiam exercitationis calorem augentis: vt inedia per accidens uacuat: quia humorem triplicis ſubſtantiæ nõ reſarcit; & calfacit, ſiccat.

Ob id picrocholis, tum ſanis, tum ægris, aduerſiſſima eſt: minus noxia calidis humidis, calidis humido ſicco temperatis, ſiccis calido frigido temperatis. Salubris autem frigidis, humidis, humidis frigido ſicco temperatis, frigidis ſiccis: ubi humoribus citra corruptelam abundant: quod illis eſt perpetuum.

Non tamen omnibus his ex æquo ſalubris eſt: ſed præcipue frigidis humidis. Frigidi autem ſicci ex inedia læduntur: ita ut uix longo tempore ad naturam redire poſſint. Sicca autem natura calido frigido temperata, in longa inedia gracileſcit quidem magis quàm frigida ſicca: ſed uictu idoneo facilius reficitur, ob caloris mediocritatem, quæ cum frigidæ ſiccæ naturæ deſit ſenium & mortem promptius ſentit.

Cæterum uictus ratio in febribus, non ſolum a febris eſſentia, & cauſa, & dictis nuper indicationibus aliis ſumenda eſt: ſed etiam a uiribus & totius morbi ſtatu. vt illa uictus qualitatem magis indicent refrigerantem, humectãtem, calfacientem, ſiccantem: hæc autem, & qualitatem, ſed magis & minus nutritoriam: & quantitatem, tum continuam, ſeu cibi potusq; mẽſuram: tum diſcretam, ſeu quoties die eſt nutriendus æger: ac præterea tempus, quo ſalubriter nutriri æger debeat. Quæ Hippocrates

libro primo,aphor.plenius docuit.

aphor. 10. Quibus morbus ſtatim conſiſtit: iis ſtatim tenuis victus adhibendus:quibus verò poſterius debet conſiſtere:iis & in ipſo conſiſtendi tempore,& paulò antè illud.cibus ſubtrahendus:prius vero vberius agẽdum, vt æger ſufficiat. Nam quando morbus in ſuo vigore conſtiterit,tunc victu tenuiſsimo eſt vtẽdum.

aphor.8. aphor.6. Vbi autem morbus peracutus eſt,ſtatim extremos habet labores, id eſt ſtatum (Nam dum morbi conſiſtunt, omnia & febris & ſua ſymptomata ſunt valentiora) & extremè tenuiſsimo victu neceſſariò vtendum eſt.

Vbi verò non,ſed pleniorem victum contingit adhibere:tantum cibi indulgendum eſt,quantò morbus extremis eſt mitior.

aphor.9. Coniectabis an æger cum tali victu ſufficiat perdurare, donec morbus conſiſtat:& nunquid prius ille deficiat, nec poſsit cum tali victu perdurare,vel morbus antè deficiat & hebeſcat.

apho.17. Et quibus ſemel, aut bis, & quibus plura aut pauciora particulatim offerenda, conſiderandum:ſed condonandum aliquid ætati, conſuetudini,tempori,regioni.

aphor.11. In acceſsionibus abſtinere oportet,nam cibum dare, noxium eſt. Sic igitur morbis bilioſis(quia citò & fiunt,& creſcunt) ſtatim victus tenuis eſt ſaluber. Pituitoſis autem,& melancholicis diuturnis,initio plenior, in ſtatu & ante ſtatum tenuior.

Alioqui æger cum morbo perit:aut intempeſtiuè,& in ipſo ſtatu victum tenuiſsimum & inediam poſtulante, nutrire cogeris. Neque ab his ſolis perfecta victus ratio in morbis inſtituitur: ſed etiam a natura,& ætatibus,& cõſuetudine,& ſomno, & anni parte:vt rectè etiam eodem libro admonuit Hippocrates.

apho.13. Senes facillimè ieiunium ferunt:ſecũdo loco,

qui ætatem declinantem habent: minus, adoleſcentes: minimum, pueri pſertim viuidiores. Qui enim creſcunt, plurimum habēt calidi innati: plurimo igitur egent alimento: alioqui corpus abſumitur: ſenibus vero, parum calidi innati adeſt, paucis ob id alimentis egent, quia a multis extinguntur. apho. 14.

Ventres, hyeme, & vere, natura calidisſimi ſunt: & ſomni longisſimi, quare his temporibus alimenta copioſiora ſunt adhibenda. aph. 15. Somnus quoque in febribus magni eſt momenti. Nam acceſsionis initio, (præſertim dum frigus extremorum, vel horror, vel rigor adſunt) ſanguis & ſpiritus, & in his poſitus calor naturalis totus, in profundum corporis vergūt: ibique conculcati, veluti ſuffocantur, & acceſsionem atque conſtitutionem febris augent: ita vt vix ad ſtatum veniat. Gal.cō. in aph. 1 li. 2.

Si qua vero phlegmone eſt viſceris, per eum ſomnum augetur. Ob id per initia acceſsionum, vigilias imperamus: per quas ſanguis, ſpiritus, calor, foras ad exteriora feruntur: motu ſcilicet oppoſito illi, quem acceſsionis initio habent. Ibid & cō. 4 in lib. 6. epid.

In declinatione autem particulari & vniuerſali, eſt ſaluber ſomnus: aliquando & in ſtatu, & in fine augmenti.

Cum igitur artem medicam tria perficiāt: morbus, æger, medicus artis miniſter: ægrum quæ cum medico aduerſari morbo oportet: in victu medicus dicta prope omnia ad morbum & ægrum reducit: ita vt diligenter prouideat, ne morbus augeatur: neve ægri vires, præſertim tempore longiori laboraturæ proſternantur. Quæ duo exacte obſeruare, admodum difficile eſt. Nam inedia, aut victus quiuis tenuior, quantum ad morbi coctionem & curationem confert: tantum vel etiam amplius viribus Hippo. lib. 1. epid. Lib. 1. ad Glau. in curatione tertiane nothæ

efficit. Victus autem plenior, quãtum vires ægri adauget: tantum morbi coctionem impedit. Ergo morbi magnitudinem, & ægri vires, in victu ſtatuendo, obſerua: & vtrum eorum potiora auxilia poſtulet, vt viribus robuſtis, & morbo coctu difficili, inediam, aut ſaltem victum tenuiorem imperes: pleniorem vero, viribus imbecillis, vbi morbus nõ eſt adeo coqui contumax. Vires autem omnino integras, & quantas ab initio morbi accepimus: per morbum, victu idoneo ſeruare non licet: ſatis eſt, ſi multum debilitari non ſinamus. Quin & chamæmelum, febres citra viſceris alicuius phlegmonẽ natas, præſertim ex humore billioſo aut cutis denſitate prouenientes, diſcutit & diſſoluit & ſanat: dum percoctæ ſunt. Reliquas omnes, quæ melancholicæ & pituitoſæ ſunt, & ex viſceris phlegmone natæ, concoctas ſtrenuisſime iuuat. Nam hypochondriis etiam gratum: dura emollit: conſtipata rarefacit: incidit, tenuat, terget. Vt non omnino male ab Ægyptiis ſapientibus, ſoli ſit cõſecratum, & febrium omnium remedium æſtimatum: quanquàm bilioſarũ præcipue, & a cute denſata natarum.

Gal. lib. 3. Cap. 9. ſimpl. med.

De febrium acceſsionis temporibus quatuor. 15

IN curatione febrium omnium communi, ad victus rationem recte inſtituendam, & acceſsiones, & conſtitutiones obſeruandas docuimus: illas quidem, quia in acceſsionibus cibum dare noxium: has vero, quia a totius morbi ſtatu & viribus, vitæ formula ſumitur.

Acceſsionem vero ſeu παροξυσμὸν, vocamus partẽ periodi & circuitus febrilis priorẽ & peiorem: ut intermisſionem, poſteriorẽ & mitiorem. Porro acceſſio-

ceſſionis tempora ſunt quatuor: principiũ,augmentum,vigor,declinatio:quæ in tertianæ intermittentis exẽplo,clarius exponentur. Principium acceſſionis tertianæ,eſt dum quis inhorruit. Deinde iterum atque iterum inæqualitatẽ quandam validiorem,& horrorem euidentiorem, ac rigorem ſeu vehementem plurimarum corporis partium concuſſionem ſentit,cum partium externarum vehementi frigore:quia tunc ſanguis cum calore & ſpiritu,in altum ad viſcera cõfluit: vnde & tunc ſitiunt:vt a frigore,ſomnolenti fiunt. Duratq; hoc tẽpus,cum ſumma illa caloris & frigoris inæqualitate:donec æqualiter totũ corpus caleat. In eo quoq; tẽpore,ægrè citra offenſam actiones conſuetas obire nequit: ſed decũbit,& operiri poſtulat. Pulſus tunc durior & minor euadit:idq; horis trib⁹,pluribus,paucioribus. Calore mox inſigni augeſcente, & in partes etiam exteriores extenſo, & pulſu ob eum maiore,velociore,frequentiore,fit augmentum: perſeuerante verò æquali caloris magnitudine: & perſeuerantibus dictis pulſuum differentiis, quantum ſenſu iudicare poſſumus, fit ſtatus, ſeu vigor, & ſumma acceſſionis magnitudo. Decreſcente verò paulatim calore, fit declinatio, quam finiunt halitus quidam per cutim, ac ſæpe ſudores.

Cui ſuccedit integritas,ſeu quies,ſeu intermiſſio,ſeu interuallum, ſeu ἀπυρεξία & infebricitatio, in qua ceſſat calor: & pulſus, ex magno, veloci, crebro, ad halitum naturalem redit.

Hæc ſunt tempora quatuor intermittentium febriũ acceſſionis,ſeu particularia, calore & pulſibus maximè diſtinguenda. Continuarum verò, quotidianæ,& tertianæ finitimarũ (nam rara eſt admodum continua quartanæ affinis) tempora, quanquam

 ſunt

ſunt in acceſſionis portione intermittentes imitante,eadem tamen ſunt obſcuriora, vt ſæpe principiũ in augmentum coeat. Status tamen his ſemper adeſt: ſed pro integritate habent ſolum παρακμὴν, ſeu inclinationem quandam, & caloris febrilis ac eius ſymptomatum remiſſionem. Quę in vna acceſſione,aut continuarum reduplicatione, per ſimplices periodos ſpectaſti tempora: in reliquis acceſſionibus & in reduplicationibus exercebis & obſeruabis ſingula,nunc longiora,nunc breuiora pro varijs cauſis mox dicendis.

De febrium conſtitutionis temporibus quatuor.

aph. 12.lib. 1. & lib. 1. epid. Καταστάσιας Hippocrates vocat,quandam morborum formam ex talibus & tantis vniuerſalibus temporibus conſtitutam: ſeu qualemcunque ex totius morbi temporibus,compoſitionem:interprete, Gal.lib.1.criſ.cap.4. quam nos vocamus conſtitutionem ſeu totius morbi durationem, circunſcriptam temporibus quatuor, nomina eadem ſeruantibus,principium,augmentum, ſtatum, declinationem:quæ totius morbi tempora ſeu vniuerſalia uocamus: & eadem morbis omnibus præſertim ſalubribus,cõmunia,in febribus exercemus. Hæc ſignis cruditatis & coctionis maximè diſtinguntur. Et ſunt ad uictus rationem rectè in febribus (ut idem de morbis omnibus aliis intelligas)inſtituendam,cęteraq; præſidia fœliciter inuenienda & uſurpanda, omnino neceſſaria: ut ex Hippocrate diſcas,licet.

aph. 29.li.2 Dum morbi inchoant: ſi quid mouendum uidetur, moue.

apho. 30. lib. 3. Circa initia & fines omnia imbecilliora: dum uero

apho. 22, lib. 1. conſiſtunt,fortiora. Concocta medicari,non cru

da:

da:nec in principio. In morbis acutis raro', & in principiis,purgandum. Victus tenuis atque exquiſitus, in morbis longis ſemper eſt periculoſus. Vbi morbus peracutus eſt:ſtatim extreme' tenuisſimo uictu utendum eſt. Quando morbus in ſuo uigore cōſiſtit: tunc uictu tenuisſimo eſt utendum. Febris autem quæ phlegmonarum,præſertim internarum,ſymptoma eſt,tempora cum phlegmones tẽporibus cōcurrunt. Eius uero' quæ morbus eſt,principium eſt:quandiu humor,in quo eſt febris, crudus eſt. Vbi coqui incipit, augmentum: ubi maxime' concoquitur, uigor, ſeu tempus morbi totius uehementisſimum. Vbi ſymptomata minuuntur,& humores,declinatio. Coctio igitur humorum obſcura, principium:manifeſta,augmentum:perfecta,ſtatum determinat. Huius autem coctionis in vaſis,ſigna ex urinis: ut eius quæ in ventriculo fit, ex deiectione:& eius quæ in reſpiratoriis inſtrumentis ex ſputo ſumenda ſunt. Vrina enim aquoſa, cruditatem in venis:deiectio liquida,in uentre inferiore:ſputum tenue,in pleuritide & peripneumonia. Vrina autem colorata,ut pallida,mediocriter craſſa,cum nebula, uel ſuſpenſione,uel hypoſtaſi alba,læui,æquali,optima,eſt:colore,conſiſtentia, contentis uariis:pro uaria morbi natura. Alia enim ſubſident in morbo bilioſo:alia in copia crudorum humorum. Vrina uero' alba,aquoſa,tenuis,non pallida,non craſſa,ſine nebula uel ſuſpenſione uel hypoſtaſi, cruda eſt: magis quidem,cui omnia hęc deſunt:minus cui pauciora,& minoris mométi. Nam urinam tingere eſt naturæ facillimum Lethalis autem urina eſt,ſi tota eſt maxime' turbida:uel grauiter olet:& nebula,aut ſuſpenſio,aut hypoſtaſis,nigra eſt:uel habet quædã parti farinæ crasſiori,uel lamis ſimilia:uel pinguedinem

aph.24. lib.1. aph.4. li.1. aph.7.li.1. aph.8.9.& 10.

nem oleoſam. Sic intemperiei totius corporis calidæ ſiccæ, id eſt febris, tẽpora diſtinguntur. Aliarum vero intemperaturarum, ſimplicium, compoſitarum, ſolarum cum humore, totius, partis, æqualium, inæqualium tempora, ſignis cuique propriis diſtinguenda: vt tumorum præter naturam, & ſolutionis continui. Phlegmones enim principium eſt, quã diu pars ſanguine impletur. Augmentum, quando influxus ceſſat, & ſanguis in phlegmone collectus putreſcit, & calor a putredine fit, & a calore fuſio maior partem magis diſtendens etiam ſi nihil amplius affluat. Vigor, dum pus conficitur: & dolor ac febris maior. Declinatio, vbi pus effluit, aut digeſtum reſolutumve eſt: ita vt tumor & tenſio minuatur. Ophthalmiæ principium, humor copioſus, tenuis, incoctus, defluens. Augmentum, humor parcior, craſſior, coctionis quędam nota. Statum oſtendit humor eo parcior adhuc, & crasſior: vt iam palpebræ dormientium glutinentur: coctionis maioris ſignũ, declinationem, omnia hæc meliora. Vlceris principium, ſanies aquoſa, tenuis, incocta ſignificat. Augmentum eadem parcior, crasſior. Statum, pus tenue. Declinationem, pus album, craſſum, paucum.

Catarrhi a cerebro, per palatum & nares, principiũ: humor copioſus, aquoſus, tenuis, acer, defluens, cruditatis maximæ ſignum. Augmentum: parcior, crasſior, minus acer. Statum, hæc meliora: & declinationem, optima indicant. Sic, humoris qualitate & quãtitate, tempora quatuor, cruditatem & coctionem declarant. De morbis autem ſalubribus, hæc intellige. Nam lethales, omnia tempora vniuerſalia non percurrunt: cum in principio interdum: ſæpe in augmento: ſæpius in ſtatu: nunquam

in declinatione,ægros iugulent, ob morbi malignitatē,& uiriū ægri imbecillitatem. De alio duplici principio, ſcilicet primo & indiuiſili morbi inſultu, & primo morbi triduo, Galenus multa, libr.1. criſeon. Tempora hæc totius morbi,ſeu vniuerſalia quatuor,æqualia non ſunt:nec certo dierū numero cōpræhenſa:non in diuerſis tantū morbis. (Nam breuis & acutus morbus ea habet breuiora, q̄ diuturnus)ſed in eodē morbo, vnum altero nunc longius,nunc breuius, non ſemper æquale. Præter dicta temporum ſigna,morbi augmentū declarat acceſſionis anticipatio:vt declinationē, tardatio:non tamen omnis,neq; ſola. Nam quædam quotidianæ,tertianæ,quartanæ,ab initio ad integram ſolutionem,ob quādam morbi proprietatem,perpetuò anticipauerunt, vti aliæ perpetuò tardauerunt. Sed in his tamen anticipatio & tardatio, maior q̄ proportio exigit,augmentum & declinationē declarat. Quę vero augmentū acceſſio anticipans ſemp ſignificat.ſimul ſit longior,& vehemētior,& malignior: & intermiſſio breuior,& impurior,& intolerabilior, cū reliquiis magnis caloris & febriliū ſymptomatū. Contra tardior acceſſio,& breuior, & ſimplicior,& mitior,& benignior:ſymptomatibus vel nullis omnino ſuperuenietibus, aut multò paucioribus,& minoribus,& ſimplicioribus factis : & intermiſſio longior,& purior,& integrior declinationē. Morbi magnitudo ſeu vehemētia, & mos noſcitur:tū ex propria morbi ſpecie,cōſiderando q̄ propriā ipſius nām cōplent:vt in pleuritide, dolorē lateris punctoriū,febrē acutā,tusſim,ſpirādi difficultatē:tū ex ſupuenientibus ſymptomatibus,multis, diuturnis,validis,malignis:vel paucis,breuib⁹, paruis,ſimplicib⁹.Horū.n. peiora, augmentū:meliora, declinationē ſignificāt.

Lib.1. criſ. Cap.3.

Cum uero quæ ad acceſsiones duas pertinet, æqualia permanent, ſtatus eſt tempus aliquando momentaneum: & adeo breue, ut ſenſu percipi nequeat: cum uidelicet acceſsio, aliqua augmenti ſigna habuit: ſequens, declinationis. Immo in primæ acceſsionis initio, principium: medio, augmentum: reliquo, ſtatus interdum uiſitur: acceſsione ſecunda declinationem faciente. Sed ſtatum prætcognoſcere oportet, ꝙ ad ipſum inſpicientes, omnem uictum inſtituemus: non autem, dum præteriit, cognoſcere. Febrium uero, ut aliorum morborũ, conſtitutionem, ipſæ morborum ſpecies oſtendunt (Nam cauſus, pleuritis, peripneumonia, breue habet principium: epilepſia, arthritis, iſchias longum & anni tempora. Nam æſtiuæ quartanæ breues ſunt: autumnales, longæ: hybernæ, longisſimæ.

apho 15. lib 2.

Cur febrium & morborum aliorum acceſsiones, & conſtitutiones, nunc longæ ſunt, nunc breues.

EXcrementa, in partem aliquam debilem a ualidiore trãſmiſſa: uel calore, dolore ve attracta: aut in ipſa ex proprio alimento, collecta: nec alio expulſa ob facultatis expultricis imbecillitatem, vel uiarũ anguſtias, compresſionem, contractionem, obſtructionem tandem putrent: quia non vincuntur a calore natiuo partis, nec difflantur. Citius autem calida humida: tardius, frigida ſicca: & alia, pro ratione. Dum verò putrent, quicquid a febrili calore attenuatum eſt: per cutim, halitus modo, tranſpirat. Reliquiæ uero paucæ ſuperſunt, ſi craſſior eſt humor: nullæ, ſi ſeroſior, quia in eo excremento aqueum elementum præpollet: non vt in lignis terreum: a quo, poſt vſtionem, & humidi naturalis conſumptio-

ſumptionem,cineres multi ſuperſunt. Pro portione autem tranſpirantiũ per cutim ſuccorum,febres omnes minuuntur,& vbi tranſpirauerunt vniuerſi,acceſsiones ceſſant:citius,tardius,pro humoris genere, qualitate,quantitate, & virium diſpoſitione & corporis habitu : talis enim citius quàm pituita exuritur,& quàm melancholicus humor : ob id acceſsiones puræ tertianæ,vt poſt audies, & conſtitutio breuis eſt: humor præterea tenuis quàm craſſus & virium naturalium præſertim coctricis & expultricis robur quàm imbecillitas & corpus rarum ac laxum meatibus quàm dẽſum & poris anguſtis breuiorem facit acceſsionem & conſtitutionem : breuisſimam vero, ſi omnia ſimul adſint : vt longisſimam contraria.

At diariæ acceſsio legitima, quanquàm horas 24. non excedit:interdum tamẽ breuior, ſæpe longior: ob caloris febrilis paruitatem, incenſi ſpiritus crasſitiem,virium imbecillitatem,cutis denſitatem , quæ etiam ſæpe diarias in putridas transfert: vt poſt audies.Hectica denique vnicam habet acceſsionem:vt diaria , & ſynochus : quæ longisſima interdum eſt, priuſquam interimat,ꝙ humidum naturale,ſeu inſitum,& radicale partium ſolidarum, in quo accenſa perſeuerat,multum eſt,ac craſſum,ac imputribile:& & calor aut remisſior eſt:aut victu refrigerante humectante, continenter obtunditur. Febres prorogant,affecta pars aliqua curatu difficilis:aut humor craſſus,crudus,incoctus:aut peccatum medici, ægri asſidentium, exteriorum:vt tẽporis , regionis, cœli ſtatus,domus prauę,ſtrepitus,ſolicitudinis,angoris.

Cur intermittentium acceſsiones,& continuarum reduplicationes,horis ferè certis repetant.

PArtes

PArtes corporis ſingulæ, quandiu facultates ſuas naturales quatuor habent inculpatas:& alimentum ipſis ſimile & æquale,eodem tempore diſtribuitur:ſimilia & æqualia eodem tempore excrementa colligunt:& aliis,per vias communes vacuanda,certis periodis,tranſmittunt. Vti menſtruæ purgationes:in ſana muliere:deiectiones,vrinæ, & alia in ſanis, ſimilia & æqualia , & eodem temporis circuitu uacuantur:quandiu cauſa agens,ſeu facultas naturalis,coctrix præſertim & expultrix æquè valida,& paſſum ſeu alimentum ſimile & æquale partibus attrahitur . Quòd ſi facultatis coctricis & expultricis imbecillitas adſit,& excrementum ex pari alimento ſimile & æquale,partibus eodem tempore tranſmittitur,vel attrahitur , vel in his generatur & colligitur,nec a partis calore natiuo victũ , nec expulſum: parti ipſi onus fit alienum qualitate , aut quantitate,aut utraque: & putret, quia non difflatur:& diſpoſitionem putrificam, in parte a prima acceſsione relictam , accipit (quomodo nidorulenta in uaſis cocta , his nidorificam diſpoſitionem impertiuntur) idq; certis aliquot horis efficitur. Vnde fit, ut acceſsiones multæ,hora eadem repetant . Aliquando autem anticipant , ob cauſarum putredinis magnitudinem:aliquando tardant,ob earum paruitatem: (Sed de anticipationis,aut tardationis cauſis,plura mox audies.) Aliquando autem horis omnino incertis prehendunt. Quòd ſi facultas partis imbecilla permanet:& ſanguis, proprium partis alimentum, ſimilis non mittitur, nec æqualis : aliud tempus,ſed breuius,ipſi parti ſatis eſt:ad tanti excrementi collectionem,quanta parti ſit grauis,ob id excernenda. Hinc igitur acceſsionum longitudo inæqualis:atque etiam ex meatuum ſenſibilium uel ſenſui

occul-

occultorum anguſtia: & uaſorum obſtructione, a ſucco multo, craſſo, lento: & ſpatiis omnibus inter partes ſimilares conſtitutis, omnino oppletis in plenitudine ad uires. Acceſsiones uero ſine ordine repetunt: ob humoris multitudinem, uel prauam uictus rationem. Sanguis enim putreſcens, portione tenuiore, in bilem flauam tranſit: craſsiore, in ſuccum melancholicum: ut ante docui, in ſanguinis cauſis & ſignis. Per talem ergo humorum mutationem, circuitionis & acceſsionum ordo mutatur: & ex ſynocho putri fit continua biliosa. Victus quoque prauus, ſanis quidem, morborum cauſa eſt, ac neutris recidiuæ: ægris uero, acceſsionum inordinatarum. Ob id per omnem inſignem errorem, in ſumendorum, admouendorum, educendorum, faciendorum qualitate, quantitate, tempore, circuitiones multum anticipant: uel quaſdam alias, a prioribus diuerſas, gignunt: a quibus acceſsionum ordo corrumpitur. Sæpe uero circuitum ordo corrũpitur ob uariarum febrium implexum: aut uerius, corrumpi uidetur. Nam re uera ordinũ peruerſiones nõ ſunt. Ἀναδιπλώσεις autem, Galeno, cap. 10. lib. 2. febriũ, ſeu ἐπαναλήψεις, commentario ſecundo in lib. 6. ἐπιδημιῶν, ſunt propriæ acceſsionis cum horrore quædam ingeminationes: ut in ſemitertiana exquiſita. Hoc autem loco, tranſtulimus ad quaſdam febrium continuarum exacerbationes, intermittentium paroxyſmis ſubſimiles. Quod fere cum quodam partium extremarum frigore, imo cum quodam leui horrore, uel quotidie poſt meridiem uelut repetant, ſi quotidianæ intermittenti ſint affines: aut tertio quoque die, ſi tertianæ. Nulla enim febris continua exquiſita, ſuapte ratione, cum horrore aut rigore exacerbatur.

De

De febribus diariis.

Ἐφημέρα ſeu diaria, in ſpiritibus noſtris omnibus accenſa, ob id dicta ꝙ ex ſua natura, eius tota conſtitutio acceſſione vnica conſtans, vltra viginti quatuor horas non extendatur. Has excitant cauſæ febribus aliis communes: præter putredinem. Motus tum corporis multus, & ab eo laſſitudo: tum animi, vt ira, furor, amor, cura, cogitatio, vigilia, mœror, timor, & alii animi affectus, præſertim vehementes, aut diuturni. Quies quoque, motui priuatiue oppoſita: & miſſa exercitationum conſuetudo: ſuppreſſio calidi effluuii, a cute denſata, per refrigerantia, ſiccantia, emplaſtica, vel aſtringentia: vt balneū aquæ aluminoſæ, vel ſimile. Quibus quod per cutim tranſpirat, acre, mordax, fumoſum, fuliginoſum eſt: non ſuaue, & vaporoſum, & halituoſum: vt in euchymis & ἐυχύμοις apparet. Obſtructio mediocris, a ſucco multo, craſſo, lento, etiam diariam facit: ſi ab idoneo medico recte curetur: alioqui putrida fit. Cõtactus calidæ ſubſtantiæ: vt aeris æſtiui, & meridiani, & ſub cane ſydere. Æſtus enim ac inſolatus, caput primum, & præter cætera, calefacit. Ignis quoque, & balneum, aut laconicum feruentius, aut medicamenta actu, uel poteſtate nimium calida, corpori admota. Permiſtio calidæ ſubſtantiæ actu, & poteſtate: vt aeris prædicti, alimentorum, medicamentorum, venenorum. Sic ſatietas & ebrietas a vino generoſiore, caput calidis vaporibus, & cor cito replente & feriente. Quod ſi largius eſt potum, aut imbecillum, aut crudum: diariam quoque facit, ex cruditate primas venas obſtruente, habilem multum tranſire in putridam.

Cauſæ.

Fames etiam, longior præſertim, in calida ſicca natura,

tura,etiam diarias excitat, propenſas tranſire in febres ardentes:& inde,aut etiam omiſsis ardentibus, in hecticas, etiam maraſmodes (præcipue ſi ieiunium ſit triduanum) in calida & ſicca natura: per aerem calidum,ſiccum, laborem, motus animi. Bubwn quoque,id eſt glandula inflammata, ſi cum vlcere eſt manifeſto, diariam facit:ſine vlcere vero, febris ex bubone ſuſpecta eſt, ac mala, Hippocrati. Non tamen ſemper: vt oſtendunt bubones, pueris & adoleſcentibus crebri: & bubones venerei. Peſsima autem febris ex bubone,peſtilens. Vlcus autem manifeſtum capitis,bubonem in collo:manuum,in axilla:pedum,in inguine excitat. Ea autem diaria, eſt ſymptoma bubonis calorem febrilem in cor iaculantis:& bubwn,vlceris:vt a coriza vel catarrho,diaria,ipſorum eſt ſymptoma. Aphor. 55. lib.4.

Signa omnium diariarum communia.

CAlor mitis & blandus, omni diariæ communis eſt:non tamen proprius. Nam & febres peſtilentes,calore vehementes non ſunt. Gal.lib.9.ſimpl.ca. de terra Armenia,in fine. Pulſus nullum habet inflammationis ſignum,nullamq; omnino inæqualitatem,in vna pulſatione:aut certe minimã. Paucæ enim admodum diariæ, in vno pulſu inæqualitatem oſtendunt: neque eam manifeſtam. Sed pulſus naturalem inæqualitatem, mollitiem,ordinem, ſeruat exquiſite. Quanquam communiter, pulſus omnibus eſt minor & frequentior:nonnunquam tamen maior: ut in ira, & furore, id eſt diaria ab his cauſis. Vrinæ omnino ſimiles naturalibus aut parũ ab his mutatæ:bene coloratæ,& ruffæ,communiter omnibus. Quibuſdã harum,nebula:aliis,eneorema:

aliis, hypoſtaſis optima ineſt. Facilitas tolerandi accesſionẽ, ſignum diariæ maximũ eſt. Ea enim mitisſima eſt:quia calor omnibus (ut dixi)eſt uapo roſus. Quibuſdam,primo manus occurſu:aliis,po ſterius. Adhæc, ſymptomata maligna ab Hippocrate dicta, & morbis acutis attributa, in prognoſticis, omnibus diariis abſunt. In ſolutione autem acceſſionis,& pulſus ſano prorſus asſimilatur (cũ in nulla febre alia,etiam intermisſionẽ longam habente, ut tertiana,quartana,ad ſtatum naturalem redeat) & urinę ad ſuam naturam redeunt:aut ſaltem ſunt multò meliores,quàm circa febris principiũ. Prę tereà quibuſdam ſudor æſtiuus,aut ſaltem mador, & tranſpiratus halituoſus ſeu humidus quidam uapor,ex intimo corpore exit. Et dolor omnino ceſſat capitis, aut partis alterius: qui cum febre inuaſerat. Imo loti balneo aquæ dulcis & temperatæ, melius habẽt,nec horrent,nec alia moleſtia capiuntur:ſed cibati,& uino poti, omnino ſibi reſtituũtur. Poſtea non febricitant:ſed ad conſueta opera tutò redeũt. Signa ſingularũ diarię cauſarum propria, ſumpta à calore,pulſu,urina,colore, habitudine,hæc fere ſũt: ordine eodẽ. Laboris calor paulò acrior:pulſus magnus: ſi uerò immodicè laborauit, paruus. Cutis ſicca magis ad ſtatũ uſq;,ꝗ cęteris diariis. Poſt ſtatũ uerò,niſi ſupramodum laborauit,multis ex intimo corpore humiditas quædam, aut uapor calidus erũpit. Quibuſdam, poſt ſtatum ſiccitas perſeuerat: præſertim qui multum laborauerunt, atque ſub ſole:uel qui refrixerunt. Iræ,furoris, calor maior:& è profundo celerius prorumpens. Pulſus magnus: urina calidior, quàm acrior, nulla oculorum cauitas:nullaq; manifeſta decoloratio.

Triſtitiæ,curæ, cogitationis multæ mathematum;

aut theoriæ alicuius calor moderatior, ſiccus tamẽ: pulſus minor: urina acrior, quàm calidior: corporis extenuatio maior: ob id manifeſtior oculorum cauitas, & inſolita decoloratio, ſiccitas.

Vigiliæ, calor, pulſus, urina, ſimilia: & oculorum cauitas, & pallor: ſed propria, ſunt facies ſubtumida: oculorum motus ligati, & difficiles: multaq; in his humiditas.

Æſtus, calor primo manus occurſu acrior: ſed poſtea miteſcit: cõtra autem, in diaria ab aſtrictione. Caput peruri uidetur: quia primum, & præter cætera, à ſole incaluit: utpote apertum, aut minus tectum. Cutis quoque calidior ſiccior, quam pulſus febrilem diſpoſitionem oſtendens. Ob id ſitis minor, quam ubi intus & foris æque calent. Oculi rubicundiores, calidiores, ſicciores: niſi ſimul adſit coryza, aut catarrhus: qui affectus etiam a capitis frigore excitantur. Imo diaria horum affectuum interdũ ſymptoma eſt. Vbi igitur caput impurum eſt ac excremẽtoſum: æſtus, venas oculorum, faciei, frontis, & temporũ, ſanguinis copia replet: & liquatis humoribus, coryzam & catarrhum excitat: vt frigus, compreſſis. Frigoris & denſationis ſeu aſtrictionis, cutis minus calida & mitior, occurſu primo manus peritæ: acrior, diuturno: minusq; ſicca in facie, quam in diaria ab æſtu. Pulſus non minuitur: vt in diaria a mœrore, cura, vigilia, labore immodi.o. Vrinæ minus ruffæ. Corpus tumidius: aut ſaltem eius, dum ſanum erat, tumor non collabitur.

Oculi, neq; caui neq; ſicci: imò quibuſdam prominẽtiores & humidiores euadunt. Bubonis, calor plurimus vſq; ad ſtatum. A ſtatu, emergit humiditas calida: ſed mitis, non acris, neque mordax.

Pulſus maximus, velox, frequens, æqualis. Vrina

ſubal-

ſubalbida,facies tumida,rubicunda.

Ex his, & ſimilibus ſignis, medicus cauſæ externæ ſpeciem,quæ diariam hanc illi peperit,prædicere debet:non rogare,vel expectare ab ægro,aut asſidentibus. Quam prædicendi facultatem qui habebit medicus,magnam ſalutis ſpem ægro excitabit:vt erraturus in curando non videatur.

Si vero remanent adhuc in febriente animi affectus (Nam aliæ externæ cauſæ, excitata diaria prope ſemper deſierunt) ex pulſibus cognoſces,& aliis affectuum animi ſingulorum ſignis ante dictis. Si affectus hi ceſſarint, remanet autem in corpore excitata ab his,vt cauſis aliis externis, diſpoſitio:tunc ſine pulſibus(quia tunc animi affectuum debile ſignũ exhibent(vrinas,& ſigna alia obſerua, prius dicta.

Diariarum curatio, tum omnium communis, tum ſingularum cauſarum propria.

OMnes diariæ curantur balneis aquæ dulcis & temperatæ,& laconico:niſi corpus ſit plethoricum, excrementoſum, putredini obnoxium. Id enim ex diaria,per balneum, in putridam prompte tranſit. Sed diariæ a cutis denſitate & bubone,mora in aere balnei minuatur.Cæteræ ab eo aere citiſſime ſunt amouendæ: ſed in aqua diutius retinendæ. Oleo tepido, multo, cum manu molli, plurimum omnes ſunt perfricandi : præſertim qui ex labore febricitant:deinde, qui ex meatuum aſtrictione:tertio qui ex bubone. Sed hos tres ſæpisſime laua. Cibus paucus,frequẽs,ex labore febricitanti: parcior & tenuior victus,a denſata cute,aut bubone febricitanti:vt melicratum,ptiſſana. Labori,cibus coctu facilis:ne in cruditatem incidat. Vinũ detur,

quan-

quantum æger poteſt vincere:ſi vires, temperatura, ætas,conſuetudo,anni tempus,regio,& cætera conſentiant. Buboni vinum circuncide,uſque ad phlegmones ſolutionem:& his quibus corpus eſt plethoricum. Cuti ſine corporis plenitudine denſatæ, mediocriter quidem,da vinum:immodice uero, nega:vti & plethoricis.

Vigiliis audacter da uinum,niſi caput doleat: aut pulſus temporum moleſtus ſentiatur. Quæ in aliis cauſis,quibus vinum daturus es, obſerua. Vigiliis, & aliis animi affectibus,a balneo da cibum humidum, euchymum. Iræ,furori,mœrori,curæ,cogitationibus,da vinum:furioſis nega: donec a furore omnino quieuerint Contrarium cuique cauſæ remedium ſemper adhibe.Labori, quietem: uigiliæ, ſomnum:iræ,furori,mœrori:iucunda omnia: ſermones,narrationes,actiones,ſpectacula:cogitationi,ratiocinationum ceſſationes.Buboni, ulceris curationem:deinde,bubonis:poſtremo,febris, adhibe.

Febricitantibus picrocholis diaria ex meatuum ſtipatione(quæ diaria rara,ſæpius enim putrida fit) ob retentam tranſpirationem excrementi acris & mordacis,ſaluberrima eſt lauatio ex aqua dulci & temperata,etiam frequens:& diuturnior, in primæ acceſsionis inclinatione.Frictio quoque rarefaciens: ut mollis,& blandiſsima,cum largiſsimo oleo.Exercitatio modica:victus ſuccos dulces efficiens:ut cremor ptiſſanæ,lactuca,piſcis ſaxatilis,aſelli in albo iure,vinum aquoſum.

Alimenta enim boni ſint ſucci,& exquiſita, & quæ utile in ſe plurimum contineant,non tamen omnino plurimum nutriant:ut panis purus, alica,oua, carnes. Nam picrocholi coctionem habent imbecillam:uel primam in uentriculo:uel ſecundam, in

uenis:uel tertiam,in ſingulis partibus. Vitabis autem minimum nutrientia:ut olera,fructus,& acerba,auſtera,acida,ſalſa,amara, acria, & qualitatem aliam uitioſam habentia,ſuccũque malum gignentia:mirificam διάτριτον,in cibi inedia: perquam calidæ & ſiccæ picrocholorum naturæ,& acutisſimis & acerrimis febribus corripiuntur:& poſt has,hecticis,& maraſmo torrido, & ſyncope,ſi os uentriculi iniuriis eſt expoſitum. Naturam enim calidam, ſiccam,acrem,cibi mitiorem,& minus mordacem reddunt. Vitabis etiam iram, furorem, mœrorem, curam,cogitationem,uigiliam,vſtionem in ſole, fatigationem:exercitationem acutam,robuſtam, uehementem:frictionem nullam,uel duram: lauationis abſtinentiam,lauationem frigidã aluminoſam, niſi quod calidi ſolii aquam egreſſus,vnctus,frictus, frigida mergi,& frigidam bibere poteſt: moxque in balneum redire. Quæ uero ſigna ſint picrocholorum, abunde legiſti in ſignis flauæ bilis largioris. Quæ alia ſunt remedia diariæ a ſtipata cute, in picrocholis,& a cauſis aliis,lege libro octauo methodi.

De putridis febribus.

Lib. 4 meteor ca. 1. Probl. 64. lib. 1. Alexand. Aphrod.

PVtrefactio,Ariſtoteli recte dicitur fieri a calore alieno & externo: vt aeris,per æſtum, & conditionem peſtilentem. Externus quoque,eſt calor quiuis, rei conſeruandæ immodicus. Si enim calor humori eſt mediocris,coctionem facit eius, & conſeruationem. Si ab humore uincitur,paululum quidem ipſum humorem putrefacit,multum autem is calor extinguitur: ſi humorem plurimum vincit, ipſum vrit. Ob id corpora animalium calida humida, præcipue in loco calido concluſa,prompte putreſcunt:

ſcunt:niſi difflentur bifariam,expulſis quotidie ſcili- cet per cutim foras excrementis uaporoſis & fumo- ſis:ſed multo' magis,attracta intro' aerea ſubſtan- tia refrigerante,& ventilante,& nutriente natura- lem caliditatem.Ob id ex materia humida,omnis putredo,a cauſa effectrice externo & præter natu- ram calore fit,Galeno:& augetur immobilitate. Nã ſicca exquiſite',non putrent:& putreſcibilia, in aere frigido, diu imputria permanent:præſertim flatu aquilonio frigido,ſiue vẽtilata:& uitium captãt aer, & qua,& ueſtes, & alia:præſertim aere calido humi- do,ni moueantur.Quæ omnia in animali præſtat arteriarum motus:ſyſtole,& magis diaſtole, corpus difflans.Vtranque hanc difflationem impedit ple- thora,ſeu omnium humorum æqualis in toto cor- pore redundantia,ſeu plenitudo ſupra uaſorum ca- pacitatem:& plenitudo item altera, ſupra uires par- tium coctrices, & retentrices,& expultrices. Quia utraque meatus,per quos difflari humores debent, obſtruit:vti & copia, & craſsities,& lentor humo- rũ.Nec ſola in profundo corpore obſtructio febrim parit:ſed etiam cutis dẽſata a frigidis,uel aſtringẽti bus,uel ſiccantibus,vel emplaſticis:quoties quod per ipſam cutim tranſpirabat,acre erat ac mordax,& fu midũ & fuliginoſum:quale picrocholis,& multis me lancholicis, & malo alimẽto nutritis,& his qui ſæpe male' coxerũt,aut medicamẽta acria ſumpſerũt la- borarũt,uigilarũt,triſtati sũt immodice',excernitur: ſed obſtructio,putridã:cutis denſata, plethoram in euchymis,in cacochymis uero' diariam initio creat, habilem tranſire in putridã.Sanguis quoq; & quiuis humor alius,in parte animalis aliqua copioſior, & ſupra uires collectus,& infarctus,quia bifariam non difflatur,nec a partis natura vincitur,putreſcit.

Comment. 3.in lib.3. epid.bis.

Vnde tanta tumorum pręter naturam & utriuſque generis abſceſſuum colluuies:quibus febres ſuperueniunt nunc acutæ,nunc lentæ,nunc ſtatim ab initio,nunc ſolum,aut magis,dum pus cõficitur.Phlegmonis nanque internis,ut phrenitidi, cynanche, peripneumoniæ,pleuritidi,& quæ diaphragma, uentriculum,hepar,lienem,inteſtina,renes,veſicam,utcrum exercent,febris acuta (præſertim cum magnæ ſunt) una cum ipſis inuadit:cum uerò paruæ ſunt, aut externæ,mitior & ſimplicior & diariæ affinis, poſt apparet:præſertim dum pus generatur. Quin & partium quarundam,tum internarum, tum externarum,putredo quædam paulatim lenta morte ipſas partes corrumpit.Id quod externæ,ante mortem: internæ, poſt mortem ſecto corpore, palam oſtentant.Cum anteà nemo horum quicquam corruptum uel ſuſpicaretur. Ob id quod harum partium alterationes,& ſolutiones continui dum paulatim fiunt,rarò ſentiantur ab ægris:etiamſi in parte ſint ſentiente.

Ex phlegmonis autem orta febris,ſymptωma eſt ipſarum phlegmonarum:ob id curatis phlegmonis, ceſſat:tamen cum rationem cauſæ phlegmonas augentis,& uires proſternentis,ſæpe obtineat:non negligenda eſt.Sine phlegmonis uero, ex humorum putredine progenita,morbus eſt ſui ablationem indicans per ſibi contraria: ut in febrium curatione communi diximus. Febrium igitur ex humorum

Gal. cap. VII.lib. accenſorum putredine ortarum, duæ ſunt primæ differentiæ:febris morbus,& febris ſymptωma. At cum humores hi putrent in vaſis omnibus, præſertim maximis & calidiſſimis,febres fiunt continuæ, ſine ulla circuitione fatigantes,& hominem deurentes:donec gignentes eam, humores,ſint conſumpti,

aut

aut concocti,aut utrunque paſſi:nec partem ullam habent peculiariter affectam,ut quæ continuæ putres phlegmonarum internarum ſunt ſymptωma: & intermittentes,& circuitione quadam repetentes. Hæ enim ſuperueniunt diſpoſitioni partium,excrementa aliunde miſſa recipientium, aut attrahentium,vel in ſe gignentium. Vel,cum Aphrodiſeo,putridæ fiunt ex humorum putredine: continuæ quidem,in magnis vaſis:intermittentes uero, in paruis. Aut etiam extra uaſa,ſeu in habitu corporis,ſeu in carnibus tã externis cuti propinquantibus,quã in internis:ut in uaſis,uel carne hepatis,lienis,renum, pancrei,vel capacitate uentriculi,inteſtinorum, ueſicæ utriuſque. Probl. 81. lib. 1.

In quibus tamen,ſi magna eſt putredo, continuæ excitantur(ut in phlegmonis internis)non amplius intermittentes.

Quem locum putredinis,per febres intermittentes, innuiſſe Galenus uidetur:cum raras eſſe quotidianas,in quibus non afficiatur uẽtriculus:raram quartanam,illęſo ſplene & ſtomacho. Cui addere posſis, raras tertianas,illæſo hepate & folliculo fellis. Vnde fit,ut recẽs uentriculi cruditas ſæpe quotidianas pariat:quas leuat, uel ſoluit, uomitus pituitoſus:& multæ tertianæ,a bilioſis cauſis recentibus excitatę, uomitu & deiectione bilis multæ plurimum minuũtur,& interdum ſoluuntur. Quomodo quædam quartanæ,uomitu nigrorum,ſanantur,quibus,opinor, uas a lienis ſima amplius eſt, ad ſtomachum. Alioqui tutius deiectione curantur: vt Hippocrates innuit. Lien nanque per inteſtina fœliciter uacuatur:materia,per ſplenicam,in truncum portæ: ac inde,mox in meſenteriam uenam,tranſmiſſa. Vacuatur & per uenas hęmorrhoidas a ſplenica natas: & Aph. 9. lib. 4. lib. 13 met.

 per

per meſenterium arteriæ ramum,in renes. Quomodo igitur putridæ febres aliæ intermittentes a cõgeneribus ſibi continuis materia putrente non differunt,ſed ſolo loco putredinis differunt:ſic bilioſæ. Nam bilis flauæ redundantia,tertianas & ardentes febres excitat:diuerſas tantũ locis,in quibus bilis collecta putret.Per ardentes enim febres putret in venis,præſertim hépatis,& ventris.Per tertianas autẽ, in totius corporis carnibus. Prohibita nanque per cutim denſatam tranſpiratione,quantum bilioſis naturis in carnoſo genere collectum prius per cutim purgabatur:nunc retentum tertianas creat. Febres uero' ardentes raro' ex bilioſorum excrementorum retentione gignuntur : ſæpius ex caliditate in vaſis & uiſceribus aucta , & aere multum calido in flammam conuerſo.Nos quoque crebra experiẽtia conuincimur, febres putridas tum intermittentes, tum continuas ſæpe fieri,denſatis uel obſtructis poris & uaſorum oſculis tum externis ad cutim pertinentibus,tum internis ad uentriculum & inteſtina deſinentibus:dũ per hos a frigida,aut adſtringente, aut obſtruente cauſa occupatos, tranſpirare bifariã corpus impeditur.Id quod multo' citius: ſi ante' corpus labore,aut ratione alia,incaluerit adeo' , ut etiã ſudet,& tum moueri ceſſet.Si enim uel frigidius,uel craſſius & glutinoſius alimentum,ut uinum, aquã, lac,ſerum,fructus, homo larga manu & confertim ſumpſerit (a quo uentriculi os,& hypochondrium, uel alterutrũ,vel utrunque dolebit) uel aeri frigido, uẽto,pluuiæ,terræ,lapidi,corpus expoſuerit: mox caloris & frigoris inæqualitatem ſentiet:& deinde febris ſignificationem.Citius autem ,ſi intus & foris corpus denſetur:niſi mox ille quidem vomat : deinde calidum vinum,aut oxymeli Galeni,aut aliud fa

cultate ſimile biberit: & partes ad uentriculum attinentes calorificis fouerit, Galenum ſequutus: & calidus, in lecto collocetur. Hic vero corpus veſtiat, exerceat, fricet: ſoli, igni, balneo, laconico tradat. Si enim febrem eam naſcentem uterque ſuffocaret. Quæ enim febris in generatione adhuc eſt, ablata cauſa, hæc una ceſſat: niſi corpus plethoricum cacochymum, excrementis putrere paratis plenisſimum ſit, & denſitas obſtructioq́ contumacisſima. Li.8.meth.

Ex his patet, febres putridas intermittentes, atque continuas, ex denſatis uel obſtructis oribus & meatibus, internis quidem, vomitu & deiectione, tum ſpontanea, tum medica, mox ubi cœptæ naſci ſunt, & iuuari & ſæpe ſanari: externis autem, inſenſili tranſpiratione larga, aut madore, aut ſudore. Ob id cauſa etiam externa inquirenda medico eſt: non quod ab ea, utpote iam deſita, indicationem ſumat: ſed ut diſpoſitionem in corpore ab ea relictam, febris genitricem & fautricem, cognoſcat & tollat. Quod ſi febris a denſatione interna incipiēti, ſudorifica, aut uretica imperes: crudam ex uenis primis materiā, vbi erat coqui habilior, in corporis habitū uix tandē eam cocturum, rapies. Qua de cauſa his, quibus in vētre & primis uenis recēs cruditas eſt, phlebotome interdicit Galenus, quod ſanguinē ſæpe bonū, ex uenis vacuat: crudum aūt ſuccū, ex uentre in venas traiicit. Sic etiam febri a denſata cute prodeunti, quæ intro cohibita excrementa rapiūt, inſalubria ſunt. Vbi uero iā morbus proceſsit, & coctus eſt: ſi per cutim uacuatio, a digerentibus, & ſudorificis, non ſufficiat: etiam purgandum per aluum, & urinas: & in primorum uaſorum cruditate iam cocta, urinis & ſudoribus ſtudendum: non ſolis Lib. 4. ſanit. tuendæ. Lib. 1. ad Glauc.

purgantibus utendum. Locus ergo putredinis per febres intermittentes,& ſæpe continuas, frequenter eſt in ventris inferni partibus:uentriculo, inteſtinis, vena porta,hepate,liene, ſæpe etiam in carnibus & corporis habitu:nonnunquam in ſpatio inter peritonæum & inteſtina:ut in febri aſcitæ & tympaniæ: interdum in thoracis ſpatio,aut pulmonum carne, per febres empyorum & aſthmaticorum, interdum in cerebro,& partibus ſubiectis catarrhum excipientibus.Quas febres medici in hos putredinis fomites uacuandos,& alterandos,& roborandos,intenti:citius & tutius curant.

Porro febris putridæ,ſeu ex humoribus in nobis putrentibus accenſæ,ſunt primæ tres differentiæ:pituitoſa,bilioſa, melancholica (ſynochus enim putris ex putrēte ſanguine nata, ad bilioſam refertur.Gal. cap.12.lib.2.febr.& lib. 11.methodi & Aphrodiſ. probl.81.lib.1.) & harum unaquæque,aut intermittens eſt, aut continua:quanquàm melancholica cōtinua raro uiſa Galeno:& utraque aut uera eſt, ſeu pura & legitima,ex humore vno aliquo,ſui progenitore ſolo,excitata.Altera non vera, ſed notha ſeu ſpuria,ex miſtis duobus aut tribus humoribus vna putrentibus loco interdum eodem,ſæpe diuerſo,profecta.Sed hæc compoſita eſt ac implexa ,non amplius ſimplex , de qua agimus.Adhæc ad continuā pituitoſam,cauſus hybernus ſeu pituitoſus ab Hippocrate deſcriptus refertur:ad bilioſam,cauſus æſtiuus ſeu bilioſus eidem deſcriptus, & Galeno. (Lib. rat. Vict. acut. Lib. 1.ad Glauc.)

Peſtilens maligniorem & uenenatam magis ſequitur ex humorum prauitate,& ſæpe ſpirituum, putredinem:& anthracas,ex ſanguine per quā calido, & per aduſtionem magis melancholico,nunc ſequitur,nunc præcedit,& procreat locis variis:pro varia (In fine cap. 5.lib.1.feb.)

ſede

ſede fomitis malignæ illius putredinis. Hanc tamen frequentiſsime excitat aer putris, corruptus, & peſtilens, a cauſis variis vitiatus, & inſpiratus, & tranſumptus per cutis poros, in uaſa ipſi adaperta in raris corporibus magis, quam denſis. Cap. 6. li. 1. feb.

Cum tamen hæc, quam illa, putredini a cauſis internis ſint magis obnoxia: ubi excrementis multis, & putrere paratioribus, quia male difflantur, abundant. Synochus autem, ſcilicet non putris, ad diariam refertur Gal. lib. 9. meth. quia utrique una & breuis eſt acceſsio: & calor blandior, quam putridis. Quin & ſynocho ſimilem facit hecticam Galenus, quod vtraque ſit homotonos, quum calore, & pulſibus, & aliis, multum differant. Febris ſymptωma. ſeu ſymptωmatica, phlegmonas internas ſecuta, etiā continua eſt: & ad bilioſam, ſed mitiorem, refertur: ſi purior eſt phlegmone: ad bilioſam ardētiorem, ſi phlegmone eſt eriſipelatodes: ad pituitoſam, ſi œdematodes: ad melancholicam, ſi ſcirrhodes. Febris autem cum ſymptωmatibus, multo alia eſt: non noua tamen febris differentia: ſed morbus eſt cum ſymptωmate magno, medici ſolicitudinem ad ſe trahente: febre in præſens omiſſa: vt cum lienteria, diſenteria, inſomnia, lipothymia, ſyncope, & aliis in ipſius curatione repetendis: quibus ſuccurrere cogimur per ea remedia, quæ frequentes febrē ipſam augent. Cap. 11. li. 1. febr.

Febris putridæ ſigna.

CAlor putridis omnibus, tam intermittentibus, quam continuis, eſt acrior & mordacior, quam diariis, & ſynocho non putri: ſed magis in augmento, & ſtatu tum acceſsionis, tum conſtitutionis: & in bilioſis, ſtatim manum medici acrimonia pungit: Cap. 9. li. 1. febr.

mox

mox autem a manu lenitus calor, miteſcit. In pituitoſis, contra: uaporoſus initio, nec mox ſe prodit: ſed aliquanto poſt emicat, & manum medici mordet, ſed maximè inæqualis: tanquam per colum aut cribrũ trãſmitteretur. Sic qualitas caloris, etiam humores febrim committentes, & febris ſpeciem maximè indicat. Caloris autẽ febrilis copia, in effluuij per cutim copia, ſemper poſita eſt. Calor & pulſus, initio acceſsionis & augmento, inæqualis: non tamen omnibus. Multæ enim ſine hac inæqualitate ſenſibili, ad ſtatum perueniunt. Inæqualis autem, nõ modò in multis pulſationibus: ſed etiam in una: quia diaſtole tardior: ſyſtoles autem uelocitas, euidens in acceſsionis augmento: non tamen obſcura initio, & in uigore. Pulſus initio acceſsionum arctior, id eſt paruus, & inæqualis, & uelox, quibuſdam adeſt. In uigore, magnus, uelox, frequẽs. A nulla cauſa externa incipit recente, uel diaria: a qua tamen in putridam fit tranſitus, in uigore: ſæpius in declinatione. Cuius tranſitus ſigna docet Galenus. Cum ergo febris cum frigore, horrore, rigore, incipit: nulla externa cauſa prægreſſa: ſuſpicari oportet meatus corporis exiles, uel ad cutim ſolum, uel intus ſolum, uel utrobique obſtructos eſſe, a cauſa aliqua interna: ut plethora utraque, cacochymia, uſu largiore alimentorum ſuccos craſſos & lentos gignẽtium. Vtriuſque autem plenitudinis, & eius ſcilicet quæ ſupra uaſorum capacitatem eſt, & eius quæ ſupra vires animales, uitales, naturales exiſtit, ſigna ex libro Galeni, de plenitudine repete.

Ibidem.

Ibidem.

Vrinæ putridarum febrium, colore, conſiſtentia, contentis, odore, multum variant: pro febris ſpecie, & temporibus acceſsionis, & conſtitutionis: ut poſt in ſingulis harum differentiis audies. Adhæc

putri-

putridæ febres intermittentes, inuadunt: cum frigore quidem partium extremarum & eminentium, ut naſi, aurium, pudendi, quotidianæ. Cum horrore autem, quartanæ: ſed qui temporis proceſſu uehementior factus, ad rigorem accedit. Cum rigore denique, tertianæ: qui etiam primo inſultu ſæpe magnus eſt, ac ualidus. Adde quod quartanæ raro ſtatim ab initio præhendunt: ſed fere πλανῆτας πυρετοὺς, id eſt errabundas & uagas & chronicas febres, ſequuntur.

De febris quotidianæ cauſis.

QVotidianæ febris ſimplicis ac puræ, effectrices cauſæ ſunt eædem, quæ pituitam largiorem in nobis gignunt: frigida omnia, & humida per ſe, & per accidens. Temperatura natiua, & acquiſitiua: infantia, pueritia, ſenectus, mulier, eunuchus, conſueta uictus ratio in ſumendis, admouendis, faciendis, educendis. Hyems ſuam ſeruans naturam: regio, cœli ſtatus frigidus, humidus: uita otioſa: repletio non ſolum a frigidis humidis, ſed etiam a contrariis.

Nam uinum, quanquam calidum ſiccum poteſtate eſt: tamen largius ſumptum, pituitam, & morbos frigidos gignit. Lib. 3. temperament.

Sic ebrietas, crapula, cruditas, balneum quoque, & labor mox a cibo, præſertim multo, & cætera ſimilia prius ſcripta in cauſis pituitæ. Quæ putreſcens, & per partes ſentientes a natura pulſa, cauſa eſt interna & continens febris quotidianæ intermittentis: ſiue in primis uenis a porta ortis, ſiue in ultimis a caua natis, ſiue extra ipſa uaſa & in carnibus viſcerum, uel aliarũ partiũ,

ſiue magnis uentriculi,inteſtinorum, cerebri, pulmonis, & aliarum partium capacitatibus collecta, putreſcat.

Lib. 6.epi. Quorum locorum quædam etiam continuam pituitoſam gignunt.Febris quoque pituitoſa a coryza & catarrho,Hippocrati eſt,uti & practicis,nunc intermittens,nunc continua:& interdum exquiſita:ſæpe miſta cum tertiana.

Tuncque tertiana eſt notha.

Quotidianæ intermittentis ſymptomata & ſigna.

CAlor vaporoſus & humidior,primo manus medici occurſu,potius quam mordax : immoranti autem manui,paulatim acer ſentitur: tanquam fumoſus calor,cum multo vapore miſtus,foras per cutim exiret. Quomodo ſi ignis lignorum viridiũ, in humore ſuffocaretur magis,quàm ipſum uincere poſſit.

Ob id maximè inæqualis eſt calor:tanquàm per colum aut cribrum traſmitteretur:per quorum foramina vapor tranſmiſſus,calfacit plenius manum tãgentis, quàm quod pororum interualla attingit. Cum frigore partium extremarum inuadit initio,& procedit: nunquam cum rigore: interdum tamen cum leui horrore potius,quàm cum rigore. Pulſus inæqualis,inordinatus, paruus, debilis, tardus initio acceſſionis:in augmento, uehementior, maior, uelociter:ſed obſcurè:ut in tertiana,manifeſtè. Pulſus enim quotidianæ,tantò minor pulſu quartanę: quantò quartanæ pulſus,quàm tertianę,minor eſt. Pulſus item rarior, quàm tertianæ: frequentior, quàm quartanæ:ſed quotidianæ & quartanæ, eſt æquè tardus.Quotidianæ ergo,minimus eſt,rarus, tardiſ-

tardiſſimus. Tertianæ, maximus, uelociſſimus, frequentiſſimus. Quartanæ, paruus, tardiſſimus, rariſſimus. Pulſus autem inæqualitas, paruitas, debilitas, initio & primis diebus incrementi, quotidianæ adſunt: tertianæ autem, acceſſionis initio, adſunt quoque: ſed cito abeunt: præcipue ipſa inæqualitas: quæ magna ex parte cum præhendente hac febre non adeſt, neque eam comitatur.

Vrinæ primis diebus albæ, tenues, & aquoſæ: quales quartanis incipientibus: uel craſſæ, & turbidæ. Aliæ autem procedente morbo apparentes, ipſius tempora oſtendunt.

Quotidiana ægre accenditur, & tarde mouetur, humore ipſis meatibus ſæpe hærente: longum habet incremētum, aduſque vigorem: quia humor, in quo conſiſtit, natura frigidus & humidus eſt, ac ſæpe conſiſtentia craſſus & glutinoſus, uires interdum premens, frangens, grauans.

Acceſſio quam tertianæ, longior: intermiſſio, impurior: & quæ putreſcentis humoris indicium in calore, & pulſu, ſemper ſeruet. Quod etiam manifeſtiſſimum eſt, in acceſſionis principio & augmento. Plerique tamen, ubi uera eſt quotidiana, puram illi tribuunt intermiſſionem, quāquam ſit multo quam tertianæ, impurior. Nam per inclinationes acceſſionum, integre non purgatur: ſed multam pituitam uelut ſuccenſam, in corpore relinquit: a qua impurior intermiſſio, & ſecundæ acceſſionis principium maturius. Nam quæ in acceſſionibus relinquuntur, recidiuas acceſſiones accelerant & augent. In ea ergo paucæ ſunt euacuationes. Nam declinatio primarum acceſſionum ſudore non finitur: ut tertianæ, quartanæ. Ob id ad integram quietem paucæ quotidianæ perueniunt: procedente uero tempore,

pore,ſudant. Vomitus tamen illi ſunt ſæpe pituitoſi. Deiectiones pituitoſæ,frigidæ,humidæ, aquoſæ,crudæ. Nam corpus totum crudis humoribus plenum eſt:& os uentriculi & hepar illis fere laborant, ob multas cruditates præcedentes,& coquendi tarditatem. Vnde illis ructus ſunt acidi: & hypochondria, febris initio, multis intumeſcunt, inflantur, diſtenduntur. Calor cum pallore albus, etiam vigente acceſsione. Quotidiana minus ſiticuloſa,quàm quartana:& hæc,quàm tertiana. Non enim deurit:nec corpus nudare, & pallia ac ſtragula iactare, cogit:nec multum & ſæpe inſpirare, & uelut flammam ore efflare, & frigidum potum appetere,ut tertiana. Cum igitur in quotidiana,lingua & corpus totum ſit humidiſsimum: in tertiana, ſicciſsimum:in illa, minimum ſitiunt: in hac,maximè. Nihil igitur cum tertiana commune habet quotidiana: ad quartanam propius accedit. Quotidianas febres multas,populariter graſſantes,ſignis quotidianæ accenſet poſt Archigenem,Galenus:& in aliis omnibus febrium differentiis, ſimiliter. Quotidianæ,in his regionibus frigidis, humidis,ſeptentrioni propinquantibus,& uictui, ob aeris frigiditatem,largisſimo & eidem crudo magis,& excrementoſo aſſuetis, ſunt frequentisſimæ. Quas a duplici tertiana facilè ſeparabis:ſi utriuſque ſpeciē, & cauſas longè pugnantisſimas, & ſymptomata obſeruabis. Adhæc quotidianæ præhendunt poſt meridiem, præcipuè ad ueſperam & noctem: non manè,nec vſque ad meridiem:ut de febre parua, a crudi ſucci copia,uētriculum premente,probat Gal. lib.12.meth. Tertianę ſepius manè,& circa meridiē. Quin & quotidianæ acceſsiones, inuicem omnes ſunt ſimiles:etiam ſi quædam perpetuò uel antici-

pent,

pent,uel tardent:ut in aliis quoque duobus generibus .Cocto autem iam morbo procedente tempore, accesſionum magnitudinem & uehementiam mitescere,id ſalubribus morbis omnibus commune eſt. Vbi uero duæ ſunt tertianæ,ſic implicatæ, ut una quotidie accesſio fiat:tunc tertia,quinta, ſeptima,& aliæ diebus imparibus conſequutiuæ, erunt ſimiles omnino,caloris ſpecie & ſymptomatis,primæ acceſſioni:ſecundæ autem,quarta,ſexta,octaua, & cæteræ omnes diebus paribus repetentes.Quapropter recte nos admonet Galenus exerceri in typis ſimplicium febrium : ne duas tertianas, vnam quotidianam:& duas quintanas, vnam tertianā putemus. Quo medici errore,nihil grauius ægro poteſt contingere.Nam alius erit vigor duarum tertianarum, & unius quotidianę:& alia victus ratio inſtituenda: ut interim omittam in tertiana duplici,omnia frigida humida multum conuenire. Quod talia, & febris cauſa,& febris ipſa poſtulet remedia: quum in quotidiana, indicatio a cauſa,calida ſicca poſtulet: indicatio a febri,ſemper frigida humida. Sed cū abſurdum ſit,in quartana & quotidiana exquiſita,colligi amaram bilem exiſtimare:ut in tertiana & cauſo:nec in illis,ut in his, fiant uacuationes biliosę, per uomitum,aut deiectionem,aut vrinas, aut ſudores: multæ febres quæ quotidianæ putantur,uideri poſſunt tertianæ duplices:quia in harum plurimis,uomitus fiunt bilioſi. Lib. 2.febr cap. 1.

At uero bilis admodum pauca,cum plurima pituita,in his fere excernitur:& ea bilis,uel a folliculo in ecphyſin vomenti,impetu trahitur,ac inde mox in uentriculum regurgitat ; quod multum & moleſte uomentibus prope omnibus commune eſt : imo & ſanguinem tandem euomunt. Lib. 1.aliment.

Qua-

Qualis humorum ſequi paratiorum ordo eſt in hypercathar:uel bilis ea in uentriculo eſt genita: ut de porracea diximus.

Vel etiam pituita in uentriculo aſſata, calida fit & ſub amara ut lib. tert. locor. affect. capite ſexto, in melancholia flatulenta: uti etiam aquā in bilem abit, Hippocrati, in uentriculo ieiuno picrocholi, per morbos acutos calidisſimo.

In diæta acutorum.

Pauca autem ea bilis multæ pituitæ miſta: & colorem uel viridem, uel flauum: & ſaporem amarum facile impertit.

Lib. 2. feb. cap. 1.

Id quod etiam in liquoribus externis, crocea, viridia, amara, probant. Ob id Galenus quæ febres has præceſſerunt cauſæ: & quæ accesſionibus adſunt ſymptomata, diligenter inſpicienda cenſet: ne circuitum phantaſia nobis imponat in typis deprehendendis: per quæ omnia tertianas duplices a quotidianis facile diſtinxeris.

Adde quod, uti flaua bilis per ecphyſin effuſa in inteſtina, ipſorum pituitam largiter & potenter detergit, amara qualitate ſua: ſic eadem bilis, uentriculum pituitoſo excremento, magna quidem moleſtia, ſed ſucceſſu fœlici, per uomitum & interdum deiectionem vacuat: ut ſequatur acces ſio & conſtitutio breuior, & toleratu facilior.

Poſtremo cum ſapor ſalſus, pituitæ humorum ſoli proprius ſit: is autem amaro ſit proximus, imo idẽ, ſi paulo magis vratur: mirari neminem oportet pituitam in bilem flauam, ac inde in atram permutari. Sunt igitur hæ febres quotidianæ: & hæ, aut exquiſitæ, aut nothæ: non tertianæ duplices: niſi ſigna tertianarum adſint, uel omnia, uel ſaltem præcipua.

Quoti-

Quotidianæ curatio.

SI febris adhuc in generatione eſt,ablata cauſa,ſimul ceſſabit:ſi partim genita eſt partim adhuc in gignendo,portionem genitam alterantibus moderate,ſi magna eſt febris (id quod rarũ eſt) curabis: partem quæ gignitur,perfici prohibebis ablata cauſa obſtruente,hoc eſt humore frigido humido,ſæpe etiam multo craſſo,lento . Vacua igitur primo redundantem in ventriculo pituitam:per caſiam, aut catholicum.Si autem nulla recens cruditas præceſſerit,clyſtere ex hydromelite & oleo,aluum ſubduxiſſe ſat eſt:ac ſimul pugnare victu idoneo, & incidente,tenuante, tergente ſine calore manifeſto:præſertim ſi febris validior eſt . Ob id poſt dies primos da oxymeli Galeni,& alia vretica, & omnia ad aperiendum efficacia . Circa ſtatum,ventriculi & præcipue oris eius,habe rationem. Deinde vomitum excita, per raphanidis ſuccum, & largum oxymeli: poſt cibos incidentes , & tergentes, & tenuantes ſumptos. Phlegmagωgis etiam vtere,vt diacnico Galeni.Cætera,in ſcopos febrium communes intentus, inueni.

De febre epiala.

PItuita acida,ſiue vitrea,ſeu crudus humor,ſi mouetur tantum per partes ſentientes, rigorem facit ſine febre : ſi etiam putret , mediocriter quidem, epialon:in qua febricitant & ſimul rigent per totam acceſsionem : illud,a pituitæ crudæ portione iam accenſa:hoc, a nondum accenſa,idq; per ſingulas corporis partes.Si autem magis putret,rigor ſeu horror præcedit:& febris in forma quotidianæ ſequitur:frigore ita victo per multũ calorem,vt per incrementũ Lib.2.feb. cap.6.

tum non amplius appareat:multo minus, per vigorem. Rariſſima hæc eſt, & admodum diuturna, ac ſolutu contumax.Mulieribus aquæ potui,& fructuũ eſui immoderato,& intempeſtiuo, multum aſſuetis familiaris.Nocturnæ & diurnę febres,ideſt nocte & die exacerbantes,Hipp.frequenter commemoratæ, lib.1.& 3.epi.Galeno ad quotidianam reducuntur. Lepyria febris (per quam intus & in viſceribus calorem ſentiunt, & vruntur:in externis verò partib⁹ vniuerſis frigent) & typhodes a qua fiant materia, Galenus(quod ſciam) nõ ſcripſit: nec poſt eũ Paulus,ſed Aetius.Tamen hanc ab humore bilioſo aut melãcholia fieri,vocis etymon ſatis declarat. Τύφω enim incendo. Lepyria item, in qua intus ſemper vruntur, & ſemper foris frigent, magnum aliquod in viſceribus incendium oſtendit: idq́ perpetuum. Tale præterea quoddam ardentium febrium perniciosum genus,Hippocrati eſt. In febribus non intermittentibus,ſi exteriora frigent,interiora vruntur, & ſitim habent:lethale. Quod Galenus explicat in cauſo perniciofa,vel febribus valde malignis:vt lepyriis.Nulla verò febris alia,perurit interiora,cute refrigerata.Nam vehemens phlegmone, vel eryſipelas in corpore profundo, ex toto corpore ſanguinem ad partem affectam trahit:ob id interiora vrũtur:& cutis ſanguine deſtituta friget:vt in principiis acceſſionum.

Cõment. 3. in li.3.epi. lib. de inęquali intēperie.

Lib.1.leb. cap.9.

apho. 48. lib.4.

De tertiana pura.

TErtianæ puræ, genitrices cauſæ omnes calidæ, & ſiccæ,ob id bilem augentes: tẽperatura,ætas iuuenilis omnium bilioſiſſima, conſueta victus ratio per alimenta calida, ſicca, pauca, aut inediam

cum

cum labore,cura,vigiliis,mœrore,in aere calido ſicco,qualis æſtate ſuam naturam ſeruante:per medicamenta calida ſicca,crebra: & cauſæ cæterę bilis generatrices,prius ſcriptæ: quæ etiã tertianam continuam,& cauſon huic ſimilem,ſed vehementiorem, & morbos alios biliofos gignunt. Febris igitur tertiana,κοινωνίδης quidem eſt:& cum καύσῳ conuenit, materia bilioſa,& acceſsionis vehementia:ſed ab ea differt, ꝗ tertiana ſemper inuadit cum vehementi rigore,id eſt omnium corporis partiũ concuſsione: quam bilis flaua per totũ corpus vehementer delata,excitat:& accenſa putret:donec bilis,vomitu,aut ſudore, aut vrinis, aut deiectione, aut duobus, aut tribus,aut omnibus ſimul,vacuetur, & ſuccedat intermisſio ad ſenſum integra.In ardente autẽ febre, nulla eſt acceſsionum ſingularum, ſeu exacerbatio nũ intermisſio: & bilis cum ſanguine in uaſis continetur:& vehementer agitata, efferueſcit:nec vacuatur,donec a victrice natura per corpus expellatur,in fine totius morbi,cum rigore:cui ſuperuenit ſolutio vt Hippocrates ſcripſit. A febre ardẽte habito,rigor ſupueniens febrim ſoluit:niſi die ſexto ſuperueniat. Tunc enim difficilẽ criſin ſignificat,& niſi vires ſint debiles. Nam ſi rigor incidat in febre non intermittente,ægro iam debili,lethale eſt, aph.46,lib.4. Rigor autẽ per ſe febrim ardentẽ nõ ſoluit:ſed poſt rigorem bilioſorum excrementorũ reliquiis velut cinefactis,vacuatis vomitu,deiectione,vrina,ſudore. Hunc vero' rigorem excitat bilis, ſentiẽtia corpora, per quæ vehementius mouetur, pungens, feriens, ſenſum inæqualem excitans.In tertiana quoque calor,initio qdẽ,manui medici mordax: ſed mox ſub manu miteſcit, & cũ vapore quodã effertur:cum in febre ardente,præſertim mala, quanto' diutius manus

Gal. apho. 59.lib.4.

apho. 58.li. 4. & pag. 40.epid.

nus admouetur: tantò ſemper grauior & moleſtior appareat. Acceſsio tertianæ exquiſitæ, horas duodecim non excedit: & ſeptem circuitibus, vt tardisſimè finitur ſeu a quinto circuitu, ad ſeptimum, pag. 194. epid. Quæ tertiana eſt exquiſita ſeu a cauſis omnibus bilioſis nata, ſic habet: ſi verò acceſsionem habeat longiorem, & intermiſsionem breuiorem, tertiana ſimpliciter, vel tertiana non exquiſita dicatur Galeno.

apho. 59. lib. 4. Cõment. 3. in lib. 1. epid. & lib. 2. feb. & cõ. 2. in li. 6. epi.

Extenſa autem, ſeu producta, quæ hac longiorem habet acceſsionem, & breuiorem intermiſsionem.

Tertianæ puræ ſymptomata, & ſigna.

Cauſæ omnes calidæ ſiccæ, temperatura, conſueta victus ratio, ætas, vitæ conditio, labor, animi affectus, aer æſtiuus, & cætera prius dicta in cauſis auctæ bibilis. Hæc enim omnia exquiſitæ tertianæ adſunt. Cum rigore inuadit valido, tanquam aliqua re acuta corpus pungente, & ſentientes partes vulnerante, ob acrem bilis naturam. Si autem paruus erit rigor, aut verius horror, aut tantum frigus: quotidiana, quartana, hemitritæus, vel alia continua, eſſe poteſt. Tunc, ob id, ſigna alia tibi ſpectanda. Calor autem, mox vbi rigor ceſſauit, accenditur luculentus: tanquam ignis quidam planè purus, & in quo nulla eſt fumoſa caligo. Is autem febre aucta, plurimus eſt ac mordax: & ægrum adeò deurit, vt corpus nudare, ſtragula iactare, multum & ſæpe reſpirare cogat. Velut enim flammam ore efflat: & aerem potumq; frigidum appetit. Tuncq; calor vbique æqualis: nec maior thoraci, quàm extremis. Pulſus acceſsionis initio, debilis & paruus: tardus quoque & rarus: ſed minus, quàm

quàm quartanæ: imò tarditas ad ſtatum naturalẽ prope accedit. Initio igitur acceſsionis tertiana ex pulſu cuius eſt notiſsima, ordinato æqualiq́; in vna percuſsione, & in multis. Id quod raro acceſsionũ principiis accidit: ſed notior eſt in augmento.
In hoc enim pulſus æqualis, liber: ſtatimq́; magnus, vehemens, velox, frequens, calidus: & omnis inæqualitatis, præterquam febrilis, expers: & paulo poſt viget. In declinatione, ſed magis in intermiſsione, magnus, vehemens, velox, frequẽs: qualis ſanorum, qui ſe exercuerunt: aut balneo temperato lauerunt. Pulſus ergo debilitas, paruitas, & inæqualitas, quæ tertianæ acceſsionis initio adſunt, cito abeunt: præcipue inæqualitas: quę magna ex parte, tertiana inuadente non accidit, nec eam comitatur. Ob id tanquam non eſſet, omittitur: & æqualis pulſus dicitur.
Vrina tertio die, aut ſaltem quarto, coctionis ſignũ habet. Quod ſi in primo circuitu, vrina redditur ſubruffa, aut ſubflaua, & mediocriter craſſa: & quæ paulo poſt, nebulam albam habeat, aut eneorema: vltra quartum circuitum non procedet. Si vero in primo circuitu ruffa quidem, ſed ſine nebula, aut eneoremate: ad circuitus ſeptem extendetur. Quod ſi ſtatim primo die hypoſtaſin læuem & æqualem habeat: ſimpliciſsimam illam tertianam puram indicat.
Tertiana exquiſita celeriter iudicatur: & lethalis non eſt. Hipp. lib. 1. epid. apho. 59. lib. 4.
Tertiana pura, quæ longiſsima eſt, ſeptenis circuitibus finitur: acceſsionesq́; habet longiſsimas, horarũ æquinoctialium, 11. vel 12. breuiſsimas vero quatuor aut ſex: in medio, magna eſt maioris & minoris ratio, pro bilis quantitate, & qualitate, & motu: ægri tum viribus, tum præſenti diſpoſitione.

Nam bilis largior,craſsior,quietior, corpus imbecil lum denſum,ſenſus obtuſior, longiorem facit acceſſionem & conſtitutionem:parcior,tenuior,uehemẽtius mota, corpus robuſtum rarum, ſenſus tactus exactior,breuiorem.

Cum verò iam bibendi tempus eſt: ſtatim a potu, uapor plurimus, calens, per cutim exhalat, ſudoris calidi,& bilioſi per totum corpus, æqualis nuncius: & vomitus ſuperuenit bilioſus, vrina bilioſa, deiectio bilioſa. Vnum, duo, tria,quatuor interdum ſimul concurrunt. Poſt quas vacuationes,propria febrium inæqualitas in pulſu manet. Cum verò tertiana multò calidior ſit:intermiſsionem habet puriorem,quàm quotidiana: quia humoris bilioſi accenſio facilis eſt: & eius, quantum per acceſsionem eſt feruefactum,promptè expurgatur. Ita vt poſt acceſsionem exiguum putridi caloris veſtigium remaneat. Nam ipſa intermiſsio, poſt acceſsionem, ſignum putredinis in pulſu obſcurum habet, ac imperceptibile:& eò magis, quò propinquior eſt acceſſio ſecunda. In cuius principio,& augmento, ſignũ putredinis, in pulſu clarius apparet: quòd in ſtatu minuitur:& multò magis in declinatione. Qua ex cauſa breuis eſt tertiana exquiſita. Sitis eſt vehemens. Multæ tertianæ populariter vagantur. Hæ, omnium intermittentium acutisſimæ ſunt,& breuisſimæ:ſed mitisſimæ & periculo carentes. Cum quotidiana ſit longa:& quartana longisſima. Hæc omnia, uel horum plurima & præcipua, ſi adſint: ſcito eſſe tertianam puram: perinde ac ſi tertio die acceſsionem uidiſſes. Si plura autem,vel præcipua, deſint:tertiana eſt impura, huic maximè contraria. Ex quibus extremis, multæ in harum medio conſiſtentes depræhenduntur.

Tertia-

Tertianæ febris puræ curatio.

TErtianam febrem puram, quia calidiſſima & ſicca, & fit ab humore omniũ qui in nobis ſunt calidiſſimo & ſiccisſimo, modis omnibus refrigera & humecta: tum per ſe, tum per accidens. Per ſe quidem, aere inſpirato frigido humido: cibis refrigerãtibus humectantibus, quantum facile coxerit: vt lactuca, oxalide, cucurbita, cucumere, atriplice, blito, malua, pane eloto, uel hordeaceo recenti, cremore ptiſſanæ uel alicæ, piſcibus ſaxatilibus, auibus carne molli præditis, aut aliarum alis, teſtibus gallinaceorum, ſuum adoleſcentum pedibus & cerebris, & porcellorum carnibus percoctis, ouorum ſorbilium vitellis mollibus (quia facilius quàm albumina coquũtur.) Fructibus coctu facilibus. Vino aquoſo, tenui, pauco: vbi morbus coqui cœperit. Nam initio negãdum eſt. Vbi iam propè ſolutus eſt morbus, largius: nunquam tamẽ vetus, & natura calidum. Mel quoque, ſalſa, acria omnia vitet. Hæc uictus ratio, plurimis & delicatis confert. Non delicatis autẽ ptiſſanæ cremor ad criſin vſque ſufficit, auctore Hippocrate. Per accidens verò, ſeu per calidæ ſiccæ bilis vacuationem, refrigerabis & humectabis. Vacuatur autem, per vomitum quidem: quando ad ventriculum ſponte naturæ ſuæ repit. Vt aphor. quarto & ſexto, libri quarti. Lib. de rõne uic. acu.

Per deiectionem verò, ſi ad inferiora vergit, cum mollibus clyſteribus: niſi per ſe ſatis eò deſcendat. Per urinas etiã, potione in qua apium uel anethum maduit. Per ſudores denique, balneis aquarum dulcium temperatis: etiam crebris, ſi his delectatur, & in declinatione morbi totius: quam ſigna coctionis in vrina oſtendunt. Bilis enim aliquid per cutim

vacuant,& corpus humectant.Quin & coctionis ſigna ſi apparuerint: da hydromeli, in quo abſinthii Pontici coma intincta fuerit. Quæ etiam ventriculum a bile offenſum mire firmat.

Tertianæ nothæ, ſeu ſpuriæ & impuræ, cauſæ,ſymptomata,ſigna.

HÆc cum ex bile flaua & pituita fiat, Galeno:vel etiam humore melancholico,Arabum familiæ: horum humorum genitrices cauſas, ex prioribus repete,& fuge.Adoleſcēti cādidiori,pingui,otioſo,crapuloſo,pleniori, balneis plurimis vſo, eſt familiaris. Cum horrore inuadit. Calor quàm tertianæ, obſcurior:quàm quotidianæ, manifeſtior. Pulſus minor, tardior, rarior. In dies autem durior factus, multorum menſium febrem indicat.
Longa enim eſt, natura: præſertim cum prauo victu:ita vt ab autumno ad ver, interdum durauerit: nec ſine ægri periculo.
Quod is medicorū præceptis non paruit,& ab hyeme læſus eſt. A quibus cauſis lien intumuit:hypochondria flatibus repleta ſunt:facies, & magis crura,decoloria & ſubtumida euaſerunt. Cum vero pulſus molleſcit:& breuior fit acceſsio:& vrinæ initio multum crudæ, conſiſtentiam meliorem habent:ſolutionem oſtendunt:ſed nullo bilis vomitu, cum ſudore pauco:aut eius loco,tantum cum humido vapore tardius ſuccedente, nec febrem omnino extinguente:cum in pulſu febris ſignum adhuc appareat. Hæc, cum ſit ex billioſa, & pituitoſa compoſita, ad implexas febres referri potuit. Nos autem Galenum ſecuti,hanc tertianis,ob affinitatem, ſubiunximus.

Tertianæ nothæ curatio.

VIctus ratio nonnihil calfaciat, & incidat: non autem corpus totum refrigeret, humectet: vt in tertiana pura. Cibus alternis diebus detur, per intermisſiones. Nam in acceſsionibus cibum dare noxium eſt. Detur autem, quantum morbi magnitudo, & longitudo, & vires robuſtæ, vel imbecillæ, poſtulant: ſorbitiones coctu faciles, cremor ptiſſanæ cũ pipere. Oxymeli potum multos iuuat. Mulſum, cui hyſſopum vel origanum vel ſpica nardi infuſa ſit, bibat, & alia vretica: modò nimis calida ſicca nõ ſint. A die ſeptimo, detur aſsiduè abſinthij coma. Ventrem aſsiduè molliter ſubducat clyſteribus non ita mollibus, ſed ſubacribus. Hypochondria calefiant. Vomitus poſt cibum, febre iam diminuta, ſolus multos ſtatim ſanauit. Balneum adhibeatur: dum coctionis ſigna apparebunt. Sanguinem, ſi mittendum iudicabis, ab initio ſtatim mittas: quantum ægri natura, vires, ætas, conſuetudo, aer, morbus, poſtulant.

Quartanæ veræ effectrices cauſæ.

SOlus humor melancholicus, id eſt frigidus ſiccus temperie, putreſcẽs & per corpora ſentientia delatus vehementer, natura corporis melancholica magis, ætas inclinans, autumnus ſuam ſeruans naturam, hoc eſt inæqualis, & veſpere, nocte, manè frigidus ſiccus, die autem reliquo calidus ſiccus, & ver autumno ſimile, & regio, cœli ſtatus, vitæ conditio triſtis, victus ratio tota frigida ſicca, & quę alia prius ſcripſimus in cauſis humoris melancholici & atræ bilis. Hic autẽ humor paulatim ſuccenditur: vt lapis, & aliud

Cap. 5. lib. 2. ſeb.

apho. 21. & 22. lib. 3.

& aliud quoduis corpus frigidum ſiccum. Vbi uero' flamma ex eo accēſa eſt: nihil reliquit fumoſum, aut ſemiuſtum, poſt accenſionem: & ob id euacuationes fiunt plures ex tali humore, quàm ex pituitoſo:& intermisſio plane' pura eſſe uidetur: eo' ꝙ hic, omne id humoris melancholici quod eſt accenſum, vacuatur & diſcutitur. Homo ſplenicus eſt, ſeu liene eſt imbecillo & tumido:uel natura, uel ex prauo victu cruditates multas gignente, & uentriculū, hepar, lienem, venas meſaraicas, pituita & flatibus implente. A qua in his regionibus quartanæ febres fiunt quamplurimæ, pueris, mulieribus,& aliis melancholicum nihil oſtendentibus:ſed candidis,pituitam uomentibus &deiicientibus craſſam,& lentam. Omnis autem humor craſſus quodammodo melancholicus eſt. Ob id ab utroque fieri ſolet epilepſia, lib.3.loc.aff.cap.5.Ab eadem materia,pituita inquā, in hypochondriis corrupta magis, aut etiam uſta, melancholia fit flatulenta ſeu hypochondriaca. Mœror autem & timor magnus, & diuturnus, ex cauſa fere manifeſta, etiam cauſis accenſetur. Cum autem hæc ſine cauſa externa euidente adſunt, ſigna ſtatuuntur. Quin ſi timor & mœror ſine cauſa manifeſta inceperint aut cum cauſa manifeſta inceperint,& longo tempore perſeuerent: melancholia ſignificatur.Pura & uera eſt quartana:cui cauſæ prædictæ, & ſymptωmata, ſignaq; ſequentia, adſunt omnia.

Gal.li.met. 13. initio.

apho.23.li. 6.&41.li.7

Impura autē,cui multa, aut ſaltē præcipua,deſunt.

Quartanæ puræ ſymptωmata & ſigna.

INuadit primo die, cum paruo rigore, aut potius horrore,ſeu frigefactione: qualis per gelu hybernum

mum ſentitur. Sed in augmento uniuerſali horror ita augetur:ut ab ægro ſentiatur contundens,& cõfringens carnes:ut etiam in oſſibus pati laborem,& quãdam refrigerationem,uideatur. Calor minus æſtuans,feruens,deurens,quam in tertiana.Pulſus acceſſionis initio, uelut ligatus & intro retractus, ſine libero aſcenſu,ſimilis pulſui decrepitorum: etſi æger ſit iuuenis.Ex naturali enim,ad tarditatem,& raritatem eximie conuertitur: eſtq; admodum tardus & rarus. In augmento autem,& ſtatu, uelox,& frequens:ſeruata tamen etiam tum tarditate & raritate aliqua: ut tertianæ pulſu, ſit multo tardior & rarior. Quin & poſt acceſſionem adhuc tardior & rarior ſentitur. Initium enim quartanæ,cum tertianę initio, nihil habet ſimile,in rigore & pulſibus. Augmentum autem & ſtatus quartanæ,& tertianę, multum ſunt contraria, motu caloris & pulſuum. Pulſus enim in una percuſſione inæqualis, omnibus putridis febribus communis,in quartana manifeſtisſime apparet:tanquam illi ſit proprius. Nam pulſus, initio & fine, celerius multo quàm in medio,mouetur: cum in tertiana, uelocitatis exceſſus ſit breuis: præcipue in ſtatu.

Vrinæ, tenues, albæ & aquoſæ: omnino disſimiles urinis tertianarum:interdum craſſæ, & uariæ:interdum crudæ.

Ob hæc oĩa, qui quartanã a tertiana nequit ſtatim primo die diſtinguere,medici nomen non meretur. Acceſſio quartanæ ueræ,æqualis tertianæ:interdũ longior,quia ex humore fit frigido. Longior autem eſt huius,ut aliarum,acceſſio:ſi multus,craſſus, eſt humor melancholicus:& quietus,aut minus motus:& uires imbecillæ, & ſenſus tactus partium, per quas putreſcens humor defertur, eſt obtuſior: &

ægri

ægri corpus eſt denſum: breuis autem, a cauſis contrariis.

Sudor in declinatione, mediocris: ſæpe in ipſa intermisſione, ſine vomitu bilioſo, tertianæ proprio. Multæ febres quartanæ populariter vagantur: raro per ſe initio quartana præhendit: ſed vt febres erraticas & inordinatas ſequi ſolet: quæ ſunt diuerſorum ſuccorum ſoboles: ſiue quādo atra bilis, in quibuſdam partibus mouetur: in aliis immota manet: & in quibuſdam partibus putret, aut feruere incipit. Cum vero in cunctis venis, atra bilis exuperat & putret: fit quartana, præcipue autumno: cum motus humorum, foras æſtate tractorum, conuerſio fit ad interiora, vi frigoris autumnalis. Succedit etiā autumni principio, uel æſtatis fine, febri æſtiuæ continuæ: in qua humor feruens ab æſtatis vt febris calore, in atram bilem vertitur. Ergo multis ex aliis febribus, & morbis, ἀποςάσεις ſeu digresſiones in quartanam fiunt: ſtatu frigido & humido præſertim.

Gal. com. prog. 29. lib. 3.

Ordine ſic quartanarum, interdum incipiunt quartanæ: ſæpius autem febres inordinatas, quæ particulares accesſiones, ſine ordine habet, ſequitur. Quartana longisſima: ſed tamen facillima & ſecurisſima. Nam ea præſertim mediocris & intermittens, placida eſt ac toleratu facilis. Continuæ autem quartanæ admodum raræ & aliæ vſque ad criſin nullam habent moleſtiarum intermisſionem: cum in quartanæ intermisſione liceat conſueta obire munia.

Hipp. lib. 1. epi & Gal. cō. 3. in eūd. Ibidem, & Gal. cō. 3.

Sępius ex liene grauem quartanam vidimus (inquit Gal.) quæ ſuperueniente hydrope, hoīes interemit. At quartana ipſa per ſe & quantum in ſe eſt, ſine periculo eſt: & morbos magnos, vt epilepſiam ſanat. Æſtiuæ quartanæ, magna ex parte breues: autumnales, longæ: & maxime quæ hyemem attingunt

Hipp. Ibidē & Gal. ac etiam cō. 3. in li. 3. epid.

Apho.25.libr.2.

A quartanis capti raro conuelluntur. Si verò iam conuellantur quartana ſuperueniente liberantur. Aph.70.lib.5. Ratio eſt Aphor.26.lib.2. Imo ſpaſmum & tetanum, febris ſuperueniens ſoluit. Apho. 57.lib.4. Quintana omnium peſſima. Nam ante phthiſin, & iam phthiſicis ſuperueniens, interficit. Septimana longa: nonana longior. Neutra lethalis. Hipp. li. 1. epid.

Quartanæ puræ curatio.

AVes boni ſucci, non paluſtres, aut aliter aquaticæ. Piſces ſaxatiles, & alii carne molli, non lenta præditi. Vitet ſuillam, & alia tenacia tardi tranſitus, & refrigerantia ſiccantia. Vtatur ſalſamentis, etiam cum ſynapi. Vinum album, tenue, mediocriter calidum, aut aquam ſolam cum pipere, quotidie bibat. Victus omnis uentrem ſine flatibus molliat: aut conſuetus, aut cum clyſteribus primum mollioribus, poſt acrioribus. Nam febris hæc, initio leniter tractanda eſt. Ob id valenti medicamento & vacuatione abſtine: niſi multum ſanguis abundat. Tūc ſecta vena interna, ſeu media brachij ſiniſtri: ſi niger & craſſus, qualis in ſplenicis, apparet, audacter mittendus: ſi flauus aut tenuis, ſtatim ſupprimēdus. Frictiones & ambulationes fiant ſine balneo. Opera conſueta per intermisſionē obeat: ſi acceſſio breuis ſit & parum violenta. Diatriompepereon, & dioſpoliticon da, certis diebus. Hæc vſque ad ſtatum ſeceris. In ſtatu, ſi adhuc multum ægrotet: victu vtere tenuiore. Viſceribus proſpice, quiete, vnguentis, emplaſtris mollire & laxare potentibus, & ſumptis vreticis, & medicamentis atram bilem vacuantibus: ſæpe repetitis, ſi opus erit: modo morbi cocti ſigna adſint.

ſint. Tuncq́ uomitus a cibo ciendus, ſucco rhaphanidum cum elleboro albo, aut etiam ſolo elleboro: ſi illa nihil profecerint. Quod ſi ægre uomat: per aluum purgetur. Da theriacam, aut confectionẽ

aph.9.li.4. de ſucco cyrenaico. Quæ remedia, ſi initio & ante ſtatum dētur: ex ſimplici quartana, duplicem: ex duplici, triplicem: ex triplici, cōtinuam & lethalem, aut ſaltem omnino maiorem & difficiliorem reddunt.

aph.11.li.6 aph.21.li.6. Hipp.lib.6. epi.& Gal. cō.4.in eūd. Atra bile uexatis, hęmorrhoides ſuperuenientes bonæ. Inſanientibus, ſi uarices uel hæmorrhoides ſuperuenerint, ſanantur: Et eadem, ut melancholiam morbum, ſic quartanam. Quartanæ κοπιώδεις, id eſt laſsitudinoſæ ſeu quæ ſenſum laſsitudinis habent ſpontaneæ, & ante morbum, & in morbo naſcentes ab humoribus craſsis & lentis, interdum ſoluuntur urina craſſa & alba: q̃ ab abſceſſu uendicat. Si uero pter urinas, ſanguis multus e narib' erupit: ualde cito liberat. Abſq́ his, ſępe in abſceſsũ finitur.

De ſynochis, & continuis febribus.

Cap.2.li.2. feb. ΣΥ'νοχ☉ ab initio ad finẽ unicam habet acceſsionem: & in ea, nullam aut minimã mutationem quibuſdam periodis exacerbantẽ: ſed uel ὁμότον☉ ſeu ἀκμαστική, id eſt æqualiter affligẽs

Cauſa huius uarietatis acceſsionum initio. lib.9.meth. ac uigens eſt: uel ἀναβατική ſeu ἐπακμαστική, id eſt aſcendens increſcens: uel παρακμαστική, id eſt inclinans. Σύνοχ☉ autem duplex eſt: una quidem non putris, ex ſanguine plurimo tantum calefacto, de genere diariarum. Altera putris eſt: uel ſtatim ab initio, uel non putri ſuccedens, putrente ſcilicet ſanguine. Qualis etiã ex putreſcẽte in uteri uenis, omnium corporis partiũ plurimis & maximis, ſanguine illas replēte, ob retenta mẽſtrua, uel partus excrementa,

uel

uel phlegmonē.Gal.cōm.1.in lib.6.epid. In qua pu tredine, quod in ſanguine eſt tenue & pingue magis,mox bilē flauā abit:uti craſſum tādē in humorē melancholicū,melancholię quidē propinquū,nōdū tñ melancholiā. Id quod in carbūculis quoq; perſpicuū eſt. Quo fit, ut mutata priore ſynochi natura,q̃ a ex ſanguinea febre in bilioſam degenerat,nomen quoq; immutet:& συνεχὴς bilioſa uocetur.Totā συνόχων naturā,hoc eſt differentias, cauſas,ſymptomata,ſigna,curationē, Gal. pleniſſimè ſcribit libro methodi:nono quidā,non putris:undecimo autem, putris. Ex quibus fontibus, ad ſatietatem uſq;,cū opus erit,exhaurias licet.Nunc συνεχίων naturā explicabo.συνεχὴς,ſeu continua febris, ab initio quoq; uſque ad finē,unicā habet acceſſionem: ſed multis particularibus periodis exacerbatam:uel quotidie,ſi pituitoſa eſt:uel alternis diebus,ſi bilioſa:uel quarto quoque die,ſi melancholica. Lib.2. feb. cap. 12.

Cōtinua autē bilioſa τριταιοφυὴς,ſeu tertianæ finitima,eſt duplex:una q̃dē ex natura, & mox ab initio. Altera,permutatione ex ſynocho putri,generatur. Cum enim bilis celerem ex ſanguine putrente generationē habeat: fit ut ſynocho putri ſuccedat mox, non melancholica febris, ſed bilioſa:quæ caloris lenitate,& cæteris ſymptomatis,ſimplicior,& mitior, & blandior,manui medici occurrit.

Qualis calor a balneo eſt:tamen is plurimus eſt: ſic & pleuriticis rubrum ſpuentibus. Febris tertianæ,circuitionis proportionem, per acceſſiones ſeruat:ſed ſimplicior atq; clementior, quam quæ cum ſputo flauo ſtatim ab initio bilioſa fuit.

Id quod frequentiſſimum eſt.Sic in plegmonis largior ſanguis,q̃ parti ſit ex uſu,quia nec bifariā diffla tur,nec a partis natura uincitur: incaleſcit,& tandē aphor 33. lib.6.

putre-

putreſcit: vt in vaſis magnis per ſynochō: & febrem facit bilioſam: mitiorem tamen, q̃ ſi ab initio phlegmone ſit eryſipelatodes, uel eryſipelas. Bilioſarum autem continuarum, ſæuisſima eſt καῦσος, ſeu febris ardens: de qua poſteà. Sunt igitur continuarum febrium, primæ tres differentiæ. Quædam enim quotidie habent exacerbationem: & eam, ſingulis diebus, ſimilem: ſi ex humore fiunt pituitoſo: aut primæ, tertiam, quintam, & alias diebus imparibus accedentes: & ſecundæ, quartam, ſextam, octauam: in modum duplicis tertianæ. Quædam tertio quoque die exacerbantur: ex bile flaua ortæ, vel ex ſanguinis putrentis tranſmutatione. Aliæ quarto quoque die, in modum quartanæ, exacerbantur: & eędē raræ. Porrò continuæ huiuſmodi, cum ſibi cognatis intermittentibus conueniunt, materia febrē putridam committente, & cauſis omnibus eam materiam in corpore cumulātibus, & curatione tum cauſam ipſam auferente, tum febrem extinguente: non tamen omnino ſimiliter: vt mox audies. Differunt autem loco putredinis materiæ: ut antè diximus: & ꝙ poſt ſingulos paroxyſmos, dēſinunt intermittentes quidē ad ἀπυρεξίαν ſeu integritatem: cōtinuæ uerò, ad παρακμὴν, id eſt inclinationem quandam febrilem. Adhæc ut intermittens, ſic intermittenti affinis continua, modò pura eſt & uera: modò notha & ſpuria: & modò ſimplex, modò duplex, triplex: & implexa atq; cōpoſita, modò ſecum, modò cum alio aliquo genere, uel etiā cum duobus reliquis. Quin & ipſæ intermittētes cōtinuis, nunc ſibi affinibus, nūc naturæ diuerſæ, miſcentur: ut oſtēdit ἡμιτριταῖος, ex tertiana intermittēte, & quotidiana cōtinua cōſtās. De qua Romæ frequenti, hic rara, lege Gal. in differentiis febrium, & commentariis epidemion.

Cap.2, li.2, feb.

Febrium

Febrium continuarum curatio. 40

FEbrium continuarum uictus ſit admodum tenuis & exquiſitus: ſi ſtatus ſit prope ſeptimum diem futurus, ac uires ualeant, & ætas conſentiat. Quibus uerò ſtatus morbi, diu poſt ſeptimum diem futurus eſt: initio, victu pleniore ſunt reficiendi: prope ſtatum autem, tenuiore: ſed in ipſo ſtatu, tenuiſſimo. Poſtea uictus ſit aliquanto uberior: ut paulatim quidem augeas, quomodo ante ſtatum, paulatim minuiſti. Si morbi magnitudo, uires, ætas, conſentiant: & corpus totum rubentius conſueto eſt, ac tumentius: & venæ eminentes & tenſæ, ſanguinem mitte, quantum morbi magnitudo poſtulat, & uires & ætas ferre poſſunt. Sumant ſorbitiones ex alica: panem ex aqua: cremorem ptiſſanæ, quibus non aceſſit: aut mulſam, quibus nō bileſcit. Si uerò calida & æſtuoſa febris eſt: & coctionis ſigna appareant: ni ſit uiſceris alicuius phlegmone, da audacter frigidam: quantam febrilis calor, aer, natura, ætas, conſuetudo, poſtulant. Sic uniuerſim, febres continuæ ſymptomatibus grauibus, & malis (de quibus poſtea) carentes, curandæ.

De cauſi ſeu febris ardentis differentiis & cauſis. 41

KAῦσος, eſt febris calore urenti, & ſiti inexplebili homine torquens. Iſque uel exquiſitius eſt, ac uehemens, & bilioſus: uel nothus, & pituitoſus, & mitior: ut tertiana uel exquiſita eſt, uel notha. Ab iiſdē enim omnino cauſis fiunt ueræ tertianæ, & cauſi bilioſi. Cauſi autē ueri cauſa eſt, ἰχὼρ ſeu ſanies tenuis, acris, bilioſa, a uenis per æſtatē ſiccatis attracta. Vt enim nos alimentis melioribus deſtituti deteriora ſumimus: ſic venæ vel partis alicuius, Gal. lib. 4. rat. uict. acut. & cōm. 1. lib. 1. epid.

vel corporis totius, uehementer ſiccatæ, ex partibus carnoſis humores bilioſos trahunt,& cauſon generant:ſiticuloſum quidē,cū in totū corpus bilis eſt tracta:nō neceſſario ſiticuloſum,ſi in partē quāuis: niſi ea ad ſitim excitandā ſit idonea:qualis primò & maximè,eſt os uentriculi:deinde uētriculus:poſt ſtomachus:deinde pulmo:interdū & inteſtinū ieiunū. Cauſum autem facit ἰχὼρ bilioſus,non ſolū a uenis ſiccatis tractus,ſed etiam a parte robuſtiore,una,uel pluribus,expulſus in imbecilliorē.Neq; tamē in quibuslibet corporis partibus collectus humor bilioſus, cauſū facit:ſed circa vētriculū,& pręcipuè ipſius os, ac circa pulmones,& partes ſimas,hepatis.Bilis enim flaua,in uaſorum capacitatibus cū ſanguine contenta,& a quauis cauſa calēte accēſa,præcipuè in uenis uētris,hepatis,pulmonis,febrē facit ardentē. Vbi uerò per partes corporis ſolidas,& ſentientes,& carnes fertur,rigorem:diffluens uerò per cerebri & meningum uenas,in febrium uigore,deliria, in cerebro autem & meningibus firmata, phrenitidem excitat. Cauſa autem externa cauſi ſæpe eſt iter longum, & alia immodica exercitatio,in aere calido,& æſtu: & lōga in eo ſitis:& multa cogitatio:& ciborū ardētiū vſus:& cauſæ aliæ omnes bilificæ,prius dictę.Sic,ſua ratione corpus calfaciens,canis ortus,perpetuò febres ardentes facere ſolet:a quibus ſiccatæ venæ,humorem tenuem & acrem traxerunt.

Gal. com. 2.in lib.1. epid.

Lib. 1.epi.

Huic propinquum quendam cauſum,ante ver, poſt dies aquilonios quidem paucos,auſtrinos uerò multos,paucis cōtigiſſe ſcribit Hippocrates:ſed mitē admodū,& moderatiſſimū,& celeriter ac facillimè cōſiſtentē:& qui nihil pernicioſum haberet.Quorū ſic febricitantium,paucis hęmorrhagia,id eſt ſanguinis e naribus fluor,contigit:neque ex his peribant.Cum

Ibidem.

cauſorum uehementium maxime proprium fit:hæmorrhagia vexari,delirare,mortem afferre.

Cauſi ueri ſigna:ultra dictas cauſas. 42

CAuſi ueri συμπτώματα παθογνωμονικὰ quidẽ,id eſt propria & perpetua,& affectũ indicãtia,febris uehemẽs(a bilioſo enim humore eſt) & laſsitudo ulceroſa,ob tenuis humoris acrimoniã. Συνεδρεύοντα uero,id eſt aſsidentia,& non perpetua,ſunt: lingua ſicca,& ob id, aſpera : ualde nigra, ab aduſtione, quam corpus febri calidiore ſicciore affectum, facit: uentris dolor mordax & torminoſus,a tenuis ichoris affluxu.Deiectio interdum liquida pallida, a copia crudæ & acris & tenuis materiæ intro motæ per morbi uehementiam:cum cauſi ſedes hepar eſt, aut uenter.Sitis uehemens,a caliditate & ſiccitate. Inſomnia,a cauſis iiſdem. Delirium interdum,a bile in caput elata:præſertim cum ſedes cauſi in pulmone eſt.Tuncꝗ lingua aſpera, nigrior: & ægre ſpirant magna & denſa reſpiratione: efflantꝗ igneum ſpiritum,ore ſemper aperto:& ſic,ac inſpiratione frigida iuuantur. Os amaricat, a bile flaua tunicam uentriculi internam ori communem imbuente. Cauſi autem lethalia ſigna ſunt, Hippocrati. Febris initio acuta, paruus rigor, inſomnia, toleratio difficilis, ſitis magna & nauſea : ſudor in fronte & clauibus paucus, in corpore reliquo nullus: ingens delirium,mœror,timor : extrema ut pedes, ſed magis manus, frigida : acceſsiones diebus paribus, plurimum quarto die : labores maximi, ſudores diutiſsime frigidi:extrema amplius nõ recaleſcebãt,ſed liuida,ſubfrigida,manebãt:ſitis nulla, urinę nigrę,tenues,paucę:aluus aſtringitur:sãguis e naribus

Hipp. & Gal. lib. 4. diætæ acut.

Lib. 1.epi.

tibus aut nullus,aut paucus erupit.Sexto die,cum ſudore mortui ſunt.Quorũ ſymptωmatum cauſas, in Galeni commentariis lege.Febrim ardentẽ non ualde acutam,ſtatui multum humido ſuccedentem,deſcribit Hipp.in qua ægri erãt,cωmatoſi ſeu ſoporoſi, humectato capite a ſtatu humido:anxij & horrẽtes, parum ſitibundi,non delirí:ſuccorũ malitia eo' acrimoniæ nondũ deducta,ut vigilias,deliria,phrenitidas, excitaret.Vbi Galenus,cauſorũ παθογνωμονικὰ, & propria,& perpetua ſigna facit,calorem deurentem,& ſitim inexpletam.

Eadẽ paulo' poſt,nũc παθογνωμονικὰ & inſeparabilia & affectus ſubſtantiam cõplentia,nunc συνεδρεύοντα ſeu aſsidentia, & quæ vt plurimum illis accidant.

Cauſi ueri curatio.

Hipp. & Gal. ibid.

COctæ tũ aquæ,tum aquoſæ mulſæ, bibat æger quantum uoluerit.Aqua enim cruda & ſola, ob frigiditatem tarde' permeat:& diutius in hypochondriis morata,corrũpitur in morbis acutis:imo' in bilem flauam degenerat, Hippocrati. Mel autẽ per ſe & ſolum,facile in bilem vertitur.Ob id aquã,& mulſam dat aquoſam,& utranque coctam : ut citius diſtribuatur:aqua præſertim melli iuncta.Hęc quoque ſitim magis arcet:& flatu magis uacat:& vrinas magis mouet:& melius nutrit,qua'm cruda mulſa: quæ tamen ad deiectionem eſt aptior.

Ibid. cap. de aqua.

Cocta autẽ minus acris eſt:ut quæ coquendo confecta eſt,& ſpumoſum omne depoſuit.In mulſæ autem crudæ ſubſtantia,acre & flatuoſum eſt . Ob id cocta,& morſu & flatu caret.

In morbis autẽ acutis,mulſa ſola pota ſatis nutrit, ſine ſucco ptiſanæ.Ob id in his ſorbitio nõ danda: niſi

niſi dies critici trāſierint:ſi uires valēt. Salſa, & acria uitabis:quia calida ſicca cauſum augēt:illa magis ſiccando:hæc magis calfaciendo. Si os amarum, bilem vomat:& uentrem ſubluat clyſtere:per quem, ſi bilis non vacuetur:lacte aſinæ cocto purgabis, non medicamentis purgantibus: quòd acria ſint & calida. Id autem lac humidisſimus eſt,& acrimoniȩ expers. Coquendū autem:quia flatulentum:aut lactis huius ſerum dandum eſt, a caſeo,& lacte cocto & calēte ſecretum, iniecto oxymelite, aut in lac immiſſo ſæpe æneo vaſe, aqua frigida pleno. Soluitur hæc febris, a natura quidem criticè, per bilis aut ſanguinis uacuationem:a medico autē, per bilis & febris extinctionē a potu frigidæ. A cauſo habitus, rigore ſuperueniēte ſanatur:niſi uires imbecillȩ criſin perficere nequeāt. Aphor.46.lib.4. Hunc uerò rigorem, ſi ad integritatem febris deſitura eſt, neceſſariò ſequitur, bilis rigorem committentis (ut initio accesſionis tertianæ) uacuatio per ſudorem, uel vomitū, uel deiectionem, uel urinas:uel horum duo uel tria, uel quatuor ſimul. Per quas criſis cauſas, bilioſi humores perfectè vacuantur. Sæpe autē ſudor criticus hanc ſoluit, tenuibus vacuatis humoribus:ſi cū vrina hypoſtaſin albā, craſſam, læuem, habente:aut eius loco, eneorema naturali colore & conſiſtentia præditum. Cocto ergo morbo, ſudor criticus & uacuatio alia ſalubriter ſuperueniat. Exquiſitarum quoque febriū ardentiū maximè proprium eſt, per hæmorrhagiā narium indicari. Sanguinis enim in acutis febribus feruens, ad caput effertur:ubi, apertis & ruptis uenis cū aceruatis vaporibus effunditur a natura cæteris prōptius dominatura. Abſceſſu autem cauſus ſoluitur:uerus quidem, rarisſimè:nothus autem, interdū parotidibus. Poſſunt etiam bilioſi humores extin-

Aph. 58. lib.4.

Lib. I. epi. com. I.

Ccom. I. et 2. in lib. I. epid.

Comment. 4.in lib.rat. uict. acut. gui, per tempeſtiuam frigidæ potionem: quæ præcipua eſt cauſorum ſanatio. Et Galenus cauſos ſæpe ita ſanauit: nullo omnino moriente.

Non tamen cauſi omnes, frigidæ tẽpeſtiua potione ſanãtur: ſed tantũ ſalubres. Inſalubribus uero & perniciosis, frigida nec ſalubris, nec dãda. Quando aũt frigida tẽpeſtiuè in cauſo danda, & aliis febribus cõtinuis: in harum curatione, paulò ante dictum eſt. Si uerò cauſus abſque dictis uacuationibus naturalibus, tũ medicis ceſſet: recidiuã faciet: aut dolor erit crurum, aut coxæ: & ſputũ craſſum expuet: ſi ſanus Hipp. lib. 1. epid. eſt futurus. Imò quibus in cauſo, ſanguis die tertio, aut quarto, paucus fluxit: quia imperfectè fluxit: omnes mortui ſunt. Quibuſdam, bile ad cutim depoſita, iacterus die ſexto ſuperuenit: ob id prauus, quia Ibidem. ante diem ſeptimum apparuit: ut aphor. 52. lib. 4. ſed prauitatem emendauit eius uacuatio, per aluũ, urinas, hæmorrhagiam nariũ, die uiceſimo uel alio Ibidem. critico, ſuperueniẽs. In febribus enim ardentibus, bilis largior & calidior ſanguini miſta, ipſum urit: & ad caput attollit: donec venas in naribus ruperit, & effluxerit: præſertim adoleſcentibus & ætate florentibus. Cauſus autem nothus ſeu hybernus, eſt in quo corpus non uritur, & ſitis leuis eſt: dimidiumq; tantum habet cauſi veri. Huius enim ſymptomata quædam, habet: & ea, mitiora: quædam, non habet. Lingua ſicca, aſpera, utrique cauſo communis eſt: nigra autem & amara, uero propria eſt: ut ſalſa, notho: a ſalſæ pituitæ copia. Sitis magna: non tamen ardens, & implacata: ut in uero: aluus deſcendit & ſubducitur, non a pituitoſo humore (is enim non facile excernitur) ſed a corruptis in uentre alimentis. Nõ enim potu ſolo viuũt: ut in cauſo uero: in quo aluus cita eſt, ob tenuem & feruentem humo-

rem.

rem. In notho autem tarda eſt aluus: a pituita frigida, craſſa, lenta. Vrina aut pauca eſt, aut nulla, ob pituitæ craſsitiem. Inſomnia eſt minor, quã m in uero: refrigerantur extrema. Nam in pituitoſa febre, fumoſa eſt caloris ſubſtantia: cum in uentre, hepate, pulmone, ſalſus humor putruit. Si uero malignus ſit hic cauſus, extrema refrigerantur: ob uirtutis imbecillitaté, & magnitudinem phlegmones, totũ ſanguiné ad ſe trahentis. Finitur hic cauſus fluore ſanguinis e naribus, ut prior: uel abſceſſu circa collũ, aut parotidibus, aut dolore cruris, uel coxæ cũ aluo aſtricta, & ſputo craſſo. Febres enim pituitoſæ magis abſcesſibus, quã m aliqua inſigni excretione ſoluuntur.

De febre peſtilente.

Febris peſtilens, putrida quidem, ac continua: ſed omnium malignisſima. Ea naſcitur ex humorum in corpore, ob prauum uictum, aptorum in putredinem a leui aliqua occaſione, ut aere ambiẽte præcalido: ſed magna ex parte, incipit ab aeris peſtilentis inſpiratione: quem putrida exhalatio infecit: ex corporibus mortuis, nõ crematis: ex palude, aut ſtagno, per æſtaté: ex inquinamẽtis vicinarũ regionũ peſtilentium, cũ aqua aut uento delatis. Quæ cauſa tamen non ſufficit: niſi etiam prior adſit, corporis ſcilicet afficiẽdi & putrefaciẽdi pręparatio: quę morborũ generationis pars eſt maxima. Alioqui, in aere peſtilente omnes morerentur. Corpus autem afſici paratum & putrere, eſt uariis excrementis ad putredinem paratis plenum: quæ meatuum omnium obſtructioné pariant: uti plethora. Talia auté excrementa parit cruditas, ex uita otioſa, epulis multis, Lib. 1. feb. cap. 6.

ebrietatibus,ueneris uſu immodico.Cōtra' uero',qui
corpus habent huiuſmodi excrementis vacuū,& ob
id per meatus omnes neque obſtructos neque aſtri-
ctos liberé tranſpirant ac diſflantur,modicaq́ tū ex
ercitatione,tū uictus ratione utūtur:ab aere putrido
uix afficiuntur.Tertia peſtilētiæ cauſa,eſt aer immo
derate' calidus humidus. Ob id,in ſtatu peſtilenti
Galenus corpora excremētoſa purgabat: obſtructio
nes omnes ſoluebat:humidiora,modis omnibus ſic
cabat:ſicciora,conſeruabat:calidiora,tēperabat: eaq́
pręcautione,a peſtilētia impēdente uindicabat.Plu-
ra de hac febris putridę differētiis,cauſis, ſignis,ſym
ptomatis,præcautione,curatione,ex practicis legas.

De hectica febre.

Hectica febris una eſt continua vt ſynochus pro-
Gal. lib. 1. prie' dicta in accēſis partibus ſolidis & præcipué
feb. ca. 10. illarū humido naturali ab initio ad finē ſemper exi
11. 12. 13. gua,obſcura,æqualis:niſi quo'd aliquanto poſt pa-
ſtus nonnihil exacerbatur. Pulſusq́ hecticæ tanto
minor,tardior,rarior qua'm ſynochi: quanto illius
qua'm huius calor eſt minor.In ſynocho enim ue-
lut flamma quædam multa manui medici occurrit:
a qua pulſus maximus,uelociſſimus,frequētiſſimus.
Ab aliis autem febribus acceſſiones ἀθλίπτους,ſeu li
beras & ęquales habentibus differt hectica:quo'd il-
læ inęqualitatē quandā omnino habent poſt alimē
tum paulo' ante exacerbationem datum:hectica au
tem poſt alimentum quauis hora datū velut acceſ-
ſionem quandam æqualē habet cum calore multo
& magno & pulſu velociore.Hæc,quæ caloris & pul
ſus alteratio poſt nutritū hominē in hectica durat:
quandiu alimentum diſtributum & appoſitū cordis
ſqualo-

ſqualorem humectat. Poſtea aũt ad ſtatum redit, in quo erat ante alimentum. Hæc aũt caloris alteratio in hectica fit ut in calce, aliquo humore irrigata. In qua ſqualidus calor ceu ab humida ſubſtantia nutritus augetur, ut in lignis accẽſis oleo reſtinctus. Porro hectica febris eſt appellata vel quo'd ſtabilis eſt ac ſolutu difficilis: ut ἕξις ſeu habitus uel quod partes occupet ſollidas, quas ἕξεις ſeu habitus uocant ab humoribus diſtinguentes. Lib. 1. feb. Cap. 9.

Febris hecticæ differentiæ.

HEctica triplex eſt: hectica tãtũ: hectica maraſmodes: hectica harũ media. Hectica tantum in humore inſito & naturali corporis cordis adhuc manẽte accenſa & cognitu quidem difficilis, ſed curatu facilis. Hectica maraſmodes in corpore cordi ſiccato accenſa eſt, in eaq; cor ſic afficitur ut elychniũ in lucerna ualde crematum. Id enim ita vſtum fit friabile & continuitatẽ perdit, nec flãmam copioſam excitare poteſt: etiãſi oleũ multum illi affundas, ſed flammula in eo parua & infirma ſemper concuſſa minuitur: donec extinguatur. Sic natiuum corporis cordis humorẽ dũ abſumpſit calor febrilis hectica eſt maraſmodes cognitu facillima, ut paulo' poſt audies: ſed omnino inſanabilis, ubi iã conſummata eſt, ſeu ubi humor inſitus, quo particulæ omnes nutriuntur & continentur ut in corpore cordis ſic in partibus cæteris fere nullus amplius ſupereſt. Lib. 1. feb. cap. 10. 11. 12. 13.

Quandiu n. is multus adhuc permanet, hectica eſt media q̃ magnã habet latitudinẽ in ratione maioris & minoris ſitã: ita vt natura & curatione ſit nũc exquiſite' inter has media nunc hecticæ tantũ, nunc hecticæ maraſmodi propinquior. Maraſmodes præ

terea

Lib 10. me tho. in fine. terea liquaturam carnis per vaporem digerit:calidiſſimæ autem febres,quæ colliquantes quoque appellantur,liquaturam in uentre,deiectione,& urinis excernendam trāſmittunt:multam quidem ex carne multa,humida,molli,& adipoſa:paucā ex contraria quę in hecticā febrem prompte transeunt:niſi prius aut morbi uiolentia aut medicorum inſcitia interimat. Vbi enim adipem & carnem mollem colliquarunt, duram & ægre liquabilem aggrediuntur: & deinde in maraſmodem quoque tranſeunt: licet tardius quàm ubi caro omnis ſicca eſt.

Febris hecticæ cauſæ.

HEctica frequenter ſuccedit febribus acutis, & ardentibus male curatis,& non refrigeratis potu tempeſtiuo aquæ frigidæ(de quo prius) aut aliis remediis refrigerantibus (ut Galeni cerato refrigerante) adhibitis medio thoraci,& hypochondriis. Imo contra perperam calefactis, & ſiccatis inedia tridui, a diatritarijs: & cataplaſmate ex artomelite dictis partibus admoto,in febre acuta,uel ſola,uel cū hepatis aut uētriculi phlegmone. Per quos affectus niſi cor ſiccatū ſit,hectica non eſt. Fit ſecundó,a mœrore ualenti & longo,& ira,& magna laſſitudine,in æſtu. Et hæc initio,ſimilis diariæ eſt.

Tertio ſuccedit hectica,etiam maraſmodes, pulmo Com. 1.in lib. 1.epid. nis & thoracis affectibus:ut phthiſi utrique,intemperiei calidæ ſiccæ,empyemati & diutinæ phlegmone hepatis,uētriculi,ſtomachi,meſarçi,ieiuni,coli,renū uteri,ueſicæ,imo & inteſtinis aliis per dyſenteriam, aut liēteriā,aut diarrhœam diutinam,inflammatis. In quibus affectibus,& totū corpus,& precipue cor,

ſiccatũ eſt:nata inde exigua febre, uel ſtatim initio, uel temporis proceſſu,corpus cordis ſiccauit:& calorem febrilem ſolutu difficilem impreſsit. Diaphragmati inflammato ſuccedens hectica, prius interimere ſolet,quàm ſit perfecta.

Ob id hecticæ uocantur hæ febres:etiam ſi harum quædam,humorum & partium ipſarum putrediné habent adiunctam.Ob quam,ſi quis etiam putridas uocare uolet,non laboro.

Cum Galeno autem febris hecticæ naturam ſecuto, hecticam appellare malo. Hecticam quoque tantum,ſiue ſiccitatem quæ in maraſmum non tranſit,in magna peſtilentia multis contigiſſe, Galenus ſcribit in lib.epid.

Hecticarum ſigna,tum omnium communia, tum ſingularum propria.

HEcticæ omnis & ſolius,ſignum eſt maximũ: arteria omnis,quàm vicinæ partes calidior: in quibus calor moderatus apparet: præſertim poſt rarefactũ corpus, perfuſione aliqua:ut humor aliquis ex eo profluat,& calor perſpiret.Cum tamen arteriæ calor,poſt eam perfuſionem & perſpirationem, æqualis perſeueret.

Id quod pulſus diaſtole,omnino ſimilis permanés, oſtédit:id eſt ęque uelox & frequens.Pulſus paruus, gracilis, debilis,obſcurus,durus,freques:maior tñ & uelocior,hora una uel altera poſt paſtus,uti & calor:qui tamẽ in omni hectica primo manus occurſu mitior eſt:immorante autem acer,erodens mordax, ſquallidus. Acceſsio æqualis eſt ſine horrore ac extremorum frigore ſummo & pigritia inſigni.

Hecti-

Hectica tantũ ſola & ſimplex,nulliq; putridæ imple xa,fere in calida & ſicca natura,ab ira,mœrore, me tu,curis,uigiliis,victu tenui labore,æſtu,incipit dia riæ ſimilis:ſed acceſſionẽ,poſt uiginti quatuor horas,ad integritatẽ non finit,ut diaria:imo uſque ad ſecundum diẽ,ac ẽt tertiũ, ſine acceſſione tertianæ extenditur:ſiccior & ſquallidior,ſed nõ uehemẽtior: quia nec augetur,nec minuitur:ſquallidũ tamẽ corpus,& calorẽ exhibet:primo quidẽ manuũ occurſu (ut dixi) mitem:diutius autem immoranti, acrem, mordacem,ſquallidum.Eadem cum per ſe præhendit,a cauſa externa principium non habet ſenſibile, nec augmentum, nec vigorem:uti quæ phlegmonas ſequitur partium dictarum.

Quæ uero febres ardentes:uel prorogatas,uel medici inſcitia male curatas,ſequitur:principiũ cũ arden tis tẽporibus confuſum habet.In hiſque humor cordis inſitus,iã multus abſumptus eſt.In hectica maraſmode,& iã maraſmo ꝓpinqua,oculi ſunt multũ caui,cõſumpta humida ipſorũ ſubſtãtia:lippitudo in oculis ſicca:qualis per ſolẽ & puluerẽ die toto profectis.Color uiuidus faciei totius,& præcipue frontis, concidit.Frons arida & intenta.Palpebræ ægre aperiuntur,ſed conniuent,ut dormiturientibus.

Tempora collapſa & caua,conſumptis muſculis crotaphitis.Cutis & oſſa,in corpore toto ſola ſuperſunt: adeo ut uentri,inteſtina & uiſcera deeſſe uideantur. Hypochõdria etiam,ad thoracem ualde retracta.Cutis tactu ſuccisſima:& quæ digitis apprehenſa, corij ſicci modo rigeat. Pulſus debilis, durus, paruus, frequens.Debilis quidem a valida cordis intemperie.Durus autem,a ſiccitate.

Hecti-

Hecticæ curatio. 40

HEcticæ febris diſpoſitio, ſanatú difficilis eſt: ſi principiú tranſierit. Vbi aút amplius nõ in cipit, ſiue cõſummata eſt: oĩno incurabilis eſt. Principiú aút eius eſt: dũ inſitus cordi humor feruet tantú, nec adhuc facultas eius uitalis & naturalis, a tẽ perie natiua adeo recesſit, ut debilitetur: ſed nihil ad huc patitur, ob id tunc facillime curatur. Vbi uero per ipſam ebullitionẽ humor cõſumptus eſt: tũc ſimi lares cordis partes, ipſius uelut elementa ſicciora eua dũt: & minus nutriuntur: & facultas debilitatur, pro mẽſura caloris & ſiccitatis. Hæc uero hectica eſt me dia inter hecticã tantũ, & hecticam maraſmode: ſic dictã, quo d corpus per eã emaciatur, & conſumitur: non aliter q̃ in maraſmo ſenili, aut etiam puerorum atrophia contabeſcentium, ſed ſine febre. Abſolutã hecticæ ſanabilis curationem per refrigerantia, hu mectantia: tũ ſumpta, vt cibum, potum, aerem inſpi ratum: tum admota, ut aerem cuti propinquantem, medicamenta, balneum aquæ dulcis & temperatæ, lege & ſequere ſcriptam a Galeno, lib. meth. 10.

De febrium ſymptomatis. 45

CVm tria ſint prima ſymptomatũ genera: actio læſa, exceſſus retentorum & excretorum, corpo ris affectus: hoc poſtremum leuius eſt cæteris & mor bo ſublato ſtatim ceſſat. Priora duo, interdum tam ſunt magna, ut curandi ordinem immutent, & me dici ſolicitudinem ad ſe trahant: non quatenus ſym ptomata ſunt (ſic enim nullam curationem aut pro uidentiam medici poſtulant) ſed quatenus habent rationem cauſæ uires proſternentis, uel morbum au gentis. Vires autem noſtrum corpus gubernantes, Li. 12. met. & lib. 1. ad Glauc.

ani-

animales, uitales, naturales lædunt: quæ ipſarum ſubſtantiam ſpirituoſam, carnoſam, ſolidam, inaniunt vel alterant: vt omnis vacuatio immodica, uigiliæ, dolor. Quæ etiam, dum immodica ſunt, morbum augent.

Vires ergo lædit omnis immodica uacuatio, ſiue ſpontina, ſiue medica: & lipothymiam, ſeu ἔκλυσιν (hæc enim rei vnius duo ſunt nomina) hoc eſt facultatis animalis lapſum excitat.

Cui, niſi mox occurratur: ſyncope, hoc eſt uirium omnium præceps lapſus, ſuccedit: nunc ſtomachica, nunc cardiaca.

Quod ſymptoma omnium eſt grauisſimum, & maximè mortiferum: imò ſæpe mors ipſa, & propter hanc, ſymptomata alia, ut uacuatio, dolor, inſomnia, tantò ſunt formidanda magis: quantò lipothymiæ, aut ſyncopes cauſæ ſunt efficaciores. Lipothymiam igitur, ſeu animi deliquium, ac etiam ſyncopen, excitant: uacuatio immodica ſeminis, ſanguinis, chyli, humoris alicuius naturalis, aut etiam præter naturam: ut per uomitum, choleram, diarrhœam, lienteriam, dyſenteriam, hæmorrhoidas purgationes menſtruas, & a partu, hæmorrhagiam narium, uulnus magnorum uaſorum aut multorum, phlebotomen, purgationem abſceſſus, hydropis, empyematis, ſectionem uel vſtionem, ſudorem diabetem, bulimon, id eſt ingentem famen: quæ nihil aliud eſt, quàm lipothymia. Repletio quoque, ut plethora, obſtructio & oppresſio partium principum, uitioſus humor os uentriculi mordens, aut frigidus, craſſus, lentus, crudus, grauans: aut os ipſum a cauſa alia male affectum: ſuffocatio ab utero, conuulſio ex repletione, ut in tetano, etiam lipothymiam, & interdum ſyncopem & mortem

affe-

afferunt.Affectus animi uehementes:ut ira, timor, mœror,gaudiũ:præcipue ubi uires corpus noſtrum diſpenſantes ſunt imbecillæ:ut in ſenibus. Dolor ue hemens capitis neruorum,tendonum,articulorum, coli,ilei.Dolor etiam ex remediis dyſenteriæ ualentisſimis ortus, conuulſionem quibuſdam & lipothymiam: demũ cũ madore cutis,mortem attulit. Calor immodicus aeris,ignis: phlegmone magna. Febris magna & maligna:ut ardens, peſtilens,& ma gnam phlegmonem hepatis,uentriculi,ſtomachi, ſe quens.Frigus uehemens,ut initio accesſionũ,& partes extremæ plurimum refrigeratæ,quibuſdam hęc pericula attulerunt.Siccitas quoque immoderata:ut in principiis febrium ardentium:præſertim ſicciore corpore.Neque ſolum hęc ſymptomata,ceu cauſas, lipothymia ſequitur:ſed præcedit apoplexiam, epilepſiam:cum eſt malignior, διαφόρησιν, συγκοπὴν, φθίσιν,ſuffocationem ab utero. Vteri autem recurſus,& in latera inclinationes,plerunque ſequitur.Fe bres cum his ſymptomatibus iunctæ,non æque ſim plicem,ut prædictæ his carentes,curationem poſtu lant:ſed in his expende febris magnitudinẽ:& quãtum a ſymptomate periculũ impendet:urgentiorisque maiorem habe rationem non neglecto tamen altero.Quę remediorũ ratio ſequenda eſt etiam,ubi duo ſymptomata ſunt contraria:& ubi morbi, indi cationes habent cõtrarias.Has uero ſymptomatũ & morborum indicationes,nõ ſimpliciter obſerua:ſed cauſam,a qua ſingula fiunt.Ex hac enim,curationẽ aptã inuenies.Lipothymię.n.varia debẽtur remedia, ꝓ cauſis uariis nuper dictis,mox ſcribẽda.His ſingu lis ſymptomatibus grauibus,lipothymiã,& ſępe ſyn copen excitantibus,propria ſunt remedia:quæ om-

nia percenſere infiniti eſſet operis: & quæ illorum morbis aſsident, ſine his curari nequeunt. Dicemus auté ea præcipuè: quæ lipothymiæ aut ſyncopes ac ceſsioni repẽte incidẽti, occurrunt: ſũpta ſemper indicatione ab his ſymptomatibus, ceu lipothymiæ cauſis uariis. Lipothymiã igitur a uomitu, cholera, alui profluuio, & alia uniuerſali uacuatione, curabis aſperſione frigidæ in faciem: naſi uulſione: oris uẽtriculi frictione blanda, cum manu molli & calente: uomitu, digitis aut penna in fauces immiſſa, irritato: manũ & pedum vinculis pluribus, ualentioribus: illarũ quidem, cum infernæ excedunt vacuationes, ut in hæmorrhoidibus, purgatione menſtrua: horum uerò cũ ſupernæ, ut in hæmorrhagia nariũ, uomitu. Sic ſanguinẽ a vulnere in contraria reuelles: ad partem ſcilicet a qua eſt fluxionis origo. Sic cucurbitulę hypochõdrio dextro affixæ, a nare dextra reuellũt: ſiniſtro, a ſiniſtra, mammis, ab utero. Partẽ aũt, ad quam fluxio fertur, ſtatue ſublimẽ: ſed quoad potes indolenter. Si quis habitu non ita pleno, ex recenti cruditate os uentriculi oppreſſum uel morſum ſentiat: aut ẽt in uomitu humoris noxij: offenſum grauiter: os uentriculi primũ robora: deinde cruditatis multitudinem uacua: niſi aluum etiã ualde ſoluat. Alioqui mortis periculo attuleris. Vinum aqua frigida dilutũ, ſanat lipothymiã magnæ uacuationi ſuccedentem: modo nulla ſit viſcerum phlegmone: nec magnus capitis dolor: nec affectus aliquis delirium excitans: nec febris ardens ſit, & ea adhuc cruda. In his.n. affectibus, uinum noxas affert inſanabiles. Specta quoque in uini uſu, ęgri naturã, cõſuetudinẽ. ætatẽ, aeris temperiẽ: ut des tutò calidũ aut frigidũ. Frigido.n. planè lædentur frigida natura, calido aſ-

ſueti

ſueti ſenes,decrepiti in aere frigido calido iuuantur. Contrarij,contra. Vinum aũt,in fluxionibus ad uẽtriculum,ſit calidum,tenue:in hæmorrhagia autẽ, craſſum,nigrũ,acerbum.Partes ad quas,& per quas fit fluxio,robora.Venæ ruptæ,ſi apparet,ſanguinẽ ſupprimentia adhibe.Balneæ,fluxioni ad uentriculũ,ſalubres:lipothymiæ a ſudore,hæmorrhagia,uel alia uacuatione,inſalubres.Nam in ſudore immodico,cutis refrigeranda aere frigido natura uel arte,& aſtringenda.Vinum frigidum dandum. Aeger nec uinculis extremorum, nec uomitu, nec aliter mouendus. Quæ omnia, fluxionem ad uentriculum augent. Nam ſi lipothymia eſt a uitioſis humoribus os uentriculi mordentibus,uomat,per aquam tepidam, uel hydrelæon tepidum, quod etiam aluum mouet: ob id etiam ſalubre.

Si æger uomat: calefac partes uentriculo uicinas, & manus, & pedes. Deinde uomat, etiam digitis, aut penna in fauces immiſſa: & ſumpto rurſus dicto vomitorio. Mordacibus uacuatis humoribus, uentriculum robora mulſa: cui abſinthii coma erit incocta: poſtea uino. Et foris corroborantia adhibe, imbecillo ori uentriculi debita:ut oleum abſinthij,melinum,maſtichinum,nardinum:uinum auſterũ,uel emplaſtrum e dactylis,uino auſtero, farina hordei, croco, aloe, maſtiche. Humoribus autem adhuc in uentriculo manentibus,calefac tantum:non aſtringe. Si pituita multa os uentriculi opprimat:unge oleo abſinthii: bibe hidromeli,uel oxymeli,in quo hyſſopum, uel quid ſimile, infuſum fuit: aut piper, ut diatriompepereon, aut dioſpoliticon, & reliqua incidentia & uacuantia pituitam, dabis. Si empyo, aut hydropico, ſectione uel uſtione, pus & aquam to- Aph. 27. li. 6. & 45. lib. 7.

H tum

tam uacuas: derepentè moriuntur. Iem ſi ex cynanche, aut pleuritide, pus in uentriculum uel thoracem, multum confluat, lipothymiam excitat. Hos refice mox optimis odoribus: & paulo poſt ſorbitione coctu facili.

Plethoricos calefac modice, frica, liga in artubus: a uino, cibo, balneo, abſtine: etiam ſi febricitent. Pota hydromelite uel oxymelite: in quo bullierint thymus, oryganum, pulegium, hyſſopus, uel aliud ſimile. Quæ ab utero ſuffocantur: ijſdem curantur: dempto oxymelite: quod utero & partibus aliis neruoſis nocet. His frica & liga pedes, magis quàm manus, & cucurbitulam inguinibus, & coxis affige. Quæ remedia utero in latus inclinato etiam proſunt. Naribus quoque graueolentia, utero autem ſuaueolentia, laxantia, calfacientia, adhibe. Lipothymiam ab obſtructione partis principis, cura ſimili oximelite: & cibis incidentibus, ac urinas cientibus: ut fœniculum, apium, petroſelinum, ami, daucum, ſpicam nardi recipientibus. Deinde uinum album, tenue, non ualde antiquum, offer.

Hipp. lib. 3. diætæ acut.

Lipothymiam a uehementi animi affectu curabis odoribus, narium conſtrictione & uulſione, & uomitu, & uino.

Lipothymiam a dolore uehementi coli, ilei, nerui aut neruoſæ partis, capitis, curato partium affectarum calfactione, uinculis extremorum, & aliis: pro cauſa doloris uaria, ſeu ſolutione continui, & alteratione ſubita partis alicuius ſentientis: & pro doloris magnitudine. Si enim ex dolore uires reſoluuntur, & ex eo uitæ periculum impendet: dolor mitigandus: & uires roborandæ: ut morbo reſiſtere, & curationis ſpatio ſufficere poſſint.

Vbi enim uires collabuntur,nondum tamen uehementer ſunt reſolutæ: ſymptoma, ut dolorem, uel aliud, oppugnamus.

Si uero reſolutæ multum iam ſint:non modo ſymptoma ſedamus: ſed uires firmamus. Adhæc ubi dolor partis alicuius eſt uehementisſimus: aut fluxio tenuis,uigilias & tusſim excitans: pauca quædam narcotica, ſed inueterata,miſcet Galenus: ne dolore, aut uigilijs,uires reſoluantur. Et hæc ſymptomatis remedia ſunt.In ophthalmia autem, meri potio, uenæ ſectione,purgatio, &c.affectum primo tollunt: & una cum ipſo, dolorem oculorum. Si caput dolet conſenſu ſtomachi:uomitu bilis, aut pituitæ, aut utriuſque,dolor ceſſat.Si affectus dolorificus, eſt capiti proprius: ut plenitudo, obſtructio, phlegmone aliquarum capitis partium: quærenda eſt doloris cauſa, & per contrarium auferenda. Grauitas enim plenitudinem: mordacitas,humores aut uaporis acrimoniam:pulſatio, phlegmonen: tenſio ſine grauitate aut pulſu ſpiritus crudi & flatuum multitudinem ſignificat. Tenſiuus & pulſatorius, corporis membranoſi phlegmonen. Tenſiuus & grauis multitudinem intra membranas contentam.Cauſa autem doloris cognita, tibi modum curationis oſtendat.Vt ſi a corpore pleno, aut febre magna,uapores aut humores in caput ferantur:uacua clyſteribus acribus,purgatione, pauci ſanguinis misſione.

Inter quæ, reuellentia,& partium infernarum frictionem, & uincula: capiti admoue reuellentia:deinde ipſum uacuantia:poſtremo roborantia.

Si dolor capitis, criſin per narium hęmorrhagiam, aut vomitum portendit:curationem non requirit.

Lipothymiam patientes a calore immodico,ut mo

ra in aere balnei, uel ſuffocante, refrigera ſtatim uento expoſitos, aqua frigida aſperſos. Os uentricu li frica: deinde uino & cibo refice. Sic a phlegmone, febre magna ardentes, refrigera. Lipothymiam a frigiditate & bulimo, calefac igni, frictione, balneo, oleis calidis, cibo, uino calente. Eam uero quæ a frigiditate, initio acceſſionum frica: liga fortiter: & calefac extrema: uigilias, cibi & potus integram abſtinentiam impera. Lipothymiam ex ſiccitate (ut per febres ardentes, æſtus) extremorum uinculis cura. Deinde cibum euſtomachum, coctu facilem, potius ante animi deliquium: & uinum dilutum, malum punicum, uel alium fructum acidum. Si enim cibum largiorem, aut coctu difficiliorem dederis: lipothymiam augebis, & ægrum ſtrangulabis. Lipothymiam a propria imbecillitate virium corpus regentium, intemperaturam cerebri, cordis, hepatis, ſequente, curabis remediis intemperaturæ contrarijs: ut frigidam calidis, & contra: humidam ſiccis, & contra. Facultas autem uitalis in corde ſita, imbecillis noſcitur pulſu: naturalis in hepate, deiectionibus ſanguineis, primum aquoſis & tenuibus: poſt craſſis, & fæci ſimilibus. Animalis in cerebro, motus uoluntarii imbecillitate: & hæc inſtauratur inſpiratione, & plexu retiformi: uitalis, inſpiratione, & ſanguinis uapore: naturalis, alimento. Cum ergo ſyncope, ſit præceps harum trium facultatum lapſus: & harum eſſentia ſit, in ſpirituoſæ, carnoſæ ſeu humidæ, & ſolidæ ſubſtantiæ, tum iuſta quantitate, tum mediocri qualitate ſeu temperamento: qui harum quantitatem & qualitatem iuſtam, ſimilibus ſeruarit: aut morbo uitiatam, ad mediocre reuocarit contrariis: ſyncopen tum uitabit, tum, ſi immi-

neat uel adſit, emendabit: ſenſim quidem & paulatim, cum ſenſim uacuata ſubſtantia illa, aut alterata eſt: confertim autem & ſimul, ubi magna & ſimultanea uacuatio, uel repletio, aut alteratio, morbum facit. Spiritus, omni momento, multi uacuantur: & per nutritionem, aere temperato puro inſpirato, & cibo, potu, inſtaurantur: alterantur uerò a uitioſis ſuccis, aeris malitia, & qualitate uenenoſa. Spiritus quoque eſſentiam, diſſipant: animi affectus uehementes, ira, timor, mœror, uoluptas, dolor, ſtudium uehemens, & intempeſtiuum & immodicum, præſertim cum ſpiritus eſt tenuior: ob id nimis diſſipabilis, & exhalabilis, & corpus eum continens, rarius, & reſpiratio prohibita, & alimenti penuria.

Nec ſolum animi motus, in quo anima per ſeipſam mouetur: ſed etiam corporis, in quo anima corporis actiones facit, robur animæ diſſoluit: ut labor immodicus. Carnoſam ſubſtantiam, humida alimenta: ut potus, iura, ſorbitiones, pultes, iuſta quantitate & idonea qualitate: ſi ſunt ſimilia, ſeruant: ſi contraria, uel lædunt: vel uitiatam, ad naturalem habitum reuocant. Solidorum corporum ſubſtantiæ (in qua uel maximè uirium ſubſtantia conſiſtit) uacuatæ, ſuccedit tandem ſyncope in morbis longis, corpore per atrophiam extenuato, & in febribus acutis corpus colliquantibus. Temperies autem trium principiorum, cerebri, cordis, hepatis, & partium eis conſentientium, ut uentriculi, ſeruata, ſyncopalem acceſsionem maximè prohibet. In ore enim uentriculi (quòd propter ſenſum exactiorem etiam ſyncopem, ſed ſtomachicam appellatam excitat) humorum crudorum copia & craſsities, uires premit: poros, per quos fit reſpiratio, obſtruit: ſicq;

exitialem affectum & ſyncopen excitat. Quod in eo animal non nutritur (coctis enim non crudis habile eſt nutriri) ſed calor natiuus ſuffocatur, & extinguitur. Si uero hi ſucci crudi, neque grauent, neque obſtruant: lipothymiam excitant, non ſyncopen. Pauca autem calida, tenuantia, alimenta & medicamenta, ſed crebra his danda: ne exoluantur, & animo linquantur: ut uinum aquoſum, præſertim ſi ſenex eſt, ac febris parua. Qualis eſſe ſolet a crudi ſucci copia, & poſt meridiem, & circa noctem affligens.

Hos ergo paulatim & ſæpe uacuamus: quia multam ſimul uacuationem ferre non poſſunt. Quod ſi a copia ſucci crudi febricitans, iuſtam ſemel uacuationem, ſine ſyncope ferre poſſet: hac uacuatione a morbo expediretur. His contrarijs ſpiritus: & ſuccos in corpore toto prætenues, & ocysſime exhalabiles habent: & faciem Hippocraticam cito habent, a morbi uehementia: peiorem quàm a fluore alui, inedia, uigilia, triſtitia: & in ſyncopen prompte incidunt: niſi nutriantur cibis coctu & diſſipatu difficilibus: ut pane, alica, fructibus auſteris, & his cibis largioribus, ſi uires ualent: parcioribus uero, ſed crebrioribus, ſi imbecillæ ſunt.

His, ut prioribus, ſi phlegmone uentriculi, hepatis, aut alterius uiſceris, adeſt, malum eſt inſanabile. Nam ſeruari non poſſunt, niſi crebro nutriantur: nutriri tuto non poſſunt, niſi in phlegmones declinatione. Hos uero, cum ante acceſſionem nutrire cogamur, febrim longiorem facimus: & dum cutim frigidis & aſtringentibus denſare cogimur, ne ita diſſipentur ſucci, & ſyncopen acceſſant. Iam omnes cauſas lipothymiæ: & hac ſæuioris ſyncopes, abunde tractauimus: uentris & corporis reli-

qui

qui uacuationem immodicam:dolorem uehementem:uigilias immoderatas:motus delirantium: intemperiem principiorum ſolam, uel cum ſucco uitioſo. Sed cum uinum,natura calidum,tenue, flauum,odorum,uetus, ſubauſterum, omni ſyncope ſit dandum: ſcopos quoſdam, pro cauſa ſyncopes varia, & pro conſuetudine, paucis tibi explicabo. Frigidum enim ipſum, & interdum eius loco, hydromeli uel oxymeli dabis æſtate, & frigido potui aſſuetis. Si autem æſtas ſit multum æſtuans, frigidam quoque dabis: etiamſi calido potui ſit aſſuetus: modo nullum uiſcus a frigida lædi ſit oportunum. Contra hyeme, calidum: etiamſi frigido potui ſit aſſuetus. Si aer calet: in ſyncope, da panem madidum vino, aqua primum frigida diluto:deinde calida. Si etiam bilis flaua os uentriculi infeſtat, da frigidum uinum: modo uentriculus & hepar phlegmone careant. Vinum autem ſit tenue:quia alimenti coctionem, & in corpus diſtributionem iuuat: & ſucci biliosi, ſtomachum lædentis, uitium mitigat: ſtomachum firmat: corporis habitum calfacit: iucundum eſt potu. In ſyncope autem a crudis humoribus, da falernum: quia coctionem & diſtributionem magis iuuat: & ſucci eſt melioris. In penuria autem vini, ſyncope a crudi ſucci copia aut bile, da aquoſum uetus: quod alimenti diſtributionem, proxime fuluis, iuuat: quia tamen minus calidum: coctionem in uentriculo & uenis, minus iuuat. Fuluum præterea magis epiceraſticum, ſeu attemperans, & miſcibile, & nutriens. Ex aquoſorum autem ſubſtantia, nihil in ſanguinis ſubſtantiam uertitur. E fuluis autem, elige aquoſiora: ne caput feriant: & tenuiora, quæ urinas maxime mouent.

Fuge autem fulua craſſa, auſtera, noua, amara: quia illa ægrè coquuntur & diſtribuuntur. Amara, laudabilem uini ſuccum & nutrimentum iam amiſerunt. Hæc ſymptomata febrium grauia, non ſolum medici curam ad ſe trahunt, & curandi ordinem immutant: ſed etiam remedia febrium cauſis debita interturbant.

Febris enim cum alui profluuio, etiam non uacuante pro multitudinis ratione, aliam vacuationem non admittit, per medicamenta purgantia, aut phlebotomen: ne ægrum in pericula grauiora coniijcias. Inſomnia uehemens, & dolor magnus, ſubitam ac multam uacuationem prohibet. Si febris eſt, cum neruorum diſtentione, egens phlebotomiæ: minus vacua, quàm morbi magnitudo poſtulet: & aliquid ſymptomati condona, ſæpe ſudores & uigilias moleſtas excitanti, uiresq́ proſternenti. [Si os uentriculi affectum eſt: ita ut ne cibos quidem ad petat: ſed malè tum retineat, tum coquat: ſi ſumere cogantur, integram uacuationem ne adhibe: neque his, qui uacuari non conſueuerunt: aut non integrè, aut nunquam ſunt uacuati: & multis cibis vſi ſunt. Contrà qui paucis cibis vſi ſunt, & uacuari conſueuerunt, audacter uacuandi: ſi cætera conſentiant. Symptomatis grauibus loco quædam ſunt: & etiam remedia cauſis morborum debita interturbant: ut temperatura, ætas, conſuetudo, corporis habitus, uires, aer. Calidi & ſicci natura, promptè omnes ab integra uacuatione læduntur. Pueri & ſenes integram uacuationem non ferunt. Nunquàm vacuati, aut non integrè, conſideratius & parcius uacuandi, quàm morbi magnitudo poſtulat. Qui carne ſunt rara, molli, diffluente: qui per cutim multum difflando, uacuantur: moderatè &

cũ metu ſanguiné mitte,ſi omnia mittendũ ſuadét: ſed alia potius vacuatione utendũ.Cõtra, qui carne ſunt dura, denſa,integram uacuationem ſuſtinent. Multum aut graciles, aut obeſi, integram uacuationem per phlebotomen,uel aliter, non ſuſtinent: ſed his omnibus, & prædictis(ubi morbus uacuationem poſtulat) non ſemel,neque ex toto uacuandi,ſed paulatim:moderata inedia,clyſtere,molli frictione,unctione, cataplaſmatis, balneo: pro uariis indicationibus. Quibus uires aliquæ, uel omnes, ſunt imbecillæ natura, uel ex morbo, aut prauo uictu: uacuationem iuſtam non ſuſtinent. Aer calidus ſiccus,uacuari corpus purgatione, aut uenæ ſectione, non patitur:ne in ſyncopen incidat. Aere quoque multum frigido, ſanguinem ne mitte: ne acceſſionis initio, frigus tolerare non poſſit. Alia ſunt ſymptomata febribus uel omnibus, uel quibuſdam, communia: ſed leuiora, & minus exitialia: ut ſitis, deiecta appetentia,difficultas deglutiendi, ſpirandi, nauſea, ructus, ſingultus, uomitus, toleratio difficilis,lingua aſpera,nigra, ſcotoma,uertigo,delirium,capitis grauitas,tuſſis,ſternutamentum continuum, triſtitia, timor in ſomno, ſomnia terribila, oris & oculorum per ſomnum apertio,oris fœtor,aphthe,ſpaſmus quarundam partium: multa, aut nulla, aut parcior mictio & deiectio:& alia quædam. Sunt & alia quædam ſymptomata,febribus propè ſingulis ſua:ut quotidianæ, extremarum partium frigus:quartanæ,horror:tertianæ,rigor. Ad hæc pulſus,& urinarum,& aliorum plurimorum differentiæ,his & his febribus propriæ. Quorum ſymptomatum cauſæ a Galeno ſcriptæ ſunt,in lib. de cauſis ſymptomatum:& alibi paſſim. Remedia uero pro cauſis yariis,yaria,ob id oratio-

nem

nem longam poſtulantia, tamen a practicis nulla methodo congeſta, tibi in præſens ſufficiant, rationem & iudicium adhibenti, & ea ad Galeni iudicium expendenti: nec ſi practicos omnino ſequaris: ægro & ſymptomati ſæpe plus noceas, quàm proſis. Sitis uero remedia, prò cauſis uariis uaria, tibi, quod dico, perſpicuum reddiderint.

Sitis, eſt appetitus frigidi, aut humidi, aut utriuſque. Frigidi quidem ſolius: quando a ſolo calore excitatur: hmidi ſolius, quando a ſola ſiccitate prouenit. Vtriuſque ſimul, quando ab utraque intemperie, in ore uentriculi præſertim, proficiſcitur.

Quæ enim alia eſt oris ſiccitas, nobis quoque uulgò ſitis dicta, a pulmonis, aut cordis, aut aliarum partium intempèrie calida uel ſicca, uel utraque, efficitur: & aere frigido humido inſpirato, magis quàm potu, ſedatur.

Sitim igitur animalem, in ore uentriculi ſitam: & naturalem, in toto corpore ſparſam: a ſiccitate ſola, humiditas aquæ, in potu, & balneo, ſanat: & aliorum ſimiliter aquoſorum.

Aqua enim omnium humidisſima. A calore quoque natam ſitim, aqua & aquoſa, actu frigida ſi ſumantur, tollunt. Ergo etiam ab utraque hac intemperie natam ſitim, aquoſa actu frigida ſanant: & eadem ratione, oxycraton: cuius acetum, tenuitate ſuâ, aquam in corpus uniuerſum celeriter diſtribuit.

Acetum autem ipſum, ſitim a calore & humiditate ſalſa natam, in hydropicis, & quibus uentri eadem pituita ſalſa illita inhæreſcit, ſanat. Particularia alia propè infinita ſitis remedia, apud omnes inuenies: ſed quæ omnia, cauſas iam dictas reſpiciant oportet: ſi certa ſitis remedia ſunt futura.

FINIS.

DE MEDENDIS FEBRIBVS humoralibus, atque earundem accidentibus, & Hectica, necnon quibuſdam febribus peſtilentialibus:

CAMILLI THOMAII MEDICI Rauennatis Commentariolus.

FEBRIS ſubſtantia eſt in genere caloris, præter naturam in corde ſubinde in toto corpore: differentiæ ergo ipſius primæ, & principales accipiuntur a differentiis ipſius caloris, quæ interdum capiuntur ex parte diuerſitatis cadentis in quantitate aliquando in motu, nonnunquam in ſubiecta materia; in qua calor ipſe febrilis ſuſceptus eſt; & quamuis illæ differentiæ quæ conſequuntur febris quantitatem, & motum euidentes ſint ſenſuiq; manifeſtę, atque ſecundum earum conſiderationem ſint aliquæ febres dictæ magnæ, aliquę paruæ. Item aliquę citi motus, & acutæ, aliquæ tardi, & longæ, tamen conſueuerūt illuſtres medici eas potisſimum accipere, quæ dantur ſecundum differentiam ſubiectæ materiæ, quod eſt, quoniam dixere vnum ex primis generibus febrium eſſe, quod in ſpiritibus ſuſceptum eſt, Secundum in humoribus cordis, Tertium quod in ſolida ipſius ſubſtantia, & præter id, quod unicuique generi proprium nomen indidere: Primo quidem diarię: Secundo humoralis: Tertio hecticę, & habitudinalis asſignarunt etiam iuxta primorum iſtorum generū cōſideratiōné diuerſas unicuique ſpecificas differētias, quibus omnibus nūc intédimus, pręter quam de iis, quæ accenſæ ſunt in ſpiritibus cordis, & de earum ſpeciebus, atque curationibus pertractare.

Illud

Illud autem prænoſcendum eſt,quod omnia hu mana corpora propter humoris abundantiã febrire nata ſunt,præcipue febre putrida, quoniã tamen in proportionali genere facilior ſit trãſitus, quàm in diſproportionali cõpertũ eſt,corpora cholerica ex cholera,flegmatica ex flegmate,& melãcholica,ex melãcholia,ſicuti etiã sãguinea ex ſanguine,frequẽtius febricitare,quod natura ſuper dominantem in corpore humorem,atque abundantem regere,& a putredine ſeruare valeat minus, quam non excedentem, & quoniam iſtarum febrium, unaquæq; a ſui principio uiſa eſt nõ manere vſque ad finem ſecundum unam diſpoſitionem ſiue accidentia conſideremus, ſiue ipſarum cauſam efficientem , hoc eſt humorem ipſum , uel etiam febris ipſius eſſentiam asſignarunt medici ipſis tempora quatuor , primum quidem tempus principii,quo calor debilis eſt,& ipſa accidentia, nec non materia febrem faciens per urinam nullo pacto a calore naturali uel præter naturam mota deprehenditur , dum ſcilicet nullum in urina coctionis veſtigium,uel coctioni contrarium apparet,quo apparente accidentibuſque inualeſcentibus ipſaque increſcente febrili caliditate augmenti tempus deſignarunt, & conſiſtente eadem accidentibusq; ad ultimum uſque coctaq; materia , uel peſſime ſe habente ſtatum dixerunt:ſicuti etiam declinationem cũ omnia ad decremẽtũ peruenerunt, & conſumitur materia in ſenſibiliter, uel extra corpus per aliquam euacuationem ſenſibilem detruditur , & iſta tempora omnia in febribus ſunt conſideranda,quoniam contingit ex ipſorum varietate corpori oblata præſidia varietate.videntur autẽ in ſalubribus iſta quatuor tempora qualeſcunque ſint febres , longe,uel breues etiam ſi unius tantum acceſſio-

ceſſionis ſint, in mortalibus autẽ tria duntaxat, prin cipium, augmentum, & ſtatum in quo mori ægrum contingit frequentius, quàm in aliis temporibus.

His itaque præmiſſis dicimus quòd febris humoralis eſt caliditas extrema, & præter naturam ſuſcepta in corde quoniam in humore cordis, quę ab hoc in ſolidam eiuſdem ſubſtantiam, & totum corpus pertranſit, & eſt duarum ſpecierum ſubalternarum, una quidem cum putredine, altera citra putredinem, quæ tantum fit cum facta eſt caliditas in humore cordis, & fiens in eiuſdem ſolida ſubſtantia ob calorem humorum ebullientium, uel feruescentium citra putredinem eorundem, quod tãtum proprium eſt ſanguini, quod feruere poſſit, & augere calorem in corde extraneum, præter hoc quod putreſcat, cum natura propter neceſſitatem corpori ipſum plus ſeruet, quàm alios humores, qui neque feruere poſſunt, neque ebullire in tantum quòd febrem accendant ſine ipſorum putredine.

Hæc autem febris, quæ fit de ſanguine citra putredinem facile curatur, ni aliquid in ipſa fuerit commiſſum, quod ſi in ipſius curatione peccatum contigerit, facile ad putridam ex eodem humore conuertitur, debet autem cognoſci prius quàm curetur, quoniam iſta eſt cum corporis totius plenitudine, & accidit homini complexionis ſanguineæ ætatis iuuenilis, & ei qui regimine, & uictu augente ſanguinem eſt uſus. Illi præterea, qui conſuetum exercitium, uel aliquam conſuetam uacuationem ex ſanguine prætermiſit, eſtque ideo in hac febre pulſus magnus, atque plenus, & undoſus, ſunt urinæ rubeæ & craſſæ, apparet in toto caliditas non acuta, neque mordax, cum humiditati ſanguinis ſit coniuncta citra putredinem.

Color

Color item in toto ad rubedinem cum purpureitate decernitur:cum itaque febris iſta omnibus prædictis indiciis eſt deprehenſa,ſtatim ab initio ſecanda eſt vena,quæ iecoraria dicitur,partis dextræ, atque ſanguis ſatis copioſus mittendus eſt. ſolet nanque hoc præſidio ſolo febris hæc curari,utpote quæ ſanguinis redundantem quantitatem cauſam habeat, & propterea in hac febre etiam medici non ſunt ſoliciti de cibo,quo'd in hac uirtus robuſta ſit,& nutrimento potius ſuffocata,& oppreſſa,quam nutritione egeat.

QVæ uero febris humoralis a putredine contingit quadruplex eſt,ſi humorũ a quibus fit numerum quaternarium conſideramur, eſt nanque una a ſanguine putreſcente,alia a cholera,tertia a flegmate, quarta ab ipſa melancolia proueniẽs. Si uero uarietatem loci,in corpore in quo contingit humores febrẽ ipſam facientes putreſcere:duplex eſt,quædam cõtinuatiua,quædam intermittens, & periodica,nã, & ſi ſanguis unum tãtum locum in uaſis ſuę putrefactionis habeat,cum febrem efficit.alij tamen ab ipſo humores poſſunt,& in uenis putreſcere,& extra:Si igitur cadit putrefactio eorũ in uenis cõtinuã neceſſario efficiunt, quod ſcilicet continua efficitur effumatio eorum putreſcentis ſubſtantiæ ad cor faciens febrem,ſi uero ceciderit extra uenas interpolata deprehẽditur quòd non continua in humore fiat putrefactio,neque ab ipſa effumatio fuliginis putride,ſed intermittens aliquanto ſpatio de febre,itaque ſanguis putridi primo agendum.

Hæc eſt febris cõtinua,quę cognoſcitur per ſigna eadem quibus non putrida præter hoc,quòd in hac ſunt indicia putrefactionis ſanguinis manifeſta in urinis,& anhelitu,& pulſu,eſt nanque urina fœtés,&

eſt

eſt maior ſpiritus emiſſio aliquãto ipſa inſpiratione atque ideo pulſus motũ anhelitus in diaſtole, & ſiſtole cõſequitur,calorq́ acrior,& mordacior exiſtit, cum itaque illis omnibus,atque nunc dictis ſignificationibus febris iſta fuerit deprehenſa ſtatim expedit flebotomare patientem,atque copioſe,non tamẽ tanta ſit ſanguinis eductio,quanta fuit in non putrida,quoniã in ea ſanguinis peccabat quãtitas . in hac vero magis mala qualitas,fiat ergo flebotomia a baſilica dextri brachii,& ab hac corpus refrigeretur potu copioſo frigidæ aquæ ſi eũ conceſſerint , quæ potum aquæ non impediunt , ab hac enim refrigerati ægri ſani euadũt,neque audiendi ſunt qui in huius exhibitione coctionem expectandam contendunt, dũ enim expectatur adeo ſanguis aduritur,vt veneni malitiã accipiat,& ægrum inde ad mortẽ perducat,quæ uero potum aquæ concedendũ permittũt, ſunt ætas ipſa florens,robur uirium , conſuetudo eã bibendi etiam in ſanitate,tempus calidũ ſanitas nutritorũ morborum &c.quod ſi omnino aliqua prohibuerit frigide potum a flebotomia cholera eſt euacuanda cũ medicina refrigerante,atque feruorẽ putreſcentis ſanguinis ſedante puta cũ caſſia diluta cũ decoctione tamarindorum prunorũ & ſacchari roſati ſubinde refrigerandum eſt corpus cum ſyrupo endiuiæ roſato,& acetoſo prohibẽtibus putrefactionem,ſunt etiam ad hanc eandem intentionem admouendæ cucurbitulæ dorſo cum ſcarificatione,atque refrigerans nutritio,ſed quæ parta ſit concedenda,propterea hordeacea iuſcula,uel panem aqua cõuenire in hac febrem,ſicuti in acuta qualibet nõ eſt ambigendum,ſit vero in hac febris ſpecie potus, uel aqua ſimplex,uel cum ſyrupo acetoſo,aut iulep roſato commiſta, atque omnia in ſumma ad regimen attinen-

attinentia,ſint in hac febre refrigerantia.

Quoniã dicebãtur febres ex reliquis humoribus a ſanguine poſſe fieri per putrefactionem in uaſis,& extra uaſa determinandum eſt de his,& primo de febræ,q̃ fit ex choleræ putredine. Hęc triplex ponitur periodica,ſcilicet continua,& cauſon,quæ & continua eſt,tamen ab ea differt,ex eo quo'd in continua de çholera omnino aliqualis apparet excreſcentia,& motus cholerę manifeſtus de tertio in tertiũ,& ideo cõtinua proportionalis de cholera uocatur, in ea uero quæ dicitur cauſon,& ſi continua ſit nulla tamẽ excreſcẽtia manifeſta comperitur,ſed eſt concluſa,& ideo febris incendii,atque ardoris nominatur. De tertiana intermittente primũ dicendum,quæ eſt febris ob putredinẽ cholerę extra uenas cõtingens interdum puræ & exquiſitæ nonnũquã nothæ,& ſpuriæ differens ob id in ſpecie caloris,atque accidentiũ in ea cõtingentium:nã quando cholera putreſcens eſt pura,caliditas eſt acrior,& magis mordax qua'm ubi eſt impura,quæ tanto remiſſior uidebitur,quanto ab ipſa exquiſita receſſerit, eſt etiã in pura pulſus frequentior,& vrinæ ſunt magis igneæ:ſunt præterea intenſiora accidentia,de ſiti,inſtantia vigiliarũ inquietudine,& cõplexio magis cholerica, & ætas violentior,atque regimen in hac præcedens cholerę puræ magis atteſtatur qua'm impuræ. Incipit item pura cum horripilatione quaſi ſenſu puncturæ acutũ per dorſum,&totum corpus.Impura uero magis cũ horrore,& ueluti ſparſione feruentis aquæ, uel etiã ſi magis a puro elõgatur cum rigore,& frigore, finit præterea quæ pura eſt,cum ſudore eius acceſſionis perduratio non excedit duodecimam horam, quæ uero impura citra hunc ceſſat,& perduratio eius ſupra.xij. horas comperitur, maior tanto,quãto craſ

ſior,

ſior,& uiſcoſior,cholera extiterit.Pura itē in.vij.periodis iudicatur.Impura uero prolixior exiſtit,adeo ne quadrageſima periodo interdū cōſumatur.Si ita que deprehenſa eſt pura tertiana,eget æger refrigeratione,quæ fiet,& humoris calidi vacuatione non ſolum,ſed etiam alteratione,quæ fit cum iJs quæ refrigerant,tum nutritione,& regimine,tū etiam medicinarum exhibitione:in hac itaque & ſi tenuis,& exquiſitus uictus præcipue competat,præterea qui caliditatem febrilem extinguat,expedit tamen die acceſsionis,penitus ſubtrahere,uel ſiquid conceden dū eſt nō excedat illud tale,quale eſt ordei cremor, & in declinatione,uel tota ptiſana cholata,hora qua febris ipſa intermiſſerit,itidem panis lotus ex aqua cōcedit citra noxā eadem hora poterit,largius tamē die quietis nutriendus erit ęger,ſi deprehēſus fuerit nutritione indigere,namque noſtra tempeſtate poteſt panis ex iure pullorum iuuenum,alterato tamen,& cum lactuca,endiuia,atque eo genere infrigidantium herbarum .Item concedi uini pauciferi aqua lymphati,potus ſine periculo,uerum in acceſſione ab eo omnino cauendum,uacuanda eſt cholera a corpore,cum leui medicina,& in die quietis,puta cum caſsia,uel manna diſſoluta cum decoctione ſacchari uiolati,& tamarindorum, atque prunorū. Hæc namque uacuatio,ab ipſo principio eſt concedenda,itidem quæ ex ſyrupo roſato ſolutiuo fit cōmuniter,fortior vero ut quæ ex rhabarbari infuſione,tardanda eſt ad coctionis humoris facientis febrem aperitionem, hoc eſt ubi in urinis perfecta hypoſtaſis deprehendatur, Alba quidem lenis,& equalis ſubſidens,in fundo matulæ,atque pinealis,quæ omnimode coctionis humoris febrem ipſam facientis certitudinale indicium exiſtit,quæ co

ctio,& ſi in hac febre ipſa ſola natura procuretur quoniam febris hac ſemper bene iudicatur,tamen procuranda eſt cum iis, quæ malam complexionem membrorum calidam ad contrarium immutant,& puta cũ aqua hordei,& iulep uiolato, uel cũ ſyrupo de endiuia, de fumo terræ, & acetoſo cum qua frigida lymphatis, uel cum aliqua ex ſublimatione endiuiæ,portulacę,& bugloſſæ.eſt præterea ab ipſa euacuatione corporis & hepatis,diſcraſia calidã & ſicca remouenda cum aqua hordei,& iulep uiolato.

Verum ſi febris hæc ab impura ſit quanto uidebitur a pura magis recedere, tanto & maior uictus ratio erit habenda,quoniam cum ſit huius natura, ut prolongari poſſit multum terminus ſtatus,ſeruanda eſt uirtus ad ipſum: eſt tamen habenda conſideratio in modo cibandi in hac febre. quoniam plerunque moderni conſueuere non mediocriter aberrare,concedentes quidem a principio uictum ſatis tenuem, morbi vero progreſſu largius cibantes, & quidem contra rectam cibandi rationem in febribus, non ſolum,ſed in reliquis etiam morbis in quĩbus expedit largius quidem cibare,cum ſunt in principio quam cum proceſſerint ſecundum augmentum, & ſtatum in quo maxime ſubtrahere oportet: in hac itaque ſi parum elongabitur a pura talis ſit ordo cibandi, principio hordacea iuſcula, ex brodio, uel etiam panem ipſum concede. cum uero ſecundum augmentum, & ſtatum proceſſerit, ſolo pane, vel iuſculis ex aqua ægrum nutrito, immo in ipſo ſtatu, etiam ſolo hordei cremore, ſic enim optime fiet, ne natura febris humori vacuans diſtrahatur, uel impediatur, potus præterea ſit, & in ipſo principio pauciferum ui-

num

num in proceſſu aqua miſtum. In ſtatu uero ſola aqua hordei, uel aqua ſimplex cum acetoſo pro potu tribuatur; lenienda eſt inſuper aluus ſi ſuppreſſa ſit cum aliquo lenitiuo clyſteri, cui admiſtum ſit mel ipſum roſatum colatum: quæ ſit autē clyſteriorum communium materia, arbitror non medicis nouitiis modo, ſed & ipſius mulierculis eſſe notum, fiunt nanque pro iis decoctiones ex herbis maluarum, blitium, matrum uiolarum & ſimilium, quæ oleo communi, ſale, ſaccharo, uel ut dixi melle roſato commiſte ægris propriis inſtrumentis ſubminiſtrantur. Debet iſtorum clyſteriorum uſus in febribus eſſe frequens, & peculiaris, quoniam ex his uacuantur inteſtina a fæcibus, corpuſque ob id non modicum alleuiatur, refrigeratur præterea multum, atque diſtrahuntur humores, & uapores, qui aſcendentes interdum in febribus accidentia mala efficiunt, expedit etiam interdum ubi præſertim humor febrem iſtam efficiens redundet, & in corpore abundet a principio uacuatiuum aliquod ipſum minorans exhibere cum præmeditatione, tamen nec ſemper, ut multi aiunt, ſed vbi uidebitur morbus incepiſſe a materia digeſta, hoc eſt ſecundum partem uacuationi parata, nec uelim diſſonum hoc alicui uideri, ſi dixerim in principio apparere interdum digeſtionem ex urina vindicatur communiter, principium quamdiu caret urina ueſtigio digeſtionis, in corporibus enim fortibus non inconuenit, quod interdum humor malus priuſquam putreſcat digeſtionem acquirat ſecundum partem ſui, & ſecundum aliam partem non, ſed primo putreſcens febrem efficiat, & ſecum digeſtum ad putredinem conuertat, & iſta febris erit in principio quantum

ad materiam non digeſtam, & non incongruit ut urinæ tunc uideantur cum aliquali hypoſtaſi, & etiam laudabili, quæ tamen euacuata materia minoratiuo, uel conſumpta calore non amplius apparet, niſi morbi augmento, & ſtatu, minoretur, itaque ab ipſo principio materia ubi redundans deprehendatur, & ſecundum ſui partem digeſta cum caſſia, cum diacatholicone, atque ſyrupo roſato ſolutiuo cum diapruni ſimplici, & cum portione electuarii roſati Meſuæ, uel ſucco roſarũ ſi non multum a pura cholera elongatur, & eſt cholera, quam citrinam dicunt non naturalis effecta ob flegmatis ſubtilis admiſtionem, ſi item uidebitur egreſſa a naturalitate propter miſtionem, & abundantiam atræ bilis. *Si uero* magis craſſa ſit, quia commiſtionem patiatur craſſioris pituitæ, uel melancholiæ, expediet magis caſſiæ, uel diacatholiconi, diapruni, & lenitiuo electuario, uel illi de ſebeſten, admiſcere parum electuarij de dactilis. Ab hac uero minoratione opus eſt concoquere humoris reliquias, & uias obſtructas apperire craſſiciem ſubtiliare, quod viſcidum eſt incidere, atque putrefactioni obſtare, quæ omnia efficiunt in primis ſyrupus acetoſus geleniabin colatum, cum aquis endiuiæ, cicoreæ, fumiterræ, & bugloſſæ, & procedente febre cum oximelle ſimplici aqua abſinthij, & cap. ven. & ubi coctio ipſa apparuerit expedit humores ipſos euacuare cum infuſione rhabarbari addita caſſiæ, vel diacatholiconi, aut aliquibus ex lenientibus electuarijs, immo ubi craſſior ſit peccans cholera non incongruit infuſioni rhabarbari quid, & agarici addere, & aliquid electuarij de dactilis, quod inter alia ſolutiua ſatis eſt benedictum. Non inconuenit præterea vacuato corpore

per

per medicinam,urinam uel ſudorem prouocare cũ decoctione radicum,petroſelini,endiuiæ,fæniculi,& ſe.communium frigidorum maiorum, poroſitates etiam apperire corporis cum frictionibus, demum malam complexionem calidam in membris relictã remouere,cum aqua hordei,& membra nutrimenti roborare cum confectione ſandalina, uel diarodoni,ipſa uero febre declinante corpus ipſum paulatine reficere.

Si uero febris de putredine choleræ continua fuerit, & non cauſon,ſed quæ proportionalis de cholera dicitur cum excreſcentia,ſcilicet manifeſta omni die altera & a cholera ſit pura, quæ cognoſcitur ex ſignis omnibus dictis de periodica,præter quod in hac nõ erit horripilatio,nam in hac non ſpargitur materia extra uaſa ſicuti in intermittente, uidebitur aſſiduitas ipſius febris cum accidentibus intenſioribus quàm in ea quæ ex impura eſt, curatio erit ferè eadem niſi quòd in hac a principio expediet ſecare Iecorariam uenam, atque ducere ſanguinem, non tamen multum,quoniam in hac febre ſanguis detrahitur non ratione uacuationis tantum, quantum ratione refrigerationis faciendæ in humoribus,putredine ebullientibus,& ratione apperiẽdi obſtructiones,quæ ſunt in penitioribus uaſis cauſa putredinis humorum.itidem dicendum eſt de continua impura,eſt namque curanda ea uia & calle,qua periodica, ſed in ea phlebotomia competens eſt ab ipſo principio,minorantia uero ſi neceſſaria ſunt eadem conuenientia erunt,eadem concoquentia, atque euacuantia inſuper, & alterantia,& roborantia membra,de quibus ſatis dictum eſt,eadem erit regiminis,& victus ratio,ut in intermittente, uariabuntur tamen iuxta uarietatem choleræ peccantis a pu

ra minus,uel magis elongatæ per craſsiciem,uel ſub tilitatem,aduſtionem uel terreſtreitatem humoris ipſi choleræ commiſti.

Febris uero de cholera quæ cauſon dicitur fit cum cholera putreſcit in omnibus uenis corporis, uel ſolum in uenis proximis cordi, & eſt febris ardens,& maximi caumatis, in qua ſigna dicta de continua, tertiana omnia apparent, ſed eſt vrina magis ruffa, & ignea: pulſus item frequentior, & maior inſomnietas, ſitis ualidior, linguaque aridior, & nigrior, ideo pro ipſius curatione maiori ad modum eget frigefactione quàm egeant aliæ febres in tantum quod ex frigore expedit interdum de acuta ipſam immitem, & lentam commutare: opus eſt ergo ab ipſo principio choleram euacuare cum caſsia, atque electuario de ſucco roſarum diſſolutis cum decoctione tamarindorum, & prunorum, & ſacchari violati ab hac quotidie potare aquam anguriæ, portulacæ, & endiuiæ cum ſyrupo uiolato, uel etiam nenufarino. Item epithima frigidum cordi admouere,quod fit ex aqua roſata, acetoſæ, bugloſſæ maluatico,& aceto cum ſpeciebus cordialibus,temperatis ſandalis & croco ægrumque ipſum in frigido loco ſituare, atque frigidis cibariis tenuiter nutrire, præcipue endiuia, lactuca,iuſculiſque hordeacis, & pane, ex aqua uinumque prorſus interdicere in hac febre, & ipſius loco aquã ſimplicem,uel hordeaceam concedere.

Tertia ſpecies febris humoralis putridæ a putrefactione flegmatis contingit, quæ præter id, quod duplex eſt continua ſcilicet, & periodica variatur etiam ex varietate ipſius putreſcentis flegmatis,febrem facientis,nam quædam eſt ex flegmate natu-

rali

rali,quædam ex flegmate non naturali, fit autem interpolata cum putreſcens quotidie flegma per ſentientes partes a natura detruditur qualecunque ſit, & incipit ab extremorum frigefactione, atque horrore potiuſquam rigore,neque facilis eſt caloris eius in corpore accenſio,quo'd eum humorem paulatim putrefactio accipiat, & ob eandem cauſam non cito etiam ad ſummum caloris peruenit, cum inualeſcit, quod contingit ex crasſiciæ frigiditateque ipſius humoris inæquales fiunt in hac febre pulſus & debiles, præterea ſunt parui cum febris hominem corrigit a principio, in hoc calor ſimulatur igni lignis uiribus accenſo,atque conſequitur corporis temperaturam,ætatem,victum & pituitoſum regimen, atque omnia eadem in continua apparent indicia, præter id,quod in hac nullum frigus, nullus horror deprehenditur,& omnes febres iſtę conueniunt ſecundum magis,& minus,præterquam in ea, quæ ex flegmate fit ſalſo,in qua caliditas, & accidentia omnia fere' ſimilia uidentur accidentibus, & calori cholericæ febris.Expedit ergo in hac febre tam periodica,qua'm continua,quod natura ſua prolixior ſit largius aliquanto qua'm aliis ſupradictis dięrare, neque febris tãtum rationem habere in nutritione, & regimine,& medicatione, quantum etiam ipſius cauſæ quæ quoniam frigida eſt craſſa,& uiſcida,quę ob multas obſtructiones in partibus penitioribus corruptione corripitur, non tantum non multum refrigerare,ſed oportet calefacere, ſubtiliare,incidere, & aperire:ſit ergo nutritio cum pane ex carnium pullorum, atque facilium concoctu, iure decoctionis petroſelini radicum, atque tractu temporis fœniculi ipſius, immo & ipſæ carnes ab ipſo principio, quæ tamen proximante ſtatu non ſunt

concedendæ,cum in hac febre eo tempore ſubtilior dięta quàm ab ipſo principio conuenire dicatur, uinum item non eſt interdicendum, ſit tamen pauci ſerum,& album,paulatim in hac febre,& frequenter vacuandum cum caſsia, & diafinicone, & interim concoquendum cum geleniabim colato a principio,& ſyrupo acetoſo,& aqua abſinthii, & capil. uene.poſt vero primos dies cum ipſo oxymelite,& ſimplici.primo cum biſantino ſyrupo,mox cum compoſito,atque aquis petroſelini abſinthii.apij, & fœniculi, deinde denuo uacuandum cum rhabarbari, atque agarici infuſione addita diacatholiconi, aut caſsiæ, uel alicui lenientiū electuariorum,abluenda ſunt ſæpius inteſtina clyſteri fortiori,quàm in cholerica, quare id ſumme conueniens eſt,quod ex decocto blitium, & maluarū,uel ex decocto cauliū hiera picra, melle roſato,& oleo communi conficitur, eſt item in hac febre habēda ratio ſtomachi,præſertim ea progrediente,ſolet namq; uentriculus imbecillus fieri,& propterea confectione diarodonis atque roſati aromatici non ſolum, ſed etiam linimento de oleo abſinthii,& ſpicæ ipſum mane,& ueſperi roborare non inconuenit item præſtat ea concedere,quę urinam prouocent,quæ item ſudorem, & ideo frictiones etiam aſperę tractu temporis ſatis congruæ & opportunæ comperiuntur,ſi etiam aptus æger uomitui fuerit a cibo euomitio a principio, etiam ipſo facta proficua,& utilis eſſe uidebitur.

De quarta ſpecie humoralis putridæ vltimo hoc loco eſt agendum,quæ a melancholiæ putredine cōtingit,illudq; præmittentum, quod & ſi fieri poſsit intermittens,& continua,rarius tamen accidit hæc quàm periodica,ſit autem hæc natura melancholicis in ætate & tempore quę tali humori conreſpon

dent

dent. Autumno ſcilicet vt plurimum, ſicuti tertiana eſtate, & ſanguinea vere, & flegmatica in hyeme præcipue cum præceſſerint uictus, & regimen, quod humores hûc in corpore auxerit, qui ideo paulatim ſuccenditur, ueluti lapis aliquis aut teſta, aut os, aut tale aliquid, huiuſmodi corpus frigidum, & ſiccum & ubi aliqua flamma ex eo accenſa eſt, nihil fumidum, aut a ſe incombuſtum in acceſsione reliquit, atque iccirco in hoc humore longiores ſunt ceſſationes quàm in pituita, atque intermisſio exquiſite pura uidetur, quoniam quicquid atrę bilis fuerit accenſum exhauritur, atque diſpergitur: eſt præterea rigor in hac ſimilis rigori eorum qui gelu frigeſcunt, eſt in hac febre pulſus ſatis paruus, & inordinatus, urinaque ſubtilis aliqualem habens fuſcedinem, eius curatio eſt vt a principio mediocriter, & leniter tractetur, neque medicamine ullo vacuationem procurare debemus, niſi ſuperabundans ſanguis in corpore de ipſius minutione perdoceat, & præcipue cum in eius exitu ater fuerit uiſus, mittendus eſt audactius, quod ſi flauus, aut tenuis apparuerit, non mittendus: in hac expedit inſtituere victum minime flatuoſum, & ventris lenitionem, ut posſibile eſt prouocare glandibus & clyſteribus in flegmatica ſupra memoratis, uel cũ electuario lenitiuo per ſuperius, aut etiam cum ipſa casſia concoquenda eſt melancholia cum ſyrupo uiolato de fumoterræ de bugloſſa, & acetoſo, cum aquis fumiterræ, boraginis, & lupulorum, & ab hac prima concoctione uacuanda eſt cum casſia diaſſene, diacatholicone, agarici, & rhabarbari, infuſione facta cum decoctione florum, & fructuum, cum additione ſenæ, & vbi melancholia æſtimetur aduſta cum electuario roſato Meſuæ, & depſilio. Præterea ſplenis habenda eſt non mediocris ratio,

quo-

quoniam ſolet in hac febre intumeſcere & propterea perungendus eſt locus ipſius oleo amigdalarum dulcium de capparibus medulla vituli, butyro, & armoniacho diſſoluto in aceto, roborandum eſt corpus inſuper cum theriaca præcipue concocta materia, quo etiam tempora balneum aquæ dulcis tepidæ, maxime expedire comperitur.

Solent autem febres iſtas concommitari accidentia multa, quæ interdum ægrum male afficiunt, & propter eorum uehementiam medicum ab ipſarum curatione diſtrahunt, & propterea operæpretium mihi uidetur nunc quomodo, grauioribus quibuſdam ſuccurrendum ſit perdocere, inprimis itaque dicamus de dolore capitis, qui ſolet interdum fieri ex uaporibus multis, uel acutis a toto corpore eleuatis. huic ergo ſubuenire oportet diſtrahendo ad oppoſitum cum frictionibus uentoſis admotis dorſo, & lotionibus ad brachia, & crura factis, neque (ut multis uidetur) admouendum eſt capiti oxirodinum ex aceto, oleo roſato. & aqua roſacea. quoniam id occludit uapores in capite, atque dolorem ipſum adauget, quod tamen præſtat vbi dolor ipſe fieret a materia cholerica aſcendente, & apoſtemante phrenitudiniſque periculum imminente, quo etiam tempore frigidiora, quæ ex ſuccis ſolatri, lactucæ, & ſimilibus admouentur fronti utilia comperiuntur, quo item caſu nõ ſolum diſtractiones dictæ peruentoſas, & frictiones, & lotiones competunt, ſed etiam per ipſam phlobotomiam expedire videntur.

Aſſociatur item febres iſtas ſitis interdum ualida, & in exauſta quo tempore os ſæpius madefacere cum aqua hordeacea aqua frigida cum mucilaginibus ſcilicet citoniorum uel pſilii conuenit atque

que in ipſo ore detinere lactucas, atque ſem. communia frigida maiora, & interdum abluere os cum aqua lactis, & potare Iulep uiolatum cum aqua hordei, expedit etiam potare aquam decoctionis hordei, & ſacchari uiolati, & ſi tamarindorum quid parum appoſueris guſtui iucundior, & magis proficua in caſu habebitur, Iſta item omnia conferent ubi lingua arrida ſit, & nigra.

Si uero cum ſomno grauiori febris acciderit diſtractiones omnino omnes dictæ de dolore capitis fiant, & ſtatim ſi corpus totum vacuetur cum ſyrupo roſato ſolutiuo vbi ſit accidens, id ex multitudine vaporum calidorum, & cum additione agarici ubi ſit ex humoribus, uel vaporibus craſſioribus presidio erit.

Si uero tuſſis, ut interdum contingit cum febre cum iungatur, ſi ex ſiccitate ſit partium pectoris, linitio facta ad thoracem ex uiolato oleo, & lacte conueniet, ſi uero ex diſſolutione, & caſu humoris calidis ad pectus electuarium de diadroganto.

Si cum inſtantia uigillarum febris afflixerit mulſiones papaueris cum iure lactucarum concedantur a cœna, lotiones præterea fiant ad extrema cum decoctione foliorum uitium lactucarum ſalicis, & capitum papaueris, odoramenta item quæ fiant ex decoctione iuſquiami ſomnum præſtare experientia ipſa ſæpisſime compertum eſt.

Expedito tractatu de febribus humoralibus, & de earundem curationibus, atque accidentibus quibuſdam in illis, ut plurimum contingentibus, nunc dicendum eſt, ſub compendio de hectica febre. Hæc febris eſt calor extraneus acccenſus in ſubſtantia cordis, & membrorum, & prohibet operationes ipſorum, & conſumit

eorum

eorum ſubſtantialem humiditatem, & ponitur triplex ſpecies huius febris, ſed ſunt proprius tres ipſius gradus, unus gradus & primus eſt cum caliditas iſta febrilis quæ eſt accenſa in ſubſtantia membrorum conſumit ſecundam humiditatem de ſecundis. Secundus cum conſumit humiditatem tertiam quæ adhuc reſtaurari poteſt ex cibis. Tertius cum conſumit quartam humiditatem, quæ in tali febre deficientibus duabus dictis refici minime poteſt, & hic gradus quidem cæteris deterior eſt, & incurabilis. Secundus vero gradus cum difficultate tollitur. Sed in primo facilis fit curatio licet is non ita facile cognoſcatur, nã ſigna ſunt in hoc gradu occultiora, quàm aliis duobus, tamen a medico exercitato cognita, & intellecta, habet enim omnis gradus calefactionem aliqualem a cibo non antea perceptam ab ægro, extenuatio corporis in ſecundo magis, & in tertio apparet: ſolet etiam iſta febris ſequi febres alias præcipue ardentes, uel cronicas, ex iis enim calor extraneus figitur facile, in ſolida membrorum ſubſtantia. Curatur itaque refrigeratione, & humectatione, quoniam eſt mala complexio calida, & ſicca ſine materia: cibi ergo in hac febre ſint frigidi, ut hordacea iuſcula, panis item ex iure carnium laudabilium facilis concoctionis, & boni nutrimenti alterato ex lactucis endiuia, & portulaca propter debilitatem uirtutis: carnes etiam cõceduntur, quæ tamen humidum generent non facile a calore diſſolubile, & propterea pedes uitulorum iuuenum, hoc eſt unius, uel duorum menſium conueniunt. Item carnes Hędorum, & pullorum, & carnes teſtudinum nemoralium, uinum item non potens, & aqua hordei cum iulep uiolato lac etiam in hac febre conceditur ni ſit aliquid impediens, nam nutrit refrigerat, & præcipue quod

mulieris eſt,uel aſinæ;balneum inſuper tepidę aquę decoctionis herbarum in hac febre expedire compertum eſt,intantum quod iſto ſolo ex prima & ſecunda ſpecie plures fuiſſe ſanatos cognouimus, præcipue cum a balneo facta fuit inunctio toti corpori ex lacte recenti, & oleo uiolato.

DE FEBRIBVS PESTILENTIALIbus,in quibus apparent Peticulæ.

PRÆTER enumeratas febres humorales fiunt aliæ febres quę ſunt de genere peſtilentialium, nam omnes mali moris ſunt quæ præcipue inualuere fere per uniuerſam Italiam anno.MDXXVIII.& ab hinc nõ infrequenter corpora corripuere cõſequẽtes quidem putrefactionem ſanguinis, uel humorũ cum ſanguine uenenoſam ex corruptiõe aeris interdum ſecundum qualitates,uel totam ſubſtantiã, nonnunquam malorum dierum influxum, atque pręparationem corporum ex commiſſis in regiminis ratione,& uictus,quas febres conſueuerunt concomitari maculæ quædam pulicares quæ vulgariter peticulæ dicuntur varicolores,uirides interdum rubræ aliquando,nonnunquam nigræ. Habent autem indicia quod a principio interius angunt exterius quiete,& urinæ, atque pulſus citra notabilem mutationem deprehenduntur.Cum uero procedũt malitiam detergunt, urinæ nanque conturbantur & ſubiugales fiunt, liuidæ uel nigræ uel & uirides, præterea fœtentes apparent,ægrique ab ipſo exordio aurium ſonitum de hinc ſurditatem patiuntur, quo

quo tempore etiam inquietudines & deliria incurrunt.Curatio ſalubris iſtarum febrium eſt,ut a lenitione uentris facta cum ſubminiſtratione clyſteris, uel adminiſtratione caſsiæ,uel mannæ admoueantur uentoſæ dorſo plurimæ,& totius corporis ambitui cum inciſione non ſemel tantum,ſed bis,atque iterum cum maculæ apparuerint, ut uirus omne quod intus eſt in penitioribus partibus latens principes partes lædens ab ipſis ad cutim euellatur, præterea ut ſingulo mane ſummo atque etiam veſperi ante cœnam adminiſtrentur uncię.vi.decocti radicis mirridis ex uino albo, ſi febris citra alienationē uel ex aqua ſi cum dementia affligat quod non ſolum robur præſtat cordi, ſed humores uitioſos ad cutem deuehit,atque uenenoſam materiam per ſudorem a corpore extrudit,expedit præterea ægrum cibis parum,& ſæpe reficere,quare in his febribus panem ex iure pullorum,& ipſa iura,nec non oua ſorbilia conuenire compertum eſt,uinum tamen interdicatur, ſed loco ipſius adminiſtretur potus aquæ cum ſyrupo acetoſo,& eſt hæc uera & optima curatio adinuenta &c. a qua deuiantes omnia temere tentant &c.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

Errata ſic corrigito.

Car.3.a.à coloris,lege a caloris. car.6.a.ab anima lis,lege animali. car.8.a.hamori, lege humori. car.11.b.Febricitanter,lege febricitantes. car.15. a.præcedentes,lege præcedente. car.17.a. ſomnũ ignis,lege ſomnium.ibidem morbi frequens,lege frequentes. car.30.b.exercitationem conſuetudo,lege exercitationum. car.34.b.abſceſſum, lege abſceſſuum. car.35.b.in flãmam conuerſa,lege conuerſo. car.36.a.ab ea relictum, lege relictam. car.37.b.qualitas coloris,lege caloris. car.40.a. acceſsionem, lege acceſsionum. car.49.a. melioribus deſtitui,lege deſtituti. car.50.b.tantum uolueris,lege uoluerit. car.52.a.ut parotidibus,lege aut parotidibus. ibidem ob paruum,lege ob prauum.ibidem non crementis, lege non crematis. 53.a.accenſio oleo,lege accenſis. car.54.b.ægre aperiunt, lege aperiuntur. car.56.b.mortis periculo, lege periculum. car.61.a.ſomnia terribila,lege terribilia

Cav. G. DI GIACOMÒ
Restauro del Libro Antico
PESCARA
1971